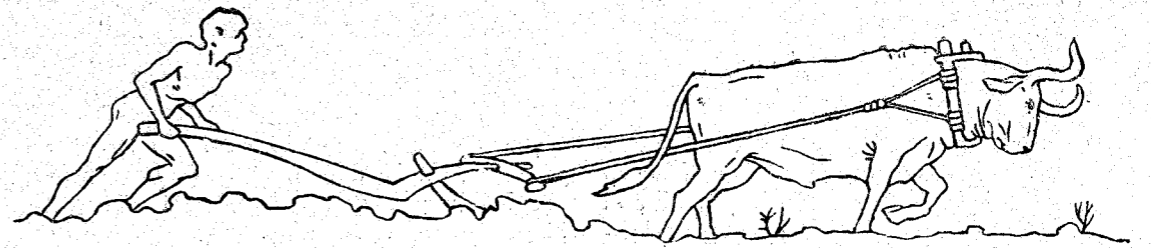

Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΙΩΑΚΕΙΜ Ο Γ΄

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Η΄ 31
ΜΑΪΟΥ 1908

Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΙΩΑΚΕΙΜ Ο Γ΄

Ομορφωμένος ξένος πού φθάνει εις την Κων/πολιν, οιασδήποτε εθνικότητος και αν ήναι, θά ἔχη πάντοτε ὑπ' ὄψει του ν' ἀφιερῶσθαι μίαν ἡμέραν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Πατριαρχείων. Πολὺν περισσότερο ὁ Ἕλλην διὰ τὸν ὅποιον τὸ Φανάρι εἶναι ὁ μαγνήτης πού σύρει τὴν σκέψιν καὶ τὴν ψυχὴν του. Τὸν συνδέουν τόσα συμφέροντα ἔθνικὰ, καὶ εἰς τὸν νοῦν του βομβοῦν τόσαι ἀναμνήσεις. Κάτι ἀπὸ τὴν παλαιὰν ζωὴν καὶ ἀκόμη περισσότερο καὶ ἀπὸ τὴν νέαν, τὴν γεμάτην ἀπὸ μόχθους, ὄνειρα καὶ πόθους, ἔχει νὰ ἰδῆ κανεὶς μέσα εἰς τὰ ξύλινα ἐκεῖνα οἰκήματα πού συμφύρονται τόσαι καλογηρικαὶ ἀντιζηλῖαι, πού συντρίβονται τόσαι ἐπιθέσεις τῶν ξένων καὶ τῶν ἰδικῶν μας, καὶ πού δέσμια μένουν ἐπάνω των τὰ βλέμματα τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὅταν ἔφθασα εἰς τὴν Βασιλεύουσαν, ἡ πρώτη μου φροντίς ἦτο νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Τὰ βλέμματά μου κατόπιν ἐστράφησαν πρὸς τὸν γοητευτικὸν Κεράτιον. Ἐνα βαποράκι μὲ ἀπέθεσεν εἰς τὸ Φανάρι πού τὸ φιλοῦν μὲ θελκτικὴν νοχέλειαν τ' ἀκύμαντα νερά. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ πολυτάραχον Σταυροδρόμι, τὸν Γαλατῶν καὶ τὴν Πόλιν, τὸ Φανάρι βυθισμένον εἰς μίαν γοητευτικὴν σιωπὴν μοῦ ἔκαμε τὴν ἐντύπωσιν πού ἠσθάνθην ὅταν ἐξῆλθον εἰς τὴν Ὁξφόρδην. Βεβαίως δὲν ἔχει τοὺς πλουσίους κήπους τῆς ἀγγλικῆς πανεπιστημιακῆς πόλεως, ἀλλ' οἱ δρόμοι του εἶνε καθαροί, χωρὶς λάσπες καὶ σκιλιά. Οἱ ἄνθρωποι δὲν συνωστίζονται ἐκεῖ καὶ αἱ ἀπόψεις του εἶνε γεμάτες ἀπὸ ποίησιν καὶ γραφικότητα. Ἐνας τέτοιος δρόμος καθάριος καὶ ἡσυχος ὁδηγεῖ ἀπὸ τὴν ἀποβάθραν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα.

Ἀσφαλῶς δὲν εἶμαι ἐξ ἐκείνων πού εὐκόλως συγκινοῦνται. Εἴτε ἐξ ἰδιοσυγκρασίας, εἴτε διότι δὲν διέροχομαι τὰ χροῖνια τῆς πρώτης νεότητος, βλέπω μὲ κάποιαν ἀπάθειαν, ὄχι ἀμέριστον εἰρω-

νείας, τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα πού περνοῦν ἐνώπιόν μου. Ἄλλ' ὅταν εἰσῆλθα εἰς τὸν περίβολον τῶν Πατριαρχείων, ἐξομολογοῦμαι ταπεινότητα, ὅτι ἐγὼ ὁ εὐλαβὴς εἰδωλολάτρης πού, δι' ἕνα στίχον τοῦ Σοφοκλέους, θά ἔθαπτα εἰς τὰ βάθη τοῦ ὠκεανοῦ ὅλα τὰ ἔργα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἠσθάνθην τὸ κεφάλι μου νὰ γέρνη ὑπὸ τὸ βάρος μιᾶς ὑπερόχου πνευματικῆς καὶ κοσμικῆς ζωῆς.

***

Ἐνας πατριωτικώτατος νέος ὁ κ. Γεώργιος Α. Ζαρίφης εἶχε τὴν εὐγένειαν νὰ μὲ παρουσιάσῃ εἰς τὴν Α. Παναγιότητα Ἰωακείμ τὸν Γ'. Ὁ διέπων σήμερον τὰς τύχας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους δὲν εἶνε κοινὸς ἄνθρωπος. Μᾶλλον ὑψηλοῦ ἀναστήματος, εὐσωμος καὶ μὲ ὠραία χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς προσελκύει τὸν σεβασμὸν τοῦ ἐπισκέπτου, ὄχι μόνον διὰ τὸ ὑψηλὸν του ὑπουργημα ἢ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς παραστάσεως, ἀλλὰ διὰ τὴν προσήθειαν τοῦ ἡθους καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ ἢ ὅποια τόσον βαθεῖα εἰκονίζεται εἰς τὸ αὐστηρῶς γλυκὺ πρόσωπόν του.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἀπὸ παιδάκι εἶχα ὄνειροπολῆσιν αὐτὴν τὴν γνωριμίαν. Διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες πού περιέγραφον τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἐργασίαν τοῦ ἀκοιμήτου φρουροῦ τοῦ Γένους καὶ ὡς Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης καὶ ὡς Πατριάρχου καὶ ὡς ἐρημίτου εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος διὰ νὰ ἐπανέλθῃ μετὰ πολυετῆ ἀπομάκρυνσιν τροπαιοῦχος καὶ πάλιν εἰς τὸ Φανάρι, εἶχαν ὀμιλήσει πολὺ δυνατὰ εἰς τὴν ψυχὴν μου. Ὅμολογῶ ὅτι τώρα πού ἐγνώρισα ἐκ τοῦ πλησίου τὴν Α. Παναγιότητα δὲν μετανοῶ διὰ τὸν πρὸς Αὐτὴν θανατοῦ μόνον. Εἰμπορῶ μάλιστα νὰ σᾶς εἴπω ὅτι εἶμαι ἀπολύτως πεπεισμένος ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἱεραρχῶν, πού περικυκλῶνουν ζηλοτύπως τὸ Φανάρι καὶ ἐποφθαλμοῦν τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον, εἶνε ὁ μόνος εἰς τὸν ὅποιον τὸ

Γένος δύναται με πεποιθήσιν να εμπιστευτείται την δεξιάν υποστήριξιν των συμφερόντων του.

Και αυτό δεν το λέγω απλώς και ως έτυχε ούτε δια να υποβιβάσω την αξίαν άλλων ιεραρχών. Το στηρίζω εις κάποιαν παρατήρησιν που μου έδωκεν η συνομιλία μου με τον Ίωακειμ τον Γ' και την όποιαν ίσως δεν έκαμαν ούτε οι λυσσώδεις έχθροί του, ούτε οι πλέον άφωτισμένοι φίλοι του. Ο Πατριάρχης κατέχεται βαθύτατα από το θρησκευτικόν πνεύμα. Όχι από το δόγμα, άλλ' από το πνεύμα. Είνε δε γνωστόν ποιον σπουδαιότατον πολιτικόν πρόσωπον διεδραμάτισε το θρησκευτικόν πνεύμα εις την ύπαρξιν των λαών, διότι τούτο υπήρξεν ο μόνος ικανός φορέας να δράση επιτυχώς και άστραπιαίως επί του χαρακτήρος του ανθρώπου. Τώρα ίσως η Α. Παναγιότης εις τα βράη της συνειδησεώς της να σκέπτεται, όπως έγω, ότι οι θεοί δεν είνε άθάνατοι. Το θρησκευτικόν πνεύμα όμως, αυτό καθ' έαυτό, είνε αιώνιον.

***

Ο Πατριάρχης, μετά την πρώτην επίσκεψίν μου, είχε την ευμένειαν να με δεχθή επανειλημμένως. Έτρεχα πλησίον του όπως η μέλισσα εις τα άνθη. Η διάνοιά του που είνε τόσο ισχυρά με ήχμαλώτιζε και με συγκινοῦσε. Δεν γνωρίζω αν η Παναγιότης του ανέγνωσε ποτέ την φιλοσοφίαν του Νίτσε. Η συνομιλία του όμως είνε Νιτσαϊκή. Η σκέψις του επίσης. Όμιλεί ήρεμα και ευγενικά, αλλά κάθε λόγος του είνε ένας συλλογισμός τετραγωνικός. Έκ των συνομιλιών μας άντελήφθην ότι δεν κατέγινε πολύ με τα διάφορα φιλοσοφικά συστήματα, έχει όμως μέσα του έμφυτον την φιλοσοφίαν της πείρας. Ηντλησεν από την φύσιν, την κοινωνίαν και την ζωήν, ότι ένας νοῦς υπέροχος δύναται ν' άντλήση. Δια να δσφρανθή τον τριγύρω του κόσμον, όπως λέγει ο γερμανός φιλόσοφος, δεν έχει μόνον την μύτην του, αλλά τα μάτια του δια να βλέπη και τ' αυτιά του δια ν' ακούη και μαντεύη κατόπιν, που οδηγεί όλη αυτή η σύγχρονος πολιτική άκαταστασία.

Και το μεγαλείον του Ίωακειμ του Γ' έγκριεται ακριβώς εις το ότι άντελήφθη πολύ ενωρίς τας σκέψεις της συγχρόνου ευρωπαϊκής πολιτικής που δεν ξεχωρίζει τον χριστιανισμόν από τον έλληνισμόν. Και όντως, εις την Ανατολήν ο χριστιανισμός είνε μία από τας πολλαπλὰς έκδηλώσεις της έλληνικής μεγαλοφυίας. Η πίστις, όπως την ήθελεν εις τα πρώτα του χρόνια ο χριστιανισμός και όπως συχνά την επραγματοποίησε, δεν είμπορεί να υφίσταται σήμερα χωρισμένη από τον έλληνισμόν. Ο άσκητισμός και τα χρόνια που η Έκκλησία χτυπούσε με τόσην όρμηγν την θρησκείαν του ώραίου, χάριν του άγαθου μόνον, άνήκουν εις το παρελθόν, και οι σημερινοί αντιπρόσωποι της Έκκλησίας δεν

λησμονοῦν ότι είνε απόγονοι μιας μεγάλης και ευγενικής φυλής. Έπειτα η πίστις των προς την θεότητα του Ίησού δεν απέκλεισεν από την διάνοιάν των την γνώσιν, ότι η ενσάρκωσις του λόγου είνε θεωρία καθαρώς έλληνική και επομένως κάτι πολύ από το ιδικόν μας πνεύμα και την ιδικήν μας ψυχήν υπάρχει μέσα εις την θρησκείαν του Ναζωραίου. Ένεκα τούτου υποθέτω και οι σημερινοί Έλληνες Ίεράρχαι της Όρθοδοξίας, μεταξὺ των όποιων πρωτεύει ο Ίωακειμ ο Γ', ατενίζουν προς το ώραϊον, όπως ήτένιζον προς το άγαθόν το πάλαι, δηλαδή ως «υπόσχεσιν ψυχικής ευδαιμονίας».

***

Έφ' όσον μελετούσα την φυσιογνωμίαν της Α. Παναγιότητος και άνέλνα μέσα εις την σκέψιν μου την περασμένην και την τωρινήν ζωήν της, επί τοσοῦτον μου ήρχετο εις την μνήμην η ένδοξος ιστορία του βασιλέως Βισβαμήτρα, ο όποιος ήντλησεν από τας κακουργίας που επέβαλεν εις τον έαυτόν του επί χίλια έτη, ένα αίσθημα αυτοδυνάμεως, μίαν πίστιν εις το έγώ του, τέτοια, ώστε επεχείρησε να ανοικοδομήση ένα «νέον οῦρανόν».

Ένα τέτοιον οῦρανόν έδημιούργησε ο Ίωακειμ ο Γ' δια της απομονωσεώς του εις το Άγιον Όρος, όχι δια να βυθισθή εις τον άσκητισμόν, που οδηγεί εις την εκμηδένισιν, αλλά προς τα μεγάλα ιδεώδη του Γένους. Τα ιδανικά αυτά του έγαλούρησαν την ψυχήν και του έλίκνισαν την σκέψιν. Και έστράφη έκτοτε, όπως στρέφεται και σήμεραν ακόμη, εναντίον εκείνων που επιβουλεύονται αυτά τα ιδανικά, και άντιδρά με την όρμηγν και την δύναμιν του νοῦ εις την κάθοδον των νέων Σταυροφόρων των όποιων πολλακίς παραλύει τας κινήσεις.

Εις τον μεσαιώνα μία έλπις άπατηλή, είχεν οδηγήσει τους Σταυροφόρους προς την Άνοτολήν δια την κατάκτησιν ενός τάφου. Σήμεραν πάλιν η αυτή άπατηλή έλπις οδηγεί την ευρωπαϊκήν διπλωματίαν προς την Ανατολήν, όχι πλέον δια την κατάκτησιν ενός τάφου, άλλ' ενός ολοκλήρου λαού. Αν στηρίζεται εις την αλήθειαν η εις το ψεύδος, αυτό της είνε αδιάφορον. Έν τούτοις αυτήν την φοράν οι νέοι Σταυροφόροι της Δύσεως και του Βορῆα εύρίσκουν το δόντι του Έλληνισμού περισσότερο τροχισμένον και πλέον επιτήδειον εις το δάγκαμα και του ισχυροτέρου επιδρομέως. Μου φαίνεται ότι ένα τέτοιο δόντι έχει ο Ίωακειμ ο Γ', ο όποιος γνωρίζει τόσο βαθειά ότι η ζωή είνε ένας αδιάκοπος άγών και ότι δια να μεγαλουργήση κανείς πρέπει υπερανθρώπως να εργασθῆ.

***

Η φιλεργία του Πατριάρχου υποθέτω ότι είνε ένα από τα σύμβολα της πιστεώς του. Εις την

εργασίαν του είνε τόσο μεθοδικός όσον και ακούραστος. Προκισμένος από την φύσιν με μνήμην ισχυράν και βαθειάν δεύνοϊαν βυθίζεται εις τας ώρας της άνεσεώς του εις ποικίλας μελέτας. Την πνευματικήν κίνησιν του Γένους την παρακολουθεί με ζηλευτόν ενδιαφέρον. Οι γλωσσολογικοί άγώνες ώσαύτως δεν τον αφήνουν αδιάφορον. Την απλήν γλώσσαν φαίνεται ότι την συμπαθεί και την προτιμά. Αί σκέψεις του επί του ζητήματος τούτου μου ήρεσαν. Δεν όμιλει οὔτε όπως ο κ. Μιστριώτης, οὔτε όπως ο κ. Ψυχάρης. Όμιλει ως αν ήτο ένας μεγάλος λογοτέχνης που θέλει την γλώσσαν όργανον ζωντανόν προς απεικόνισιν των διανοημάτων. Η κομπή φράσις τον γοητεύει, αρκεί να είνε σφιχτοδεμένη με την ουσίαν. Πιστεύει ότι με τον καιρόν θα έξέλθωμεν από αυτό το γλωσσικόν χάος που μας έβύθισαν οι όπαδοί της υπερκαθαρευούσης άφ' ενός και άφ' έτέρου οι όπαδοί του κ. Ψυχάρη. Και δεν ήτο δυνατόν να σκέπτεται διαφορετικά ένας άνθρωπος που αισθάνεται τόσο βαθειά το ώραϊον. Δαισθάνεται ότι από τα όμιλούμενα γλωσσικά ιδιώματα — αν είνε ιδιώματα, διότι θεωρεί την γλώσσαν ως μίαν και ενιαίαν — θα επικρατήση εκείνο που έχει ζωήν, αλήθειαν και ευμορφία και δεν είνε κατασκευάσμα ενός μόνον ανθρώπου.

Με τοιαύτας σκέψεις όπλισμένος και με τόσον πολύ το αίσθημα της καλαισθησίας άνεπτυγμένον, είμαι πλέον η βέβαιος ότι, θα ειρωνεύεται όλους τους όπισθοδρομικούς διδασκάλους που τον πλησιάζουν, και οι όποιοι χάριν των τύπων παραβλέπουν την ουσίαν. Ζήσας όλόκληρα έτη μακράν του κόσμου επάνω εις ένα ώραϊον βράχον, επικοινωνήσε περισσότερο των άλλων με την γόησσαν φύσιν. Τα μυστικά της φαίνεται ότι κατώρθωσε να τα έννοήση, διότι και αυτή θα του όμιλησεν εις την ψυχήν του με τα κελαδήματα των πουλιών και με τα ψιθυρίσματα των φύλλων όλας τας μυστηριώδεις σκέψεις της. Όπως ο άγιος Ίλαρίον άπέναντι του πανοράματος της φύσεως, ποιος είξεύρει, αν και αυτός δεν έμεινεν ολοκλήρους ώρας με τα χέρια σταυρωμένα ως εις μυστικήν δέησιν και αν τα χείλη του δεν επιθυύρισαν τους στίχους του Σοφοκλέους

«Όρῶ γάρ ήμᾶς οὔδέν όντας άλλο πλὴν εἶδωλ', όσοιπερ ζῶμεν η κούφην σιάν».

Εις τας συνομιλίας του αυτὰς με την πάγκαλον φύσιν της όποιας το βασίλειον εκτείνεται ένωπιόν μας με τόσην μεγαλοπρέπειαν, οὔδεμία άμφιβολία ότι θα έδοκίμασε τον μυστηριώδη εκείνον τρόπον που αισθάνεται κάθε σκεπτόμενος και μεγαλόφρων άνθρωπος που βλέπει τα συμφέροντα και τα καθήκοντα της μηδαμινής, της εφημέρου υπάρξεώς του, να λαμβάνουν την μορφήν ενός παραδόξου μεγαλείου. Και θα έθεσε τότε εις τον έαυτόν του το ερώτημα που

είχε θέσει ο Καρλάιλ. «Έξερχόμεθα από το μέγα Κενόν και όπως μία θύελλα περνούμεν εμπρός από την Γην δια να εισέλθωμεν και πάλιν εις το μέγα Κενόν. Αλλά, ο βαθύτατοι οῦρανοί! πόθεν έξρχόμεθα και που πηγαίνομεν; Ο νοῦς δεν γνωρίζει τίποτε, η πίστις ώσαύτως, έκτός του ότι από το ένα μυστήριον βυθιζόμεθα εις το άλλο». Έν τούτοις η πίστις που μας προάγει την ψυχήν, μας απαλλάσσει από τσας θλίψεις, μας εξασφαλίζει την πλήρη κατοχήν του έαυτού μας και μας δίδει ένα έδαφος σκέψεως και ενεργητικότητας βασίμου, είναι ζωγραφισμένη εις το πλατύ μέτωπόν του. Ο Ίωακειμ ο Γ', αν δεν με άπατά η άντίληψις μου, πιστεύει εις τον Θεόν και εις τον έαυτόν του.

***

Όταν επί πολύ συναναστραφή κανείς τον Οικουμενικόν Πατριάρχην, βλέπει ότι όπισθεν της εμφύτου προσηνείας, ένας σιδηρούς χαρακτήρ διανοίγεται τόσο αρμονικά συνηρμοσμένος με την ευθυκρισίαν και την ευστροφίαν του πνεύματος. Χωρίς καλογηρικός αντίζηλις — πιθανόν να έχη τοιαύτας και να γνωρίζη να τας αποκρύπτη — χωρίς σχολαστισμούς ο νοῦς του είναι ανοικτός προς όλους τους όρίζοντας της σκέψεως. Αν τα πράγματα ένίοτε τον αναγκάζουν να όποκύπη εις μερικούς τύπους, το κάμνει διότι ήξεύρει την ματαιότητα των τύπων και συγχρόνως την δύναμιν αυτών. Και πρέπει να είναι κανείς πολύ ισχυρός τον νοῦν και την ψυχήν δια να γνωρίζη τούτο. Και επειδή αυτὸς είναι πολύ ισχυρός άπαιτεί όλα τριγύρω του, πρόσωπα και πράγματα, να είναι ισχυρά. Δεν αγαπά μεθ' όλην την αγαθότητά του, τους ανισχύρους χαρακτήρας. Είξεύρει όπως ο Ζαρατούστρας ότι οι άσθενικοί τον χαρακτηρα άνθρωποι είνε ο μεγαλύτερος κίνδυνος δια τους υγειείς και τους ρωμαλέους. Την ζωήν δεν την υπονομεύουν τα τυχόν σφάλματα των δυνατών άλλ' οι νικημένοι από τον άγωνα της ζωής, οίοςδήποτε και αν είναι αυτὸς ο άγών, έμπορικός η πνευματικός, ένθνικός η επιστημονικός.

Και με αυτήν την αρχήν που θαῤῥει κανείς ότι έχει έξέλθει από την φιλοσοφίαν του θετικισμού, κρίνει έχθρους και φίλους. Δεν κύπτει προ του έχθρου του όταν οὔτος είναι ισχυρός, οὔτε τον κατηγορεί κρυφίως. Όχι. Προσπαθεί να τον νικήση. Με το κεφάλι ύψηλά άντιμετωπίζει κάθε κίνδυνον, και αν ένιοτε υποχωρή, το κάμνει δια να επανέλθη όρμητικώτερος. Είνε η τακτική της πολιτικής του αυτή που ποτέ δεν αποτυγχάνει, μολονότι οι άντίζηλοί του τον επικρίνουν δριμύτατα, όπως επικρίνουν κάθε ισχυρόν, δια τον τρόπον της Πατριαρχικής του δράσεως.

Όμως δεν γνωρίζω αν οι επικριταί του έχουν δίκαιον. Τα έργα των μεγάλων πολιτικών όπως είνε ο Ίωακειμ ο Γ' υποθέτω ότι δεν είνε και

τόσον εύκολον νά κριθοῦν ἀπὸ ἐκείνους πού ἔχουν συμφέρον νά παρεξηγοῦν κάθε διάβημά του και κάθε του πράξιν. Ἄν τὰ ἔβλεπαν ὅπως ἡμεῖς, ὀλίγον ἀπὸ μακρὰν και με τὸν φακὸν τῆς ἀμεροληψίας, χωρὶς φανατισμὸν και κομματισμοῦς, δὲν θὰ ἤρνοῦντο τὴν δύναμιν και τὴν λεπτότητα με τὴν ὁποίαν πολιτεύεται.

Ἦκουσα εἰς τὴν Κων/πολιν οἱ ἀντίπαλοί του νά τοῦ ἀρνοῦνται κάθε πατριωτισμὸν. Ἐχαμογέλασα εἰς τὸ ἀκουσμα μιάς τέτοιας βλασφημίας. Ἐσκέφθην ἀμέσως τὰ καλογηρικὰ πάθη και ἐνθυμήθην τὰ λόγια ἐνὸς πολὺ πεπαιδευμένου Ἰεράρχου πού μοῦ ἐψιθύριζεν εἰς τὸ αὐτὶ «ὅτι πρέπει νά δυσπιστῆ κανεὶς πρὸς τὰ φαρδομά-

νικα και ὅταν ἀκόμη λέγουν τὴν ἀλήθεια». Ὁ Ἰωακείμ ὁ Γ' εἶνε πατριώτης ἀλλ' εἶνε και Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Εἶνε ἑλληνικώτατος ἀλλὰ συγχρόνως εἶναι και ἡγέτης τῆς Μ. Ἐκκλησίας εἰς τὴν ὁμορον επικράτειαν. Ὅλοι δὲ αὐταὶ αἱ ἰδιότητες πρέπει νά εἶναι εἰς ἀρμονίαν διὰ νά ἀποτελοῦν τὸν ἐκκλησιαστικὸν βράχον ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον νά θραύωνται αἱ τρικυμῖαι τῆς πολιτικῆς. Ὑποθέτω ὅτι ὁ Ἰωακείμ ὁ Γ' εἶναι ὁ ποθητὸς αὐτὸς βράχος τῆς Ἐκκλησίας και δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ ὅτι ὁσάκις συνώμιλησα μαζί του, ἀπῆλθα κατόπιν με τὴν ψυχὴν ἐλαφροτέρην και τὸ ὄνειρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέσα μου περισσότερον ἰσχυρὸν και φωτεινόν.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

ΝΕΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ

Και τὸ θυμοῦμαι τ' ὄνειρο και θὰ τὸ λέγω ἀκόμα
ὡσότου θ' ἀποκοιμηθῶ στήν κλίνη τῆ στερνῆ
και τὸ κλειστό μου στόμα
δὲν θάχη πειὰ φωνή.

Σ' ἓνα παλάτι δλόλαμπο, πού ἡ φαντασία τὸ πλάττει
και πού ξεφεύγει βιασικὰ τὸ νοῦ τὸν πλέον γοργό,
σὲ τέτοιο ἓνα παλάτι
εὐρέθηκα κ' ἐγώ.

Δὲν ξέρω ἂν ἤμουν μοναχὸς — κανεὶς δὲν θὰ πιστέψη
μήτε θὰ νοιώσῃ ξάστερα τὰ λόγια μου κανεὶς —
ἔβλεπα με τῆ σκέψι
τὴν ὄψι μιάς φωνῆς.

Κι' ἄλλαζε ἡ ὄψι κι' ἄλλαζε, ὅπως ν' ἀλλάζῃ ξέρει
φωνὴ τεχνήτρα πού κυλᾷ σὲ τραγουδιοῦ σκοπό,
κ' ἐκράταγε σὶδὸ χέρι
λαγῆνι ἀργυρωπό.

Κι' ἀπ' τὸ λαγῆνι ἐζήτησα νά πιῶ κρασί, κ' ἐκείνη
τὸ σήκωσε, τ' ἀνάστρεψε με κίνημα τρανὸ
κ' εὐρέθη τὸ λαγῆνι
πὼς ἦταν ἀδειανό.

Κ' ἐτράβηξε ἀπ' τὴ ζώνη της δλόχροση μαχαῖρα
και τὴν καρδιά μου ἐπέρασε — ὠϊμὲ καρδιά φτωχή! —
κ' αἷμα ἐτινάχθη ὡς πέρα
με σφύριγμα τραχύ.

Και τὸ λαγῆνι ἐγέμισε και μοῦδινε νά πίνω,
κ' ἔπινα τότε ἀπανωτὰ με δάψα περισσῆ
κ' ἐμέθυσα μ' ἐκεῖνο
τὸ φλογερὸ κρασί.

Και τὸ τραγοῦδι ἀρχίνησα και τραγουδοῦσα, ὡσότου
πριν νά συνάξῃ τ' ἄστρα της ἡ νύκτα ἡ σκοτεινῆ,
τοῦ πετεινοῦ τοῦ πρώτου
μ' ἐξύπνησε ἡ φωνή.

Και τ' ὄνειρό μου ἀλήθεψε. Πίνω ἀπὸ τότε, πίνω
τῆς πληγωμένης μου καρδιάς τὸ αἷμα πού στάζει ἐδῶ
κ' ὄλημερὶς μ' ἐκεῖνο
μεθῶντας, τραγουδῶ.

ΤΟ ΑΤΙ

Ἄτι γοργὸ κ' ἀκούραστο, τί πᾶς τὸν καβαλάρη
στὰ μονοπάτια; ἐχάθησαν οἱ σιράτες οἱ πλατειές;
σύννεφα μαῦρα και πικρὰ σκεπάζουν τὸ φεγγάρι
κ' ὁ δρόμος σου εἶν' ἀδιάβατος, γεμάτος ρεματιές.

Κι' ἂν ξεγλυτορήσῃς σ' ἀφεγγα μεσ' σ' ἄγρια ριζολίδια
και τὸν ξαπλώσῃς στοὺς κρεμνοὺς και στήν κακοτοπία,
ποιδὸς θὰ βρεθῆ πονόψυχος νά δώσῃ μιά βοήθεια
και ποιά χεράκια σπλαχνικὰ θὰ τὸν σηκώσουν, ποιά;

— Σῶπα, διαβάτη ταπεινέ, μικρόβουλε διαβάτη,
οἱ πλατειές σιράτες ἔγειναν γιὰ τὸν πολὺ σωρό,
ὅμως οἱ λίγοι, οἱ διαλεκτοί, παίρνουν τὸ μονοπάτι
μηδὲ ψηφοῦν σὶδὸ διάβα των τ' ἀγκάθι τὸ ξερό.

Μὰ κι' ἂν τὸν ρίξω στοὺς κρεμνοὺς τοῦ δρόμου αὐτοῦ πού ἐπῆρα,
ὄρνεια θὰ φᾶν τὰ σπλάγγα του, κοράκια τὸ κορμί.
Τέτοια εἶναι πάντα ἐδῶ σὶτὴ γῆ τῶν Προμηθέων ἡ μοῖρα,
καινούργιοι δρόμοι, ἀπάτητοι, κρεμνίσματα, χαμοί.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

ΨΕΥΤΙΚΟ ΣΤΕΦΑΝΙ

Φίλος τῶν «Παναθηναίων» μᾶς ἔστειλε τὰ δύο αὐτὰ ἀνέκδοτα διηγήματα τῆς Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου. Οἱ ἀναγνώσται μᾶς με χαρὰν βέβαια θὰ ξαναδιαβάσουν ἔργα ἰδικὰ τῆς. Ἄς ἦναι ἡ δημοσίευσίς αὐτῆ εὐλαβῆς μνημόσυνον τῆς ἐκλεκτῆς συνεργάτιδος καὶ φίλης τοῦ περιοδικοῦ μᾶς. Σ. τ. Δ.

Τὸ δάσος γεμάτο μυστήριο καὶ ἄρωμα. Γύρω ὅλα πράσινα, πράσινα, πράσινα, καὶ ἂν ἡ κάθε φωντωτὴ πεύκη ἔχει τὴ χάρι τῆς καὶ τὴ σκιά τῆς, ὅλαις μᾶζι εἶναι τὸ δάσος τὸ σκιερὸ. Μὰ ξεχωρίζει μιὰ πεύκη σεβάσμια, ἀψηλῆ, πειὸ φουντωτὴ ἀπ' τῆς ἄλλαις, με χίλια ἀνοιχτόχρωμα βλασταράκια, ὅλη ζωὴ, πὸν καὶ μέσα στὸ δάσος ἐκείνη ξεχωρίζει καὶ τὴν λέγουν: ἡ πεύκη. Πᾶμε στὴν πεύκη. Καὶ ἡ ἄλλαις πεύκαις τὴν κρυφοκαμαρώνουν, καὶ ἡ αὐρὰ διαφορετικὰ σφυρίζει μέσα ἀπ' τὸ βαθυπράσινο φύλλωμά τῆς. Μὰ σήμερα στὴν κορφὴ τῆς πεύκης, κάτι χρωματιστὸ πολύχρωμο ξαφνίζει.

Μὴ φόρεσε στεφάνι ἡ βασίλισσα τοῦ δάσους;

***

Κάτω στὴ ῥίζα τῆς πεύκης — ἐπάνω στὰ ξερὰ βελονωτὰ φύλλα, πὸν σχημάτισαν στῶμα γύρω τῆς γλυστερὸ καὶ ἀπαλὸ — ἓνα παιδάκι ἔχει καρ-

φωμένα τὰ δακρυσμένα μάτια του, ἐκεῖ στὸ πολύχρωμο στεφάνι τῆς πεύκης.

Εἶναι, ξεύρετε, ὁ ἀετός του. Ἄχ, πετοῦσε ἀερόπορος περήφανος, καὶ κουνώντας τὴν ψεύτικη οὐρὰ του ἔβλεπε τὰ πουλιὰ με καταφρόνησι, μὰ ἔξαφνα ἔπεσε σὸν ἀπόπληκτος μέσα στὸ δάσος, καὶ μπλέχθηκε στῆς πεύκης τὴν κορφὴ στῆς πεύκης τῆς βασίλισσας, πὸν δὲν ἔγειρε λίγο νὰ τὸ ξεφύγη.

***

Τὸ παιδάκι κλαίει στὴ ῥίζα τῆς πεύκης ἀπαρηγόρητο.

Ἡ ἄλλαις πεύκαις χουὶ χουὶ χουὶ σφυρίζουν περιπαικτικὰ.

Μὰ ἡ πεύκη ἄδικα τεντώνεται, ἄδικα λιγαίει τὸ περήφανο κορμί, ἀργὰ εἶναι τώρα. Ἐπρεπε νὰ γείρη ὅταν τὸ ἀεράκι τῆς τὸ ἔφερνε, αὐτὸ τὸ ψεύτικο στολίδι.

Ἄδικα ντρέπεται ἡ ἴδια.

Ἀεράκι, πὸν δὲν τὸ πῆφισε, τὸ ἔμπλεξε στὰ κλαδιά τῆς, καὶ τώρα χρειάζεται ἀγριοβόρρι, νὰ τὴν σείση, νὰ τὴν ξανασειση, νὰ τὴν κλονίση ἀνήμερα, ἴσως νὰ τὴν ξεριζώση, γιὰ νὰ τὸ ξεμπλέξη τὸ ψεύτικο στεφάνι, πὸν ἄθελα φορέθηκε ἡ ἀληθινὴ βασίλισσα τοῦ βοτῶν.

ΞΕΝΑΙΣ ΕΝΟΙΑΙΣ

Ο Εὐρος καὶ ὁ Νότος μάλωσαν. Τοὺς ἔβαζε ὁ Ζεὺς θαρρῶ νὰ μαλώνουν γιὰ νὰ διασκεδάξῃ, ὅταν ἦταν εἰρήνη κάτω στὴ γῆ.

Μάλωσαν, ἀγρίεψαν, δοκίμασαν ἀκόμα μιὰ φορὰ τὴ δύναμί τους τὴ θεϊκὴ, καὶ ὅταν εἶδαν πὸς καὶ οἱ δυὸ εἶναι παντοδύναμοι, χαμογέλασαν — ἔνοιωσαν οἱ ναῦται τὸ χαμόγελό τους — καὶ πέρασαν ὁ καθένας τὸν δρόμο του.

***

Στὸ δάσος τὸ παρθένο, τὰ δένδρα ἦσαν ἄγεραν με ἀγάπη τὰ βαρεὰ κλαδιά τους τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο καὶ ἔπλεκαν πλεμάτι, πὸν δὲν τὸ διαπεροῦσε τοῦ ἡλίου ἀκτίνα. Ἀδέλφια τὰ δένδρα, στὴν ἐρημιὰ καὶ στὴ ξενιτιά, κάθε κλαδάκι τους φιλοξενοῦσε καὶ μιὰ ἀγάπης φαλιά καὶ πρῶτὸ βράδυ γλυκοκελαδοῦσαν τὰ πουλάκια.

Μὰ ἔξαφνα ἐξέσπασε στὸ δάσος τοῦ Εὐρου καὶ τοῦ Νότου ὁ πόλεμος.

Τὰ ἦσαν κλαδιά, τὰ φιλικὰ γερμένα, πὸν τὰ θαρροῦσε σὲ λήθαργο, ζωντάνεψαν, ἀγρίεψαν, θέριεψαν, καὶ ἐκατόγχειρο τὸ κάθε δένδρο, ἔπεφτε ἐπάνω στὸ πλαγινὸ του, τὸ ἀγκάλιαζε γιὰ νὰ τὸ

ξεριζώση, ἔσπταν τὰ κλαδιά, γρομενοῦσαν ἡ φωλιαὶς τῆς ἀγάπης, ἔκλαιαν τὰ πουλάκια παραπονεμένα γιὰ τὴ φωλιά καὶ τὰ ἀνήλικά τους τὰ ἄφτερα.

Ἡ γῆ κάτω γέμισε ἀπὸ φύλλα, ἡ ἔμορφαις κορφαὶς φαλάκρωσαν, ἀγρία μουγκρίσματα ἀγρίεψαν τὸ δάσος.

Τὰ θεριά ἔφευγαν τρομαγμένα, καὶ τὰ δένδρα τὰ θεριεμένα, πειὸ θεριά ἀπ' τὰ θεριά, ἔπεφταν με πειὸ πολλὴ λύσσα ἐπάνω στοὺς προαιώνιους γείτονες καὶ ξεσποῦσαν καὶ ἔσπταν καὶ ξεγδερναν ἀλύπητα.

Δύο τριῶν δένδρων σείσθησαν ἡ ῥίζαις, καὶ ἔπεσαν κατάχαμα, μεγάλα με ἀγρία βροντή.

***

Καὶ ἔξαφνα στὸ χαμόγελο τῶν ἀνέμων, ἡσυχία... Τὰ κλαδιά σταμάτησαν τὸ καταστρεπτικὸ τους ἔργο, τὰ δένδρα τεντώθηκαν φαλακρὰ καὶ ἄσχημα, μόνο ἓνας ἔλαφρος τρόμος τὰ κλονίξε ἀκόμα.

Ἄν ἡ γῆ δὲν ἦταν σκεπασμένη ἀπὸ φύλλα, φωλιαίς, κλαδιά καὶ δένδρα μεγάλα, κανεὶς δὲν

θὰ ἔλεγε, πὸς ἔγεινε τόσο μεγάλο κακό... Τόσον ἀδελφωμένα ἔγεραν τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο τὰ δένδρα, τῆς πληγωμέναις κορφαὶς τους:

Τὰ θεριά ἦλθαν πάλι, καὶ ἠώτησε ἓνα λεοντάρι.

— Μαλώνομε ἀδέλφια καὶ μεῖς... μὰ... τοῦλάχιστον γιὰ τὴν τροφή... γιὰ τὸ νερό... γιὰ τὴ ζωὴ μας... Τὰ δένδρα γιατί μαλόνουνε καὶ σκοτόνονται;...

Κρῖμα σ' αὐτὰ τὰ καταπράσινα σκιερὰ στολίδια τοῦ δάσους... λύπη με πιάνει νὰ τὰ βλέπω πεθαμένα...

Καὶ μιὰ ἀλεποῦ εἶπε στὸ βασιλέα σεμνὰ σεμνὰ...

— Βασιλέα μου, κάθεσαι στὸ δάσος πάντα, μὰ ἐγὼ ἡ σκιά σου ἡ ταπεινὴ κατεβαίνω καὶ κάτω στὸν κόσμον, καὶ ξέρω... ξέρω... ἀπ' τῆς συνήθειαις τῶν ἀνθρώπων, πὸς ἡ λύσσα εἶναι πιὸ ἄσβεστη, καὶ ἡ ὄρμη πιὸ μεγάλη, ὅταν πολεμᾷς γιὰ αἰτία πὸν δὲν ξέρεις... ὅταν ἄλλοι σὲ βάλουν νὰ πολεμήσης...

Τώρα σ' ἀψηλὰ μάλωσαν ὁ Εὐρος καὶ ὁ Νότος καὶ κανένα κακό δὲν ἔπαθαν... μὰ τὸ δάσος τὸ παρθένο, τὸ καταφύγιό μας, παρ' ὀλίγο νὰ ξεριζωθῆ σύσσωμο γιὰ ξέναις ἐνοιαις...

— Ἀλήθεια γιὰ ξέναις ἐνοιαις... εἶπαν τὰ θεριά με ἀπορία...

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΩΣ ΑΓΑΠΟΥΝ ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ

Δ ἐν ἐλθισμονήθησαν ἐλπίζω τὰ περὶ τῶν θυγατέρων τοῦ Μακροῦ, Μαριάννας, Αἰκατερίνης καὶ Θερεσίας (τῆς Κόρης τῶν Ἀθηναίων τοῦ Βύρωνος) γραφέντα ἄλλοτε παρ' ἡμῶν εἰς τὰ «Παναθηναία»*. Εἰς τὰς ὀλίγας ἐκείνας γραμμὰς ἐκάμαμεν λόγον καὶ διὰ τὸν ἀτυχεῖ ἔρωτα τοῦ Ἀγγλου Ἐρνου Οὐτίτινκτον, ὡς ὑπογράφεται οὗτος Ἕλληνας, πρὸς τὴν πρωτότοκον Μαριάνναν (τὴν Ντοντον) ὁ ὁποῖος ἐρχόμενος νὰ τὴν νυμφεθῆ, ἀφοῦ χάριν τῆς ὑπέστη τόσα βάσανα, ἐπνίγη κατὰ τὸν πλοῦν. Τότε ἐδημοσιεύσαμεν καὶ τρεῖς ἐπιστολάς του πρὸς αὐτὴν ἀπευθυνόμενας.

Ἦδη εὐτυχήσαντες ν' ἀνεύρωμεν καὶ ἄλλας ἐπιστολάς, αἵτινες περιεσώθησαν παρὰ τῆ σεβαστῆ καὶ ὑπερόχῳ δεσποινίδι Καρολίνα Μπλάκ, θυγατρὶ τῆς Θερεσίας Μακροῦ, (τῆς Κόρης τῶν Ἀθηναίων), δημοσιεύομεν καὶ ταύτας μετ' εὐλόγου χαρᾶς.

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

***

Εἰς τὴν Κόρινθον

Πέμπτη—Νοεμβρίου δὲν ἠξεύρω τί ἡμέρα.

Ἦλθα ὡς ἐδῶ, ἀκριβῆ μου Μαριάννα, με καλὴν τύχην, μὰ με κακὸν κέφι. Ἐλαβα με τὴν πιου μεγάλην εὐχαρίστησιν, τὸ μῆλον καὶ τὸ κομμάτι βασιλικὸ ὅπου μοῦ ἔστειλες με τὸν Τάρταρι¹ εἰς τὴν Λευσίαν, καὶ τώρα, διὰ ἀπόκρισιν, σὰς στέλλω ἓνα φύλλον ἀπὸ ταῖς μυρτιάς τῆς Γόρθου². Δὲν ἔχω καμμίαν εἰδησιν νὰ σοῦ γράψω, μόνον πὸς ἀπέθανε ἡ κακόμοιρη ἡ Μαδάμα Σιμολέττη, εἶναι τώρα σαράντα ἡμέραις, καὶ

* Ἴδε «Παναθηναία» 30 Νοεμβρίου 1901.

¹ Ταχυδρομὸν.

² Κορίνθον.

ἔτσι ἐχάσαμεν τὴν τύχην μας. Εἰς τὰ Μέγαρα δὲν μᾶς ἦλθε ἡ Οὐρανία, καὶ δὲν ἐμάθαμε τίποτε διὰ λόγου τῆς, μὰ μοῦ φαίνεται πὸς ὅλοι οἱ Μεγαραῖοι ἐτρελλαθήκανε με τὴ βίβιτα τῶν δύο Μαδάμων Ἀττικῶν. Εἶδαμεν πολλὰς ὁμορφαις (ὄχι κοκκίνας, μὰ) θεωρίας καὶ πολλὰ ὁμορφα παλαιὰ, μὰ δὲν εἶχανε νοστιμάδα εἰς τὰ μάτια μου. Τώρα ἠξεύρω θὰ γελᾷς με ἐμένα, μὰ τί νὰ κάμω ἂν δὲν ἔχεις νησαφι. Τὸ ποδάρι μου καλὰ εἶναι, σὰς χαιρετάει, μὰ τί σὲ κόφτει διὰ ἐμένα. Ἐγὼ σοῦ ἔκαμα νὰ πονῆ τὸ κεφάλι, μὰ ἡ ἀφεντιά σου μοῦ ἔκαμες νὰ πονῆ ἡ καρδιά.

Ἡ ἐδικὴ σου

H. D. W.

Εἰς Πάτρα Δεκεμβρίου 10. 1817

Τί νὰ σοῦ εἰπῶ, ἐδικὴ μου Μαριάννα, διὰ τὴν εὐχαρίστησιν με τὴν ὁποῖαν ἔλαβα τὸ ἀκριβὸ σου γράμμα, διατὶ διαβάζωντας ἐθάρρεψα νὰ εἶμαι πάλιν στὴν Ἀθήναν μας καὶ νὰ ἀκούω πάλιν τὴν γλυκὴν σου φωνήν. Μόνον δὲν ἔχεις δίκαιο, πουλάκι μου, νὰ με μαλώνης πὸν ἀργήσα εἰς τοῦτο τὸ ταξίδι, διατὶ δὲν εἶμαι μοναχός, καὶ (ὡσὰν ἐσυνήθισες νὰ εἰπῆς), ὅτι θέλει ὅλη ἡ συντροφιά, ἔτσι πρέπει νὰ θέλω καὶ ἐγὼ. Διὰ τὸν κακὸ καιρὸ ὅπου μᾶς ἐμπόδισε, νὰ ἐρωτήσης τὸν Πετράκη¹. Ἐνας χειμῶνας, μιὰ βροχὴ, ἓνα κακό, τί νὰ σοῦ εἰπῶ; ἀλήθεια τέτοια καθημέρινα φορτουνάκια δὲν ἔχω ἰδομένα μόνη εἰς τὸν τόπο μου, πὸν ἐθάρρεψα νὰ εἶναι τὸ πιου ὕγρο τοῦ κόσμου. Μὰ με ὅλο τοῦτο δὲν ἔπαθα τίποτε, διατὶ ἐπῆγα καθημέρα τραγουδώντας τὰ τραγού-

¹ Πέτρον Ρεβελάκη ἓνα τῶν ἰδρυτῶν τῆς Φιλομουσίου Ἐταιρείας.

δια σας με την ἀγγελικὴ φωνήν μου, ἥπια καθημέρα ἓνα μεγάλο ποτήρι ρακὶ στήν υγεία σου, καὶ κάθε νύκτα ἐπλάγιασα ζεστά με τὴν Μουσικτιάρα τὴν ἐδική μου, καὶ ἔτσι πῶς νὰ κρυώνω; Διατί μοῦ γράφεις νὰ μὴ σάλησμονήσω; Ἀκόμα δὲν μ' ἤξεύρεις ποῦ φοβᾶσαι δι' ἐμένα; Νὰ μὴν ἔχεις ἔννοιαν διὰ τίποτες ἄλλο, μόνο νὰ φυλάγης καλὰ τὴν υγεία σου, ποῦ εἶνε τόσο ἀδύνατη. Τώρα δὲν ἔχεις κανένα κοντά σου νὰ σὲ πειράζῃ, ὡσάν ἐγὼ με καθημερινὸ σκάσιμο, καὶ ἔτσι ἐλπίζω θὰ περάσης καλλίτερα ὡς τότες ποῦ μπορῶ νὰ ἔλθω πάλιν. Μὰ ἤξεύρω πάλιν τί λογῆς εἶναι αἱ γλώσσαις τῆς Ἀθήνας, καὶ πῶς σοῦ πειράζονε τὴν καρδιά. Σὲ παρακαλῶ, ἀκριβή μου Ντουντοῦ, νὰ γελᾷς με ὅλα τέτοια, νὰ φορῆς δυὸ γούνες τὸ χειμῶνα καὶ νὰ μὴν σκάης διὰ κάθε ὀλίγο πρᾶγμα. Ἄν κάμνης ἔτσι, ἐλπίζω νὰ σὲ εὖρω παχειὰ καὶ καλὰ. Ἀκούσαμεν ἐδῶ νὰ εἶναι ἓνα καράβι Ἰγγλέζικο στὴν Σάλονα ποῦ θὰ ἔλθῃ ἐδῶ εἰς τὴν Πάτρα ὕστερα ἀπὸ ὀκτὼ ἡμέραις, καὶ με τοῦτο, πιστεύω, θὰ πάμεν ἴσια στὴ Μάλτα ποῦ θὰ κάμωμεν εἴκοσι ἢ τριάντα ἡμέραις κοντομάτζια καὶ τότε θὰ πάμεν στὴν Ἀνάπλι¹, ἀπὸ κεῖ δὲν εἶναι πλέον δύσκολο νὰ ταξιδεύσωμεν ἴσια με τὴ Λόνδρα. Ἐἴτι θὰ ἔχωμεν μία κοντομάτζια μοναχά, καὶ ὄχι δύο ποῦ ἔπρεπε, ἂν ἐπήγαμεν στοὺς Κορφοὺς καὶ ἀπ' ἐκεῖ στὴν Ἰταλία. Σ' εὖρηκα ἐδῶ ἓνα σεβαῖ² καὶ μία γούνα, μὰ φοβοῦμαι νὰ μὴν σοῦ ἀρέσουνε μήτε τὸ ἓνα μήτε ἡ ἄλλη. Ὡς τόσο τὰ καλλίτερα εἶναι ποῦ ἠμποροῦσα νὰ εὖρω σὲ τοῦτο τὸν τόπο. Τὰ πράγματα—Φράγκικα, ποῦ μοῦ εἶπες, θὰ στείλω ἀπὸ τὴ Μάλτα ποῦ ἔχουνε πιου φτενά καὶ καλλίτερα. Τώρα θὰ γράψω ὁποῦ σοῦ εἶπα με τὸ στόμα τόσαις βολαῖς δὲν εἶμαι πλούσιος, Μαριάννα μου, μήτε ποτές θὰ εἶμαι ἀπὸ τοὺς πλούσιους, μόνον ἂν μ' ἀκούῃ ὁ πατέρας μου καθὼς ἐλπίζω καὶ ἂν μ' ἀκούῃ ὁ πατέρας μου καθὼς ἐλπίζω καὶ πιστεύω, θὰ ἔχω ἀρκετὰ νὰ περάσω καλὰ. Λέγω τοῦτο νὰ μὴ με στοχάζεσαι ἓνα ἀκριβὸν ἀνθρώπον. Δὲν μοῦ εἶπες ἂν μπορῆς νὰ καταλαμβάνης τὰ γράμματά μου ποῦ δὲν ἐντρέπομαι νὰ σοῦ στέλλω τέτοια πράγματα, χωρὶς νὰ ἤξεύρω μήτε γράψιμο, μήτε γραμματικὴ. Μόνο ἤξεύρω νὰ ἔχω μία μεγάλην εὐχαρίστησιν ὅποτε σοῦ γράφω καὶ δὲν με κόφτει ἂν γελᾷς με ἐμένα. Τὰ λόγια ἄς μὴ εἶναι καλὰ γραμμένα, τὰ ἔμαθα ἀπὸ τὸ στόμα τῆς Μαριάννας, καὶ διὰ τοῦτο θὰ εἶναι ἀκριβὰ εἰς λόγου μου. Ἐνα πρᾶγμα μόνον, σὲ παρακαλῶ, νὰ μὴν δεῖξης τὰ γράμματά μου ποῦποτες εἰς κανένα, διατί δὲν ἔχω ὄρεξιν νὰ γίνωμαι μάσκαρος ἀλλοῦ. Σοῦ γράφω ὡσάν σοῦ ὀμιλοῦσα, ἀπὸ τὴν καρδιά μου, χωρὶς νὰ σπουδάξω τίποτες, καὶ διὰ τοῦτο ἐλπίζω θὰ με κάμης τούτην τὴν χάριν, νὰ μὴν δεῖξης τὰ γράμματά μου.

¹ Νεάπολιν (τῆς Ἰταλίας).
² Εἶδος ὑφάσματος.

Δὲν ἔχω καμμίαν εἶδησιν νὰ σοῦ στέλλω, μόνο ποῦ ἐπέθανε ἡ πριγκήπισσα τῆς Ἰγγλιτέρας, ἡ μικρὴ, ὁποῦ ἤθελε νὰ εἶναι βασίλισσα, θυγατέρα ἦτονε ἐκείνης ὁποῦ ἦτονε στὴν Ἀθήνα καὶ ἐπέθανε στὸ γεννητό. Διὰ τὸ κακόμοιρο τὸ Ἄλλερ μᾶς κακοφαίνεται πολὺ. Τὴν Νενέ σου καὶ ταῖς ἀδελφάδες σου ταῖς χαιρετῶ, καὶ ὅλους τοὺς φίλους καὶ φιλενάδες μου στὴ χώρα, ποῦ δὲν ἠμπορῶ νὰ ὀνομάζω ὅλους. Πῆς τὴν Κατίγκω νὰ ἐκάμαμεν τὴν ἐορτὴ τῆς, καὶ ἔπιαμεν ρακὶ στὴν υγείαν τῆς, μέσα εἰς ἓνα χάνι. Εἰς τὸ καλὸ, ἀκριβή μου, νὰ μὴ μ' ἀλησμονήσης ποῦ θὰ εἶμαι μακρὸν ἀπὸ τὰ μάτια σου.

Ἐδικός σου
ENPY ΟΥΪΤΤΙΝΚΤΟΝ

Δὲν εὖρηκα μίαν καθρέφτην, μήτε τὸ κόκκινο νέμας¹, μὰ σοῦ στέλλω τὴν κορδέλλα τὴ μπαμπακηνή. Δὲν εἶναι ἄλλης λογῆς εἰς Πάτρα. Ἡ σεβαῖ ἔχει ἑννέα πῆγες, μὰ δὲν θὰ σοῦ ἀρέσκῃ τὸ ἤξεύρω. Αἱ γούναις ἔχουνε τὸ ἴδιο παζάρι αἱ δύο, μὰ ἡ μία εἶνε πιου ἄσπρη παρὰ τὴν ἄλλη καὶ ἔτσι πρέπει νὰ κάμετε λόττο. Εὖρηκα μὴ ὁμορφὴ μπρῆκι νὰ νιφτῆς, καὶ τὸ στέλλω με τὰ ἄλλα πράγματα ποῦ πάνε με τὴ μπάρα. Τὸ Σταμπόλιτζελι² θὰ διαλέξης καλλίτερα στὴν Ἀθήνα, θὰ γράψω πάλι με τὸ Μούσιου Μπέλη, ἓνα Ἰγγλέζο ποῦ πάει ἀπ' ἐδῶ στὴ χώρα. Εἶναι ὀλιγάκι παρᾶξενος, μὰ ἐγνώρισε τὸν ἀδελφὸ μου ποῦ ἀπέθανε στὴν Ἰνδιαν. Συγγωρῆτε τὸ γράψιμό μου, μὰ δὲν ἔχω μήτε πέννα, μήτε ὑπομονήν.

H. D. W.

Λιβουρνον, 20 Ἰουνίου 1818

Ἀκριβή μου Μαριάννα,

Ἐστείλαμεν στὸ Μούσιου Γρόπιους κατὶ ἄσπρη ἠλθαμεν ἐδῶ ἀπὸ τὴν Φερέντζα γιὰ νὰ νιφτάζωμεν διὰ τὰ ρούχα μας ποῦ εἶχαμεν ἀπὸ τὴ Σμύρνη στελεμένα, μὰ τὸ πιου πολὺ μέρος τὸ ἐκλέψανε οἱ πραγματευτάδες καὶ τὰ ἄλλα εἶναι ὅλα ἡ χαμένα ἢ χαλασμένα.

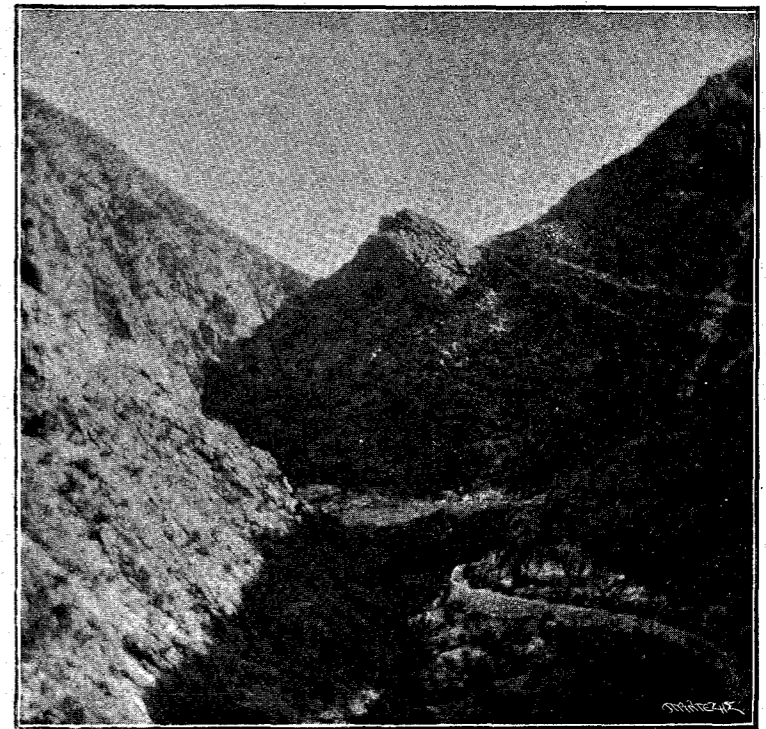
Ἐδιώξα τὴ θέρημ καὶ εὐρίσκομαι τώρα πολλὰ καλὰ. Στὸν Αὐγουστο θὰ εἶμαι στὸν τόπο μου παγεμένος χωρὶς ἄλλο, ποῦ ἐλπίζω νὰ εὖρω τὸ ἀκριβώτατο γραμματάκι σου.

Τοῦτο θὰ εἶναι ἀλήθεια μία χαρὰ, ἡ πρώτη ποῦ ἔλαβα, εἶναι τώρα τόσοι μῆνες. Μὰ πῶς νὰ κάμω τὴν ἐορτὴν σου, ποῦ θὰ εἶμαι τόσο μακριὰ ἀπὸ τὴ Μαριάννα μου καὶ ἀπὸ τὸ εὖμορφο Γυψέλι;³ ποῦ θὰ εἶναι οἱ ἐγκληντζίδες ποῦ ἐκάμαμεν πέροση; Ἡ ἀφεντεῖα σου θὰ χορέψης μὰ

¹ Νῆμα.

² Ὑφασμα.

³ Ἡ σημερινὴ Κυψέλη κατὰ τὴν ὁδὸν Πατησίων.

ΒΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ — ΔΙΑ ΤΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑΣ

ΦΩΤΟΓΡ. Γ. Σ.

ἐγὼ δὲν θὰ εἶμαι κοντά σου νὰ παίζω τὸ ντέφι, καὶ διὰ τοῦτο θὰ μοῦ φανῇ ὅλο μαῦρο.

Δὲν μοῦ ἀρέσει ἡ Ἰταλία καθόλου, ἀκούομεν πολὺ μουσικὴ, μὰ δὲν ἀξίζει τὸν ἀνήφορο τῆς Θήβας. Δὲν πάομεν συχνὰ στὴ συντροφιά με ὅλο ποῦ ὁ τόπος εἶναι γεμάτος Ἰγγλέζους καὶ Ἰγγλέζαις. Ἄλλη δουλειὰ δὲν κάμνομεν, μόνο νὰ ὀμιλοῦμεν διὰ τὴν Ἀθήνα καὶ ἀλήθεια κάθε ροιδιὰ ποῦ βλέπω στὴν στρατά, με κάμνει νὰ ἐνθυμοῦμαι τὸ κακόμοιρο τὸ Γυψέλι. Ἐδῶ εἶναι ἓνας Μούσιου Γραμπῶ ποῦ ἦτονι στὴν Ἀθήνα μαζὺ με τὴν φιλονάδα σου Μάνταμ Μπουργον. Ἐκεῖνος εἶδε πολλὰ γράμματά ἀπὸ τὴν ἀφεντεῖα τῆς ποῦ κάθεται κοντά στὴ Λόνδρα καλὰ εἶναι, καὶ τώρα τῆς ἀρέσει πολὺ ἡ Ἰγγλιτέρα. Δὲν γράφει διὰ νὰ πάη γλιγορα στὸ Λεβάντε πάλιν. Χαιρετίσματα καὶ προσκνήματα εἰς ὅλους. Νὰ μὴ μ' ἀλησμονήσεις καὶ νὰ μὴν θυμώνεσαι μ' ἐμένα. Δὲν ἐξεπέταξα ἀκόμη τὰ μαλλιά σου καθὼς μοῦ εἶπες, μὰ γλιγορα θὰ τὸ κάμω.

Ἐδικός σου
ENPY ΟΥΪΤΤΙΝΚΤΟΝ

Στέλνω ἓνα μικρὸ βιβλίον διὰ τὸν Πετρόκι, τὸν ὁποῖον χαιρετῶ, μὰ δὲν ἔχω καιρὸ νὰ τοῦ γράψω.

Δὲν εἶχα ἡσυχίαν ὡς νὰ εἶδα τὴν ρητράτα¹ ποῦ σοῦ ἔκαμε ὁ Μουσιου Ἀήνκ, στὰ ρούχα τὰ Ὑδριότικα ἐνδυμένη, μὰ δὲν μοῦ φαίνεται νὰ σοῦ ὀμοιάζῃ πολὺ. Ὁ μεγάλος κάθηται στὴ Ρώμα μέσα, μὰ δὲν τὸν ὀμιλοῦσαμεν.

Ταῖς παραδες ἐστείλαμεν μαζὺ με τοῦτο τὸ γράμμα.

Εἰς τὸ καλὸ, καλὴ μου Μαριάννα.

H. D. W.

Βενέντζια, 9 Ἰουλίου 1818

Ἀκριβή μου Μαριάννα,

Δὲν ἔχω μήτε καιρὸ, μήτε κεφάλι νὰ σοῦ γράψω πολὺ, διατί ἤμασθε νὰ φύγωμεν καὶ τὸ σπήτι εἶναι ὅλο ἀνοικτωμένο. Ὑστερα ἀπὸ εἴκοσι ἡμέραις θὰ εἶμαι στὴν Ἰγγλιτέρα μέσα, ποῦ ἐλπίζω νὰ εὖρω τὸ γράμμα ἐδικό σου.

Ἐστείλα στὸ Μούσιου Μασσὼν στὸ Τριέστε τὸ γράμμα τῆς θείας σου, καὶ τοῦ ἐρώτησα νὰ μὴν εἶχε κανένα γράμμα ἢ καμμίαν εἶδησιν διὰ λόγου μου ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Μὰ δὲν ἔχει, καὶ ἐγὼ δὲν ἤξεύρω ἀκόμα πῶς ἐπέρασες τὸν χειμῶνα ποῦ πάντα σὲ εἶχα καὶ σὲ ἔχω μπροστά

¹ Προσωπογραφία δημοσιευθεῖσα ἤδη εἰς τὰ «Παναθηναία».

μου. Συχνά θαρρῶ νὰ εἶσαι ἄρρωστη, καὶ κάποιαι βολαὶς (ποῦ εἶμαι πολὺ κακὸς) πιστεύω πῶς μ' ἀλησιμῶντες καθόλου. Ἀλήθεια ἂν δὲν θὰ εὐρῶ ἓνα γράμμα στὴν Ἰγγλιτέρα, δὲν θὰ ἤξεύρω τί νὰ κάμω. Ἦθελα νὰ ἤξεύρω ἂν ἤμποροῦσες νὰ διαβάξῃς τὸ γράμμα μου, ποῦ δὲν ἤμπορῶ νὰ τὸ διαβάξω μῆτε ἐγὼ ὁ ἴδιος. Εἶχα θέρημ πάλιν, μὰ ὀλίγο πράγμα. Τώρα ἔμαθα νὰ τὴν διόκνω χωρὶς τὸν ἰατρό, καὶ δὲν μοῦ φαίνεται τίποτε. Ταχὺ πλέον θὰ ἀφήσω τὴ θάλασσα τὴ μεγάλη στρατὰ τῆς Ἑλλάδος, ποῦ πάει ἴσια στὴ Γόρθο, μὰ ἄς κάμῃ ὁ Θεὸς νὰ τὴ βλέπω πάλιν γλίγορα. Εἰς δεκαπέντε ἡμέραις πάμεν στὸ Παρίσι καὶ εἰς εἴκοσι στὴ Λόνδρα, ἀπὸ ποῦ μία ἡμέρα φθάνει νὰ μὲ φέρῃ στὸν τόπον μου. Ἐκεῖ θὰ μάθω τὴν τύχη μου. Ἦθελα νὰ σὲ ἔχω μαζί μου νὰ σὲ δεῖξω στὸν πατέρα μου καὶ νὰ τὸν ἐρωτήξω ἂν δὲν ἔχω δίκαιο. Ὡμορφο ταξεῖδι ποῦ ἠθέλαμεν νὰ κάμωμεν ζάβαλη! Τὴν Νενὲ καὶ ταὶς ἀδελφάδες καὶ ὅλους τοὺς φίλους τοὺς χαιρετῶ.

Ἐδικός σου
ENPY ΟΥΪΤΤΙΝΚΤΟΝ

Ἀκριβὴ μου Μαριάννα,

Ἰουλίου 17

Ἐλαβα σήμερον τὰ γράμματα ὅπου μοῦ ἔστειλες διὰ τὸν Μούσιου Γρήν¹, καὶ χαίρομαι πολλὰ νὰ ἰδῶ πῶς εἶσαι ἀκόμη μέσα εἰς τοὺς Κορφοὺς καὶ σωστή. Ταῦτα εἶναι τὰ πρῶτα γράμματα ὅπου ἔλαβα ὕστερα ἀπὸ τὸν Φεβρουάριον ἐλείπουν τὰ ἄλλα. Ἡ ἰδέα τῆς θλίψεώς σου κάθεταί πάντα ἐμπροστὰ εἰς τὰ μάτια μου, καὶ μὲ πειράζει κάθε στιγμή. Ὅλο ὅπου ἤμπορῶ νὰ κάμω μὲ εὐχαρίστησιν θὰ κάμω, μὰ φοβοῦμαι νὰ μὴν εἶναι ὀλίγον. Ἐχεις καλὴ μου Μαριάννα, τὴν πίστιν μου, καὶ τὴ πρώτη στιγμή ποῦ ἤμπορῶ θὰ ἀφήσω τὴν πατρίδα μου καὶ θὰ σὲ πάρω. Μὰ τώρα καθὼς σοῦ εἶπα τόσαι βολαὶς, δὲν εἶναι τρόπος. Μούσιου Γρήν θὰ σοῦ εἴπει ποῦ δὲν εἶναι δυνατόν. Δουλεύω διὰ κάθε παρὰ ποῦ ἔχω, καὶ ἂν θ' ἀφήσω τὴν δουλειάν μου, δὲν μοῦ μένει τίποτε. Ὑστερα θὰ εἶμαι πιὸ ἀνεξάρτητος. Λοιπὸν τζάνουμ, ἂν μ' ἀγαπάεις καθὼς μὲ ἠγαποῦσες, νὰ μὴ μὲ μαλώνης. Γράφε διὰ τὴν ὕγιαν σου, διὰ τὴν ἀγάπην σου, καὶ ὅταν ἤμπορεῖς διὰ τὸ θάρρος σου εἰς ἐμένα. Γράφε καὶ διὰ ταὶς εἰδήσεις τῶν συμπατριωτῶν σου, μὰ, σὲ παρακαλῶ, νὰ μὴ γεμίσης τὰ γράμματα μὲ μαλώματα εἰς ἐμένα, ποῦ κάμνω ὄλο ὅπου ἤμπορῶ. Μοῦ κακοφαίνεται πολὺ διὰ τὸν θάνατον τῆς εὐμορφῆς καὶ καλῆς Ντουνοῦκας καὶ διὰ τὴν θλίψιν ὄλων τῶν συγγενῶν σου. Ποῦ εἶναι ὁ

¹ Προξένος τῆς Ἀγγλίας εἰς Πάτρας.

Βεβαλάκης; Ὅλοι οἱ φίλοι μας μοῦ φαίνεται, εἶναι διεσπαρμένοι ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Ὁ Μούσιου Γρόπιος, πιστεύω, εἶναι ὑπαγεμένος εἰς τὸν τόπον του. Νὰ εὐχαριστήσης ταὶς ἀδελφάδες σου ἀπὸ μέρος μου διὰ τὴν μνημοσύνην ποῦ ἔχουν δι' ἐμένα. Θὰ γράψω πάλιν ὅταν τύχη ἓνας ἄλλος δικαζιόνης. Ὁ Κούρτης εἶναι καλά. Ὁ Πέρσεβαλ εἶναι ὑπανδρευμένος. — Εἰς τὸ καλὸν πουλί μου.

Ἐδικός σου
ENPY ΟΥΪΤΤΙΝΚΤΟΝ

Ἀκριβὴ μου Μαριάννα,

Ὁ πατέρας μου δὲν μοῦ ἀκούει, καὶ δὲν ἔχω καμμίαν ἐλπίδα ἀκόμη ποῦ ζώντας θὰ μ' ἀφήσῃ νὰ σὲ πάρω. Δὲν θέλει, μῆτε νὰ μ' ἀφήνῃ, μῆτε μοῦ δίνει τὰ ἄσπρα ποῦ ἐγύρευα. Ἐτοί ἐτελείωσε διὰ τώρα τὸ πράγμα, μόνον λείπει νὰ μάθῃς τί θέλει ἀκόμη ἢ ἀγάπη μου.

Σοῦ κάμνω ὄρον, καλὴ μου Μαριάννα, πῶς ποτέ δὲν θὰ πάρω ἄλλον γυναῖκα, μόνον εὐθὺς ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ πατρός μου θὰ ἔλθω νὰ σὲ γυρέψω, καὶ ἂν σὲ εὐρῶ ἔτσι ποῦ ἐλπίζω, τὴν ἴδιαν ἰδικήν μου, θὰ γίνω, ὅταν θέλεις ὁ ἄνδρας σου. Ἐγραψα τοῦ Μούσιου Γρόπιους ταὶς εἰδήσεις ὅλαις διὰ τοῦτο τὸ πράγμα καὶ ἢ ἀφεντεία του θὰ σοῦ εἴπῃ ὅ,τι λέγω. Μὰ πρέπει νὰ τὸ κρατήσης κρυφάτα, διὰτὶ ἂν τὸ μανθαινέι ὁ πατέρας μου θὰ γίνῃ τόσο θυμωμένος, ποῦ θὰ δώσῃ ὄλο ποῦ ἔχει εἰς ἄλλον ἕναν καὶ θὰ μ' ἀφήσῃ φτωχόν. Ἦμπορεῖς νὰ τὸ εἴπῃς τῆς Νενὲς σου, τῶν ἀδελφάδων καὶ ἂν θέλεις τοῦ Κυρίου Βεβλάκη. Μὰ σὲ παρακαλῶ, πουλάκι μου, ἂν μ' ἀγαπάεις καὶ ἂν θέλεις νὰ μὲ πάρῃς, νὰ κάμῃς ὅ,τι ἤμπορεῖς νὰ μὴν γίνῃ φανερωμένον εἰς ἄλλον κανένα.

Τώρα μοῦ φαίνεται ποῦ δὲν ἔχεις δίκαιο νὰ θυμῶνεσαι μετ' ἐμένα, μόνον νὰ γράφῃς γλίγορα θέλω διὰ νὰ μοῦ εἴπῃς πῶς σοῦ ἄρεσε ὅ,τι ἔκαμα. Ἦξεύροντας ποῦ θὰ εἶμασθε καμμίαν ἡμέραν εὐτυχεῖς ἐλπίζω νὰ ἔχω ὑπομονὴν καὶ νὰ εἶμαι εὐχαριστημένος.

Φέρω τὰ ἀκριβὰ σου μαλλιὰ ἀκόμη κοντὰ εἰς τὴν καρδιάν μου, καὶ εἶναι ἀκόμη κρεμασμένα ἀπὸ τὸ ἴδιο γαϊτάνι μὲ τὸ ὅποιον μοῦ τὰ ἔδεσες ἐσύ. Ἐκεῖ τὰ φέρνω ὡς νὰ σὲ ἰδῶ καὶ ἀπὸ τότε ὡς τὸν θάνατόν μου. — Να χαιρετῆς τὴ Νενὲ καὶ ταὶς ἀδελφάδες ἀπὸ μέρος μου.

Χαιρετίσματα καὶ εἰς Μαντάμα Γρόπιους καὶ εἰς ὅλους.

Ἐδικός σου
ENPY ΟΥΪΤΤΙΝΚΤΟΝ

Henry Downing Whittington

Ὁξφορτ Αὐγ. 5—1819.

Ο ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ *

ΩΣ ΘΕΜΕΛΙΩΤΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Τί ἦτο ἡ παιδεία εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας ὅ ἢ καὶ 50 ἔτη πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως μᾶς πληροφοροῦν καὶ πολλοὶ μὲν ἄλλοι, λεπτομερέστερον δὲ ὄλων ὁ Κοραῆς, ὁ ὁποῖος διηγείται ὅτι ὁ πατὴρ του, ἄνθρωπος μὲ δξύτατον νοῦν καὶ φυσικὴν εὐγλωττίαν, δὲν ἔμαθε καθ' ὄλον γράμματα διότι ἔλαβε τὸ δυστύχημα νὰ μείνῃ ὄρφανὸς πολὺ προώρως. Σωφρόνιος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ πατρός του, ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁπωσδήποτε πεπαιδευμένος ἐπειδὴ ἦτο Ἀρχιεπίσκοπος Βελιγραδίου, ἢ μάθησις του ὁμοῦ φαίνεται ὅτι ἦτο μᾶλλον περιορισμένη, διότι, ἂν εἶχεν ἀξίαν τινὰ ὡς λόγιος, ὁ Ἀδαμάντιος δὲν θὰ ἀνέφερε τὴν μετὰ τοῦ θείου συνάντησιν εἰς Βιέννην τόσον ἐπιτροχάδην καὶ χωρὶς νὰ εἴπῃ οὔτε λέξιν περὶ τοῦ ποιοῦ τοῦ ἀνδρός. Ἡ μήτηρ του εἶχε διδασχθῆ ὀλίγα γράμματα ἀπὸ τὸν φιλόμουσον πατέρα της, ἀλλ' ὄλη ἡ προκοπὴ της συνίστατο εἰς τὸ ἐννοεῖν τοὺς εὐκολωτέρους Ἑλληνας συγγραφεῖς τῆς παρακμῆς, ὄχι τὸν Πλούταρχον βεβαίως ἢ ἄλλον τινὰ τῶν φιλοσοφούντων, ἀλλὰ τοὺς Αἰσωπεῖους μύθους λόγου χάριν, τρεῖς ἢ τέσσαρας διαλόγους τοῦ Λουκιανουῦ, τὸ πολὺ πολὺ καμμίαν ὀμιλίαν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ ταῦτα ἀκόμη λίαν ἐπιπολαίως.

Διδασκαλία ἐγίνετο παντοῦ καὶ οἱ παῖδες πάσης τάξεως ἐφιλοτιμοῦντο νὰ μὴ μείνουν ἐντελῶς ἀγράμματοι. Οἱ στίχοι

Φεγγαράκι μου λαμπρό,
φέξε μου νὰ περπατῶ,
νὰ πηγαίνω στὸ σχολεῖο,
νὰ μαθαίνω γράμματα,
τοῦ Θεοῦ τὰ πράγματα.

μᾶς δίδουν βάσιν νὰ πιστεύωμεν ὅτι παῖδες δαπανῶντες ὄλην τὴν ἡμέραν εἰς βιοποριστικὰς ἐργασίας, συνηθροῖζοντο τὸ ἑσπέρας ἀπὸ πολλὰ καὶ διάφορα μέρη εἰς πόλιν ἢ κωμόπολιν ἢ εἰς κεντρικὸν χωρίον ὅπου κάποιος λογιώτατος Ἐφημέριος ἢ Ἱερομόναχος τοῖς ἔδιδε μαθήματα ἀναγνώσεως, τοῖς ἐξήγει τὰ παραγγέλματα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἐγύμναζεν εἰς τὴν γραφὴν τοῦ ὀνόματός των καὶ ἄλλων λεξειδίων καθημερινῆς ἀνάγκης πάντοτε μὲ μικρὰ στοιχεῖα, καθὼς δικαιοῦμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀπὸ τὴν παντελῆ ἀπουσίαν κεφαλαίων γραμμάτων εἰς ὑπογραφὰς τῶν συμβολαίων καὶ δημοσίων πράξεων ἢ εἰς τὰς σημειώσεις τῶν παντοπωλῶν καὶ τὰ παρόμοια. Ἀνωτέραν οὕτως εἴπειν παιδευσιν ἐλάμβαναν

πολὺ ὀλίγοι, ὅσοι προωρίζοντο εἰς τὰ ὕψηλά, πολὺ ὕψηλά, ἀξιώματα τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς διοικήσεως, ἢ προετοιμάζοντο νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι φθάνοντες εἰς τὰς σχολὰς τῆς Ἑσπερίας εὗρισκαν τὰς δυνάμεις των λίαν ἐλλιπεῖς, καὶ ἢ μετὰ τινα ἔτη ἐπανήρχοντο δοκησίσσοφοι μετριώτατοι ἢ, ἂν σπουδαίως ἀπεφάσιζαν νὰ ἐπιτύχουν, ἤρχιζαν ἐκ νέου τὴν προπαρασκευὴν ἐπὶ τόπου. Εἰς τὰ ἑλληνικὰ μέρη «ὁ τίτλος Λογιώτατος καὶ Σοφολογιώτατος, μᾶς λέγει ὁ Κοραῆς, ἐδίδετο εἰς ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζαν τὰς κλίσεις τῶν ὀνομάτων καὶ τὰς συζυγίας τῶν ρημάτων».

Οἱ φυγόπονοι κάτοχοι τοῦ τίτλου καὶ ἐπικερδῆ τὸν εὗρισκαν καὶ πολὺ ὑπερηφανεύοντο διὰ τὸ ὀλιγοδάπανον ἀξίωμα. Ἦσαν λοιπὸν ζηλότυποι καὶ ἐπροσπάθουν νὰ κρατοῦν ὅσον τὸ δυνατόν στενότερον τὸν κύκλον τῶν μεμνημένων. Τρεῖς γενεὰς βραδύτερον τὰ πράγματα εἶχον κάπως καλλιτερεύσει εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὅ,τι ὀλίγωροντος μοναχὸς τῆς Πεντέλης, ὁ ἀναλαβὼν τὸ ἔτος 1842 νὰ συμπληρώσῃ τὴν δημοσίευσιν τῶν Προλεγόμενων τοῦ Κοραῆ, ἔγραφε πρὸς τοὺς συναδέλφους τῆς Τουρκοκρατουμένης, μᾶς δίδει τὴν εἰκόνα τῶν δυσκολιῶν τὰς ὁποίας εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπρόβαλλαν πανταχοῦ οἱ προνομιοῦχοι εἰς τὴν γενίκευσιν τοῦ εὐεργετήματος τῆς παιδείας. Ζητῶν νὰ δαμάσῃ τὴν δυστροπίαν ἢ ὁποία εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀσύμφορος τώρα ὅταν «ἡ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις δὲν θέτει πλέον προσκόμματα εἰς σύστασιν σχολείων», ὁ Ἐρημίτης τοὺς συμβουλεύει προτρεπτικῶς μὲ τὰ ἑξῆς: «Ὅθεν κανεῖς ἀπὸ σᾶς, ὦ σεβαστοί μου τῆς ὀρθοδοξίας κληρικοί, κανεῖς ἀπὸ σᾶς ἄς μὴ ὑποπτεύσῃ ὅτι θέλει χάσῃ τὸ πρὸς αὐτὸν τώρα ἀποδιδόμενον σέβας, ἂν φωτισθοῦν οἱ ὁμογενεῖς του καὶ ἀναφανοῦν ἄλλοι ἀσυγκρίτως αὐτοῦ σοφώτεροι κληρικοί, ἀρκεῖ μόνον αὐτὸς νὰ διαμένη φίλος καὶ προστάτης καὶ ἡλιωτῆς τῆς παιδείας: διότι διαμένοντα τοιοῦτον θὰ τὸν θαυμάζουν μάλιστα περισσότερον, ἐπειδὴ, μολονότι εἶνε ἀμαθὴς ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, διψᾷ ὁμοῦ καὶ ποθεῖ τὴν παιδείαν. Τότε δὲ μόνον θέλουν ἀφεύκτως ἀποβάλλῃ τὸ πρὸς σᾶς σέβας οἱ λαϊκοί, ὅταν φωτισθοῦν ἐναντίον τῆς θελήσεώς σας καὶ μὲ τὴν ἀντίστασίν σας, καὶ ὅταν κοτανοήσαντες τὰ καλὰ καὶ τὴν ἀξίαν τῆς πολυτίμου παιδείας παρατηρήσουν ὅτι σεις εἶσθε ἐχθροὶ τῶν φώτων καὶ τῆς ἀναπτύξεως».

Τινὲς τῶν κληρικῶν ἦσαν καλῆ τῆ πίστει ἐναντίοι εἰς τὴν διάδοσιν τῶν φώτων, διότι με-

* Ἀπὸ τὸ τελευταῖον ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ κ. Λαζάρου Βελέλη ὑπὸ τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων».

ρικά σκανδαλώδη παραδείγματα μορφωμένων ανθρώπων τοῖς εἶχαν ἐμπνεύσει φόβον περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς κοινωνίας, καὶ πρὸς τούτους ἔλεγεν ὁ Ἐρημίτης νὰ μὴ καταδιώκουν τὴν παιδείαν διὰ τὸν λόγον ὅτι « τινές, πεπαιδευμένοι καλούμενοι, ἀνάξια τῆς ἀληθινῆς παιδείας καὶ πράττουν καὶ λέγουν ».

Τὸ ζήτημα τῆς μεταβολῆς τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ φέρῃ εἰς τὰς ἰδέας καὶ παραδόσεις ἢ ἐξάπλωσις καὶ αὐξήσις τῆς παιδείας εἶχε τεθῆ ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις συστήσας εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος σχολὴν, ὅπου ἤθελε νὰ διδάξῃ τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην καὶ φιλοσοφίαν, ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τῆς εἰσόδου τὴν περιφημον ἐκείνην ἐπιγραφὴν

γεωμετρήσων εἰσίτω, οὐ κωλύω
τῷ μὴ θέλοντι συζυγῶσω τὰς θύρας,

καὶ ἐπροκάλεσεν εἰς τὸν κύκλον τῶν σπουδαστῶν τρικυμίαν σφοδράν, ἢ ὁποία παρετάθη ἕως τὰ 1796, ὅταν καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Φυσικῆς τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη ὁ Σέργιος Μακρᾶϊος, διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ—ὡς λέγει ὁ Πολυζωίδης εἰς τὰ *Νεοελληνικά*—πάσης ἐπιστημονικῆς γνώσεως ταμεῖον νομιζόμενος, συνέγραψεν ἑλληνιστὶ καὶ ἑδημοσίευσεν βιβλίον ἀνασκευάζον τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου περὶ κινήσεως τῆς γῆς καὶ τῶν πλανητῶν ὁμοῦ μετὰ τοὺς νόμους τοῦ Νεύτωνος περὶ κεντρόφυγος καὶ κεντρομόλου δυνάμεως.

Ἐπαναερχόμενοι εἰς τὸν Κοραῖν ὄχι μόνον θαυμάζομεν τὴν ἀκούραστον φιλεπιστημοσύνην του καὶ τὸν μακαρίζομεν διὰ τὴν τύχην του, διότι ἐμπορευόμενος εἰς Ἀμστελῶδαμον εὗρσκει τὸν Ἀδριανὸν Βύρτον αὐθρομήτως ἀναλαμβάνοντα νὰ τὸν διδάσῃ « ὅσα ἔκρινεν ἀναγκαῖα εἰς τὸ καλῶς συλλογίζεσθαι, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἔπρεπε νὰ ἀρχίξῃ ἡ ὀρθὴ παιδεία », ἀλλὰ καὶ ἐκτιμῶμεν τὸν ζῆλον του νὰ καταστήσῃ τὴν μάθησιν εὐκόλον καὶ κοινὸν ἀπόκτημα εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνοπαῖδας μετὰ τὴν δημοσίευσιν εἰς Βενετίαν κατὰ τὸ 1783 τῆς *Συνόψεως τῆς Ἱστορίας καὶ Κατηγήσεως*. Αὐτὸ τὸ μικρὸν βιβλίον νὰ μὴν κατόπιν μετετυπώθη πολλάκις, οὐδέποτε ὅμως πλέον ἐξεδόθη μετὰ τὸν πρόλογον διότι τὰ περιεχόμενα αὐτοῦ κατήντησαν περιττὰ μετὰ τὴν μετέπειτα ἐκδηλωθεῖσαν ἀγάπην πρὸς τὰ γράμματα ἀπὸ ὅλων τὰς τάξεις τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ἄλλ' ὁ ἐπιθυμῶν νὰ σχηματίσῃ πλήρη ἰδέαν τῆς ἀμαθείας εἰς τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος ἦτο ἕως τότε βυθισμένος εὗρσκει εἰς αὐτὸν τὸν πρόλογον πολλὰς λεπτομερεῖας ἀξίας σημειώσεως.

Θὰ παρατηρήσῃ πρώτον ὅτι τὸ βιβλίον ἀρχίζει μετὰ μίαν «φυλλάδα» περιέχουσαν εἰς πέντε σελίδας τὸν ἀλφάβητον καὶ τινὰ γυμνάσματα συλλαβισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν ἀμέσως εἰς ἄλλας τρεῖς αἰ κοινότεραι προσευχαί, τυπωμέναι ὡς καὶ τὰ προ-

ηγούμενα μετὰ μεγάλα στοιχεῖα. Αὐτὴ ἡ φυλλάς τῶν γυμνασμάτων ἐτέθη ἐκεῖ διότι τὸ βιβλίον ἐγράφη διὰ μαθητὰς παντάπασιν ἀρχαίους καὶ περιελάμβανεν ὅλον τὸ κεφάλαιον τῶν γνώσεων τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ἀρκετὸν διὰ πᾶν παιδίον μέσης ἀγωγῆς,

νὰ μαθαίνῃ γράμματα,
τοῦ Θεοῦ τὰ πράγματα.

Αὐτὴ ἡ προσθήκη εἰς τὸ κύριον πῶνμα ἦτο ἔργον Θεοῦ τοῦ Μανδακᾶση, Ἐξοχωτάτου Ἱατροφιλοσόφου Μακεδόνας, καὶ πρὸς τὸν Κοραῖν φιλάτου τόσον δὲ ἀσημαντος συνεισφορὰ παρ' ἀνδρὸς τόσον σπουδαίου δεικνύει πόσον ἡμελημένη ἦτο ἡ παιδαγωγικὴ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς καὶ πᾶς εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς μορφώσεως τοῦ ἔθνους μέγα τι ἔπραττε καὶ ὁ προσφέρων κοινὸς λίθους διὰ τὰ θεμέλια.

« Ἀναμφιβόλως, λέγει ὁ Κοραῖς, δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι ἀθλιώτερον ἀπὸ τὴν ἀνατροπὴν τὴν ὁποίαν δίδουν σήμερον οἱ γονεῖς εἰς τὰ τέκνα των. Ὅταν μάθουν τὸν τρόπον τοῦ ἐνδύεσθαι καὶ τῶν ἀμοιβαίων προσρήσεων, ὅταν διδαχθοῦν νὰ συγκλῶθουν μερικὰ φιλοφρονητικὰ λεξείδια, τὰ ὁποῖα μῶλα ταῦτα πολλάκις μένουσιν ἀσύγκλωστα, οἱ γονεῖς ὄχι μόνον ἀρκοῦνται εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ νομίζουσιν ὅτι τὰ τέκνα των εἶναι καλοαναθρεμμένα εἰς τὴν ἐντέλειαν ». Εἰς αὐτοὺς λοιπὸν ἀποτείνεται ἐξηγῶν πόσον ἀναγκαῖα εἶναι ἡ παιδεία εἰς τὴν ἠθικὴν διάπλασιν τῶν νέων. εἰς δὲ τοὺς διδασκάλους—ἐνθυμούμενος προσωπικὰ παθήματα καὶ τὴν πρὸς τὰ γράμματα ἀποστροφὴν, τὴν ὁποίαν οἱ θραβιδισμοὶ εἶχαν ἐμπνεύσει εἰς τὸν ἀδελφόν του—λέγει ὅτι οἱ μαθηταὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκην φραγγελίου, ἀλλὰ γλυκύτητος τρόπου, ὑπομονῆς καὶ συμμορφώσεως πρὸς τὸ πολλάκις ἀδύνατον ἀντιληπτικόν των, διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς τὴν ψυχὴν των ἀγάπη πρὸς τὴν μάθησιν.

Οἱ πατέρες ὅμως ὀφείλουσιν νὰ φροντίζουσιν περὶ καταλλήλου ἀμοιβῆς τῶν παιδαγωγῶν καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπουσιν νὰ συσσωρεύεται ὑπέρομετρος ἀριθμὸς μαθητῶν εἰς σχολεῖον ὅπου παραδίδει ἕνας μόνον διδάσκαλος, γινόμενοι τοιοῦτοτρόπως αἰτιοὶ ἑλλειπῶς ἀγωγῆς. Τοὺς παρακινεῖ « νὰ μὴ λυπῶνται διὰ τοιαύτην δαπάνην, ἀλλὰ νὰ τὴν δίδουν μετὰ χαρᾶς, οἰκονομοῦντες ἀπὸ ἄλλα μάλιστα ἔξοδα ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν κερδαίνουν ἄλλο τι παρὰ φθοράν ». Διὰ τὰ παιδιά τῶν ἀπόρων ἐκφράζει τὴν ἀνάγκην νὰ συστηθῶν δημόσια σχολεῖα, προσθέτων ὅμως ὅτι εἰς αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ ἐμβαίνουν παρὰ τὰ τέκνα τῶν ἐνδεῶν, ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ζοῦν ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν κοινοτήτων καὶ διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀνατροπὴ τῶν παιδῶν πρέπει νὰ γίνῃ ὑποχρεωτικὴ, μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν βοηθημάτων εἰς τοὺς γονεῖς τοὺς μὴ στέλλοντας τὰ παιδιά εἰς τὸ σχολεῖον δι' ἑλλειψιν ὄχι πλέον χρηματικῶν μέσων, ἀλλὰ

ΒΛΔ. ΤΑΞΙΔΙΑ—ΠΛΑΤΕΙΑ ΝΑΥΠΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΝ ΦΩΤΟΓΡ. Γ. Σ.

τῆς θελήσεως νὰ τὰ βλέπουσιν ἡμερωμένα. Καὶ ἐπειδὴ καταστήματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους δὲν δύνανται νὰ δημιουργηθοῦν χωρὶς τὴν ὑλικὴν υποστήριξιν γενναίων προστατῶν, ὁ Κοραῖς τελειώνει τὰς ὁδηγίας του μετὰ τὴν ἀκόλουθον ἐπίκλησιν « Προθυμηθεῖτε, ὦ Δυνατοὶ τοῦ Γένους, νὰ συστήσετε τοιαῦτα σχολεῖα, καὶ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶναι πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον » θέλει ἐξομαλύνῃ πᾶσαν δυσκολίαν, καὶ θέλει κατευοδώσῃ τὴν θεάρεστον αὐτὴν ἐπιχείρησιν εἰς δόξαν αὐτοῦ καὶ σωτηρίαν πάντων ἡμῶν. Ἀμήν ».

Τοῦτο τὸ κήρυγμα τοῦ Κοραῖ ἦτο ἡ πρώτη προσπάθεια ἢ ὁποία ἔστρεψε τὴν προσοχὴν τῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν πρὸς τινὰ ἰδανικώτερον καὶ τελειότερον τύπον ἀγωγῆς τῶν μικρῶν. Ἐως τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τοὺς ὀλιγίστους ἐκκλησιαστικοὺς καὶ ὑπαλλήλους καὶ ἱατροὺς περὶ τῶν ὁποίων εἶπαμεν ἄνωτέρω, πάντες ὅσοι ἐπεθύμουν, ἢ ὀρθότερον, εἶχαν ἀνάγκην κάποιας μαθήσεως, ἐδιδάσκοντο τὰ λεγόμενα κοινὰ γράμματα, τουτέστιν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ὀρωσθήποτε μετὰ ὁρατὰ σημεῖα ἐπὶ τοῦ χαρτοῦ παραστάσιν τῶν λέξεων τῆς τρεχούσης ὁμιλίας· αὐτὰ ἀπετέλουν τὴν διανοητικὴν πανο-

πλίαν μετὰ τὴν ὁποίαν ἐπέλλοντο πρὸς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις εἴτε εἰς τὴν Ἀνατολὴν εἴτε εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Διδακτικώτατον παράδειγμα ἀνθρώπου τοιαύτης τάξεως εἶνε ὁ Σταμάτης τοῦ ὁποῖου αἱ περὶ Κοραῖ ἐπιστολαὶ ἑδημοσίευσθησαν τὸ 1892 εἰς τὸν *Πατριάρχον*. Εἰς αὐτὰς ὁ συντάκτης καὶ συνάμα κηδεμὼν τοῦ μετὰ ταῦτα σοφοῦ φανερώναται κάτοχος ὄχι μόνον φρονήσεως καὶ ἐμπορικῆς πείρας, ἀλλὰ καὶ εὐφραδειας ὄχι κοινῆς· ἐὰν ὅμως θέλωμεν νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς γραμματικῆς παιδείας του, ὀφείλομεν νὰ ἀναπαραστήσωμεν διὰ τῆς φαντασίας ὅλην τὴν πληθώραν τῶν ὀρθογραφικῶν—καὶ ἄλλων ἀκόμη βεβαϊότατα—σφαλμάτων τὰ ὁποῖα ὁ κ. Ἄννινος λέγει ὅτι διώρθωσε διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸ κείμενον ἀπὸ κηλίδας καὶ ἐνδεχομένην ἀσάφειαν. Τοῦτο πράττοντες θὰ εὕρωμεν ὅτι ὁ Σταμάτης γραμματικὴν δὲν ἐδιδάχθη οὔτε ποτὲ ἐφοίτησε κανὲν ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα ὅπου ἐξηγοῦντο οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς εἰς ὑποψηφίους λογιστάτους. Ὁ Σταμάτης εἶχε μάθῃ μόνον τὰ κοινὰ γράμματα, μετὰ τὴν εὐφύιαν του ὅμως κατάρθωνε νὰ κάμῃ αὐτῶν καλὴν χρῆσιν καὶ νὰ κρατῇ τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ σπουδαίου ἐμπορίου τὸ ὁποῖον διεξῆγεν εἰς τὴν ἀπομεμα-

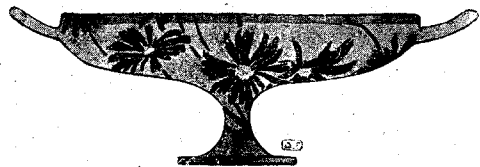
κρουσμένην μεγαλόπολιν τῆς Ὀλλανδίας. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες τῆς αὐτόθι παροικίας δὲν ἐγνώριζαν περισσότερα τοῦ Σταμάτη, ὁ ὁποῖος μεταξὺ τῶν ἄλλων παρεπονείτο πρὸς τὸν Ἰωάννην Κοραῖν ὅτι ὁ υἱὸς του ἀντὶ νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς καλῆς διεξαγωγῆς καὶ ἐπιτυχίας τῶν ἐμπορικῶν των πράξεων, ἐδαπάνῃ πολὺ τιμὸν χρόνον διερευνῶν καὶ κατακρίνων τὰ φαντασιώδη, ὡς αὐτὸς τὰ ἐχαρκτήριζε, λάθη ξένων ἐπιστολῶν.

Ἡ ὥθησις τοῦ Κοραῖ, ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, οἱ στίχοι καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ Ῥήγα καὶ ἄλλον μετ' αὐτόν, ἡ σύστασις τῆς πρώτης ἑλληνικῆς ἐπικρατείας εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους, ἡ πατριωτικὴ δρᾶσις τῆς Φιλικῆς καὶ τῶν συγγενῶν Ἑταιρειῶν, ὅλα αὐτὰ ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν παιδευτηρίων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ πεποιθήσις εἶχε καταστῆ γενικὴ ὅτι τὰ γράμματα ἔμελλαν νὰ ἀνοίξουν τὸν δρόμον εἰς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ πλούσιοι ὁμογενεῖς οἱ ὁποῖοι διὰ τὴν κοινὴν ἀμέλειαν τοῦ παρελθόντος ἦσαν ἀμαθεῖς εἰς μέσον ἀμαθῶν προσέφεραν γενναίως τὰ ἀποθέματα τῶν ταμείων των πρὸς διάδοσιν τῶν φώτων. Ὅλη ἡ φροντίς ὅμως ἦτο διὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, ὅπου ἐσπούδαζαν τὰ τέκνα τῶν εὐκαταστάτων οἰκογενειῶν ἢ καὶ παῖδες ἀπὸ τὴν φύσιν προικισμένοι μετὰ διανοητικὰ χαρίσματα τοὺς ὁποῖους ἐλάμβαναν ὑπὸ τὴν προστασίαν των οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ πρόκριτοι τῶν διαφόρων τόπων. Καὶ αὐτὴ ἡ περιορισμένη ἀπαίτησις τοῦ Κοραῖ νὰ μεταδοθῇ ἡ γνῶσις τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας καὶ Κατηχίσεως εἰς ὅλους τοὺς παῖδας τοῦ Γένους, δὲν φαίνεται ὅτι ἐπραγματοποιήθη ποτὲ εἰς βαθμὸν ἄξιον λόγου.

Εἰς αὐτὸ τὸ συμπέρασμα μᾶς φέρει τὸ γεγονός ὅτι τοῦ βιβλίου του ἄλλη ἐκδοσις δὲν ἔγινεν ἐπὶ πολλὰς δεκάδας ἐτῶν. Ἀλλὰ τὸ σχέδιόν του εἶχαν συλλάβῃ καὶ ἀναπτύξῃ ἄλλοι σκαπανεῖς τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς σπουδαῖα διανοητικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης, καὶ μία μέθοδος πρῶτος καὶ οἰκονομικὴ πρὸς ἐξάπλωσιν τῶν γνώσεων καὶ ἡμέρωσιν τῶν ἡθῶν πρώτην φορὰν

περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἐφηρμόσθη εἰς διαφόρους χώρας, ἐγενικεύθη δὲ μετὰ ἐπιμονὴν καὶ φανατισμὸν ἀπὸ τὸν Ἄγγλον Λάγκαστερ, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα του ἂν καὶ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ γνήσιος ἐφευρέτης. Ἦτο τὸ λεγόμενον ἀλληλοδιδασκικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον μὲν ἔπαυσε λειτουργοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸ 30 ἢ 25 ἐτῶν, καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου ἓνας καὶ μόνος διδάσκαλος ἠδύνατο κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς σχολεῖον 100 ἢ καὶ 200 μαθητῶν. Μεταξὺ τῶν εἰς αὐτὸν ἐμπιστευμένων παιδῶν ἐξέλεγε τοὺς νοημονεστέρους, καὶ εἰς τούτους περιώριζε κάθε πρωτὰν τὴν κατ' εὐθείαν παράδοσίν του. Ὄνομαζόντο *πρωτόσχοιοι*, καὶ ὅτι παρελάμβαναν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ διδασκάλου τὸ ἔφεραν νωπὸν καὶ τὸ μετέδιδε καθεὶς εἰς τὴν μικρὰν του τάξιν, ἢ ὁποῖα ἀπετέλει ἐν εἶδος ἐνωμοτίας ἀπὸ μαθητῶν ἀφείλοντας νὰ τὸν ὑπακούουν καὶ εἰς τὸ πρόσταγμά του νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ κινῶνται μετὰ στρατιωτικὴν πειθαρχίαν. Ὁ δεκανεὺς σχηματίζων ἡμικύκλιον μετὰ τοὺς πηχναίους του ἄνδρας τοὺς ἐγύμναζεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἐπὶ πίνακος τυπωμένου μετὰ μεγάλα στοιχεῖα καὶ κρεμαμένου ἀπὸ τὸν τοίχον, ἢ τοὺς ἐκάθιζεν ὅλους εἰς ἓν θρανίον τῆς δικαιοδοσίας του καὶ τοὺς ἐδίδασκε τὴν μετὰ πλακοκόνδυλον γραφὴν καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀριθμητικῆς. Δὲν ἠδύνατο νὰ μάθουν πολλὰ ἀπὸ γυμναστὰς οἱ ὁποῖοι σοφώτεροί των δὲν ἦσαν, οὔτε ὠξύνετο ὁ νοῦς των μετὰ τὴν ὅλως μηχανικὴν αὐτὴν μέθοδον, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἀκτὶς γνώσεως ἤρχιζε νὰ τοὺς φωτίζῃ, καὶ τοῦτο ἤξιζε περισσότερον τοῦ μηδενός. Πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων οἱ ὁποῖοι ἐγνώρισαν τὰ ἀλληλοδιδασκικὰ σχολεῖα ἦσαν οἱ τῆς Ὀδησσοῦ, ὅπου ὁ Κλεόβουλος εἰσήγαγεν ἑνωρὶς τὴν μέθοδον τυπώσας καὶ τοὺς σχετικὸς πίνακας. Τὰ 13 ὅμως σχολεῖα τὰ ὁποῖα εὐρίσκομεν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Πελοπόννησον ἦσαν ὅλα τῆς παλαιᾶς μεθόδου διὰ τοὺς προνομιούχους καὶ ἐκλεκτοὺς, ἐνῶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς πολυπληθοῦς ομάδος οὐδεμία ἐλαμβάνετο πρόνοια.

ΛΑΖΑΡΟΣ ΒΕΛΕΛΗΣ

ΑΠ' ΑΘΗΝΩΝ ΕΙΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΝ

Ὁ ἄριστος θεσμὸς ὁ ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ ἡμῶν ἰσχύων ὅπως κατ' ἔτος ἡ ἀνωτέρα τῶν πολιτικῶν μηχανικῶν τάξις κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα μεταβαίνει μετὰ τῶν οἰκείων καθηγητῶν εἰς τὴν ἐπιτόπιον σπουδὴν τεχνικῶν ἔργων καὶ ἀρχαίων μνημείων, μᾶς παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν καὶ ἐφέτος μακρῶς ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον ἐκδρομῆς.

Ἀπὸ τὰς διαφόρους τῶν Ἀθηνῶν διευθύνσεις λίαν πρῶτ' ἐσπεύδομεν καθηγηταὶ καὶ μαθηταὶ εἰς τὸν ἐνταῦθα σιδηροδρομικὸν σταθμὸν καὶ μετὰ μίαν δημοκρατικὴν ἀφέλειαν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν χωρὶς νὰ λείπῃ ὁ ἄκρος τῶν μαθητῶν σεβασμὸς ἔλειπεν ὅμως ἡ καθηγητικὴ σοβαρότης, συνητώμεθα ἐκεῖ ὅλοι. Ὁ συριγμὸς δίδει τὸ σύνθημα τῆς ἀναχωρήσεώς μας καὶ τὸ σύνθημα τῆς τοπογραφικῆς καὶ ἱστορικῆς διδασκαλίας. Ἀπὸ τῶν θυρίδων τῶν σιδηροδρομικῶν προβάλλουσιν αἱ κεφαλαὶ τῶν μαθητῶν καὶ καθηγητῶν καὶ πᾶν σημεῖον καὶ πᾶσα πτυχὴ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἐρευνᾶται ἀπὸ ποικίλης σημασίας τεχνικῆς καὶ ἱστορικῆς. Μικρὸς σταθμὸς ἐν Ἐλευσίνι μὲν μᾶς δίδει τὸν καιρὸν μακρόθεν νὰ διακρίνωμεν τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων Προπυλαίων τὰ ἐρείπια, τοῦ Τελεστηρίου τοὺς κατερειπωμένους τοίχους καὶ νὰ δεῖξωμεν τὸ μέρος ἐνθα θανατώσας μέχρι τῆς σήμερον σώζεται τὸ καλλιῆρον φρέαρ. Ἀφίνομεν τὴν χώραν τῶν μυστηρίων καὶ τῆς πομπῆς καὶ χωροῦντες παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ κόλπου τοῦ Ἐλευσινίου, βλέπομεν ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Σαλαμινίας ἀκτῆς καὶ ἀνερευνώμεν τὰς θέσεις παρὰ τὰς ὁποίας συνεκροτήθη ἡ ναυμαχία τῆς 22 Σεπτεμβρίου τοῦ 480. Γίνεται πρῶτος περιηγητικὴ διδασκαλία περὶ αὐτῆς καὶ ἐπισφραγίζεται μετὰ τοῦ τραγηδοῦ Αἰσχύλου τοὺς στίχους

«Ἡ Θάλασσα ἀφανὴς καθίστατο
ἐκ ναυαγίων καὶ αἱμάτων κλήθουσα
καὶ αἱ ἄκται καὶ οἱ βράχοι ἔγεμον νεκρῶν».

Ἡ Γέφυρα καὶ ἡ διώρυξ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου γίνονται ἀντικείμενα πολυώρου καὶ σοφῆς διδασκαλίας τοῦ διακεκριμένου τοῦ Πολυτεχνείου καθηγητοῦ κ. Τριανταφυλλίδου. Ἀποθαυμάζομεν ἀπὸ τῆς γεφύρας τὴν διώρυγα καὶ ἀναπολοῦμεν τὰς τύχας τὰς περιέργους καὶ τὰς περιπετείας τοῦ ἔργου τούτου.

Ἦδη κατὰ τὸν ἔβδομον π. Χ. αἰῶνα ὁ Κυψελίδης Περίανδρος ἐσκέφθη πρῶτος τὴν τομὴν τοῦ Ἰσθμοῦ ἀλλ' ἐμποδίσθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὡς καὶ οἱ Κνίδιοι πρὸς οὗς αὐτὴ ἡ Πυθία ἀπεκρίθη νὰ μὴ δρῦσσωσι τὸν Ἰσθμὸν διότι ὁ Ζεὺς ἂν ἤθελε ἠδύνατο νὰ κατασκευάσῃ νῆσον τὴν χώραν των. Εἶνε δὲ περιεργὸν ὅτι καὶ ἄλλου παραπλησίον ἔργον ἢ ἐκτέλεσις ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ λέγεται παρεμποδίσθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Ἡ

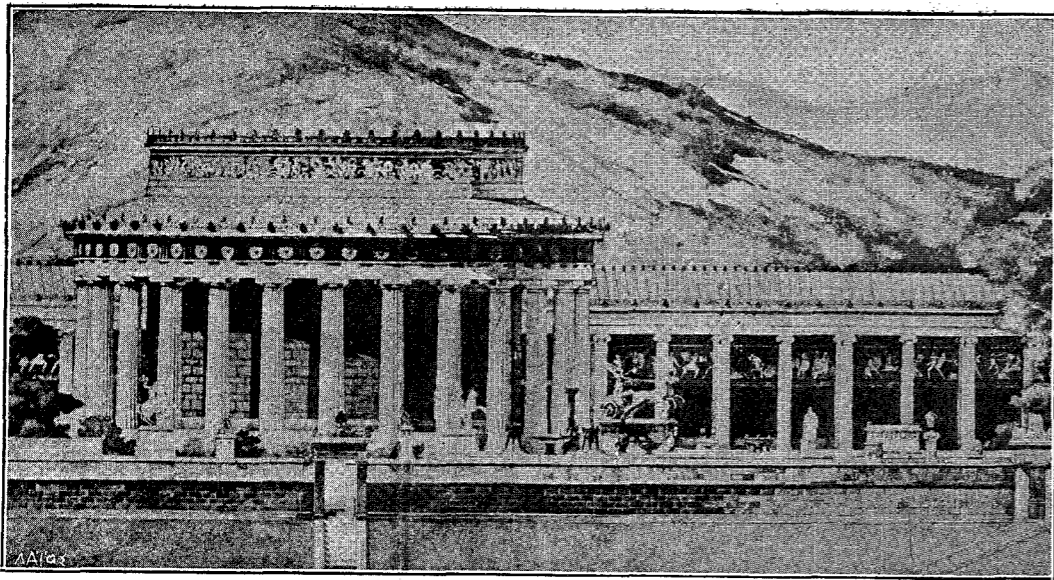
τομὴ δηλ. τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Σουεξ ἢ ὑπὸ τοῦ Σεσώστριος (1394 — 1328) π. Χ. ἐπιχειρηθεῖσα καὶ ἐπὶ Νεκῶς τοῦ Β' (690 π. Χ.) παρακαλυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μαντείου. Ἐνῶ δὲ μετὰ τρεῖς αἰῶνας (337 π. Χ.) ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς ἐσκέφθη τὴν ὀριστικὴν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου τομὴν ἐπενέβησαν οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ διεκλήρουν ὅτι τὰ ὕδατα τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἶναι πολὺ ὑψηλότερα ἀπὸ τὰ τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ ὅτι γενομένης τῆς τομῆς θὰ ἐπεκαλύπτοντο αἱ νῆσοι Σαλαμίς καὶ Αἴγινα. Καὶ ἀληθῶς ὁ Ἰσάμενος εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τῆς διώρυγος ὑφίσταται ζωηρότατα τὴν ὀπτικὴν ταύτην ἀπάτην τῆς διαφόρου στάθμης τῶν ὑδάτων τῶν δύο κόλπων διότι ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἀκτῶν τὰ ὕδατα τοῦ Κορινθιακοῦ φαίνονται ὄντως ἐν ὑψηλότερα στάθμῃ εὐρισκόμενα τῶν τοῦ Σαρωνικοῦ. Ἐκτοτε ἐπὶ αἰῶνας μένει ὁ Ἰσθμὸς ἡσυχος μετὰ μόνην τὴν δίοικόν του καὶ οὔτε τοῦ Καίσαρος αἱ ἀποφάσεις οὔτε τοῦ Καλιγούλα αἱ σκέψεις τίθενται εἰς ἐνέργειαν καὶ μὲν ἐπὶ Νέρωνος γίνεται ἐναρξὶς τοῦ ἔργου διὰ τῶν τριακοντακισχιλίων ἐργατῶν ἀφοῦ ὁ μαινόμενος αὐτὸς αὐτοκράτωρ ἐν μέσῳ ὕμνων πρὸς τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὴν Ἀφροδίτην, πρὸς τὸν Μελικέρτην καὶ τὴν Λευκοθέαν ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς τομῆς σκάψας πρῶτος διὰ χρυσοῦς δικέλλης. Ὁ βίαιος ὅμως τοῦ αὐτοκράτορος τούτου θάνατος ἐπέφερε καὶ τοῦ ἔργου τούτου τὴν διακοπὴν καὶ ἐπεφυλάχθη ἡ συντέλεσις αὐτοῦ μετὰ εἰκοσιν ὅλους αἰῶνας.

Μετὰ μικρὰν ἐν Κορίνθῳ διαμονὴν χωροῦμεν ταχεῖς ἀφίνομεν τὸν Ἀκροκόρινθον πρὸς τὰ δεξιὰ.

Μόλις ἀπὸ τῶν θυρίδων διακρίνομεν τὰς διαφόρους τῶν στενῶν τῶν Λερβενακίων θέσεις καὶ σοφὸς συνοδὸς μᾶς δίδει παντὸς σημείου τὴν ἐξηγήσιν. Χωροῦντες ὀλίγῳ περαιτέρω παρατηροῦμεν τῶν Μυκηναίων τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τῆς πύλης τῶν Λεόντων τὴν θέσιν. Ἡ Ἀργολικὴ πεδιάς δίδει τὸ σύνθημα διαρκῶς διδασκαλίας περὶ τοῦ Μυκηναίων λαῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν. Καὶ ἐνῶ ἀποθαυμάζομεν τῆς Τίρυνθος τὴν φοβερὰν Ἀκρόπολιν, ἀφικνούμεθα εἰς τὸ τέμα τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἐκδρομῆς μας, τὸ Ναύπλιον.

Ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου τὴν ἐπομένην μᾶς εὔρειν ἐν τῇ ὁδῷ σπεύδοντας ἐφ' ἀμαξῶν πρὸς τὸ Ἱερόν τῆς Ἐπιδαύρου. Ἡ ὁδὸς οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικὸν παρουσιάζει ἀπὸ τεχνικῆς ἢ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Μία μόνον γέφυρα Μυκηναϊκῆ σφαιρομένη τελείως προκαλεῖ οὐχὶ τὴν προσοχὴν ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τὴν ἐκπληξίν τοῦ ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ καθηγητοῦ τῆς γεφυροποιίας. Γέφυρα

Η ΘΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

ἀληθῶς θαυμασίως κτισμένη κατὰ τὸν γνωστὸν τρόπον τῶν μυκηναϊκῶν καμαρῶν ἀποτελεῖ ἔργον αἰωνόβιον. Εὐρίσκεται εἰς τὸν μυθὸν χαράδρα καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἧτις κατὰ τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν ἀπὸ τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος ἤγεν πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Σαρωνικοῦ. Μετὰ τετράωρον περιῖπου διαρκῆ πορείαν φθάνομεν τέλος εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἐπιδαύρου.

Αἱ ἀπὸ τοῦ 1881 ἀρξάμεναι καὶ ἐξακολουθοῦσαι ἔτι ἐν Ἐπιδαύρῳ ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τὴν σοφὴν καὶ φωτισμένην διεύθυνσιν τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου κ. Π. Καββαδία, τόσα μνημεῖα ἔφερον εἰς φῶς καὶ τόσα προβλήματα ἀρχιτεκτονικὰ καὶ ἄλλα πολλαπλᾶ ζητήματα ἔλυσαν ὥστε ἀποτελοῦσι ἀληθῆ δόξαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης.

Ὁ διὰ τῶν αἰῶνων ἀπὸ ἀπλοῦ ἥρωος καὶ ἡμιθέου εἰς θεὸν μεταβληθεὶς Ἀσκληπιός, ἀπὸ τῶν μικρῶν θεσσαλικῶν ἱερῶν του εἰσδύσας κατὰ μικρὸν εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Ἑλλάδος χώρας, κατέκτησε λίαν ἐνωρὶς σημαντικὸν πανταχοῦ ἔδαφος καὶ μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἀπέβη ὁ συμπαθέστερος τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου θεός. Ἄλλ' ἢ ἡ χώρα ἐκεῖνη ἐν ἣ κατ' ἔξοχὴν ἠσκήθη τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἡ λατρεία, ὑπῆρξεν ἡ Ἀργολικὴ Ἐπιδαύρος. Τὸ ἐν αὐτῇ ἱερὸν οὐ μόνον ἀπέβη τὸ ἐπισημότερον θεραπευτικὸν κέντρον ἀπὸ τῆς Δ' ἰδίας π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἀλλὰ καὶ ἡ ἀφετηρία τῆς διαδόσεως τῆς λατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀνά τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. Οἱ ἱεροὶ ὄφεις ἐξ Ἐπιδαύρου ἐστέλλοντο εἰς τὰς διαφόρους χώρας ἵνα χρησιμεύσωσι ὁ θεμέλιος οἶονεὶ λίθος τῆς ἰδρύ-

σεως ἱεροῦ εἰς τὸν Ἀσκληπιόν, καὶ τὰ Ἀσκληπιεῖα τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τῆς Ναυπάκτου, τῆς Σικυῶνος καὶ Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τῆς Περγάμου καὶ τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἐπιδαύρου ἔσχον τὴν προέλευσιν. Ἐν αὐτῷ ὁ θεὸς παρεῖχεν ἀφειδῶς τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς τῷ σώματι καὶ τοὺς πωχούς τῷ πνεύματι. Ἄλλ' ἢ θεραπεία δὲν παρείχετο οὔτε εὐκόλως οὔτε δωρεάν. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῆ ὅτι παρὰ Ναυπακτίου τινὸς οὐ ἐθεράπευσε τοὺς ὀφθαλμούς ἐξήτησεν ὁ θεὸς ὡς ἀμοιβὴν στατήρας χρυσοῦς διαχιλίους.

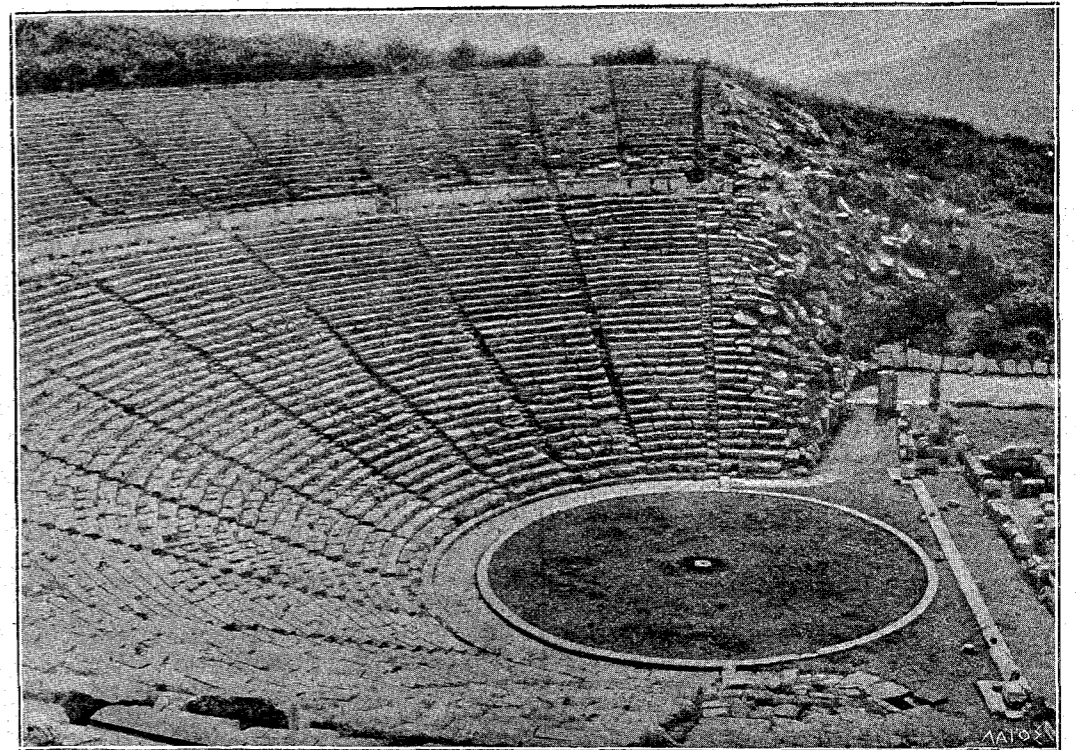
Πίνακες μαρμαρίνοι ἰδρυμένοι ἐν τῷ Ἀβάτῳ ἀνέγραφον τὰς γενομένας μέχρι τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος θεραπείας τῶν ἀσθενῶν καὶ προσεκάλουν τοὺς ἀναγινώσκοντας ταύτας ἀφόβως νὰ προσέρχωνται ἔχοντες πεποίθησιν ἐπὶ τὴν θεραπευτικὴν δυνάμιν τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Τὰ πολύτιμα ἀναθήματα τῶν θεραπευομένων, ἢ πώλησις τῶν δερμάτων τῶν θυσιαζομένων ζῴων, τὰ εἰσιτήρια τοῦ Θεάτρου, τὰ εἰς τοὺς Θεσσαυροὺς ὀριπτόμενα χρήματα, τὰ πρόστιμα τῶν ἐργολάβων καὶ ἄλλαι εἰσφοραὶ καὶ ἐπὶ τούτοις ἢ ἐκμίσθωσις τῶν περὶ τὸ Ἀσκληπιεῖον γαιῶν τοσοῦτον συνετέλεσαν εἰς τὴν ὑλικὴν τοῦ ἱεροῦ εὐημερίαν ὥστε λίαν ἐνωρὶς ἐγένετο δυνατὴ ἢ ἀνέγερσις μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομημάτων ὧν τὰ μὲν κατεσκευάσθησαν πρὸς ἀνεσιν καὶ εὐμάρειαν τῶν ἀσθενῶν τὰ δὲ πρὸς λατρείαν καὶ ἐπίδειξιν. Μεταξὺ τῶν μνημείων τῶν περιωθέντων μέχρι τῆς σήμερον τὴν πρωτίστην ἀληθῶς θέσιν κατέ-

χει τὸ Θεάτρον τῆς Ἐπιδαύρου. Ὀλίγιστα τῶν ἐν Ἑλλάδι μνημείων περιεσώθησαν τόσον ἀκέραια καὶ ἀλώβητα ἀλλὰ καὶ ὀλίγιστα προκαλοῦσιν τόσον ἄμετρον τὸ θάμβος καὶ τὴν ἐκπληξιν τοῦ ἐπισκέπτου. Τὸ Θεάτρον τῆς Ἐπιδαύρου προεκάλει καὶ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου τὸν θαυμασμόν ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ περιηγητῆς Πausanias ὅστις πολλάκις πρὸ τῶν ἀληθινῶν καλλιστευμάτων τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου μένει ἀσυγκίνητος, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποκρύψει τὴν ἐκπληξιν του ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τοῦ Ἀργείου Πολυκλείτου τὸ ἔργον καὶ πιθανόν, λέγει, κατὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸ μέγεθος νὰ εἶναι τὰ Ῥωμαϊκὰ θεάτρα ὑπέροτρα καὶ αὐτὸ τῆς Μεγαλοπόλεως κατὰ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ ποῖόν ποτε θὰ δυνήθη ν' ἀμφισβητήσῃ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀρμονίαν ἢ ὅποια περιβάλλει καὶ ἐξυψηλὸν τὸ ἔργον τοῦ Πολυκλείτου, τὸ Θεάτρον τῆς Ἐπιδαύρου;

Χαράδρα τοῦ Κυνορτίου ὄρους ἐφ' οὗ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος Μαλεάτου, διὰ ἐργασίας οὐχὶ μακρᾶς οὐδ' ἐπιπόνου κατορθώθη νὰ μετασκευασθῆ εἰς τὸ κοῖλον τοῦ Θεάτρου καὶ ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ λαξευθέντος ἐτοποθετήθησαν αἱ 55 σειραὶ τῶν ἐδωλίων. Μεγαγοπρεπὲς διάζωμα διαιρεῖ τὸ κοῖλον εἰς δύο διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων ζώνας.

Εἰς τὴν ἄνω ζώνην ἧτις ἀποτελεῖται ἐξ 21 σειρῶν ἐδωλίων καὶ ἐκ τῆς κάτω ζώνης ἀποτελουμένης ἐκ 34 σειρῶν. Καὶ ἡ μὲν ἄνω ζώνη κατ' ἐπιγραφὴν εὐρεθεῖσαν ἐν Δήλῳ (1894) ἐκαλεῖτο φαίνεται ἐπιθέατρον, ἢ δὲ κάτω κυρίως θέατρον. Δέκα καὶ τρεῖς κλίμακες ἐν τῇ κάτω ζώνῃ ἄγουσαι ἀπὸ τῆς ὀρχήστρας εἰς τὸ διάζωμα διαιροῦσι ταύτην εἰς 12 κερκίδας. Τὸ ἐπιθέατρον διὰ 23 κλιμακῶν διαιρεῖται ἐν ὄλῳ εἰς 22 κερκίδας. Περιέργον δὲ εἶνε ὅτι τοῦ μὲν κυρίως θεάτρου τὰ ἐδωλία ἔχουσιν ὕψος μόλις 0,33-0,34 τοῦ δὲ ἐπιθέατρου 0,43. Κατὰ ταῦτα ὁ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ καὶ ἀσημοτέρῳ μέρει τοῦ θεάτρου εὐρισκόμενος ἐκάθητο ὡς ἐκ τοῦ ὕψους τῶν ἐδωλίων πολὺ ἀνετώτερον τοῦ ἐν τῇ κάτω ζώνῃ καθημένου. Τὸ παράδοξον τοῦ πράγματος ἐξηγεῖται ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἐν τῇ κάτω ζώνῃ ἐκάθητο ἐπὶ προσθέτων προσκεφαλαίων, ἀφοῦ εἶνε γνωστὸν ὅτι καὶ οἱ ἐν τῷ Διονυσιακῷ Θεάτρῳ καθήμενοι ἐπὶ ἰσοῦψῶν ἐδωλίων ἔκαμον χρῆσιν προσθέτων προσκεφαλαίων. Τὸ κοῖλον τοῦ Θεάτρου τῆς Ἐπιδαύρου δὲν ἀποτελεῖ κανονικὸν κύκλον ἀλλὰ καμπύλην ἑλλειψοειδῆ σχηματιζομένην διὰ τριῶν ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ κέντρων καὶ εἶνε πρωτοφανὴς ἀπαντῶσα μόνον ἐν τῷ Θεάτρῳ τῆς Ἐπιδαύρου.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

Ἐραῖος πλακόστρωτος δρόμος εὐρισκόμενος πρὸ τῶν θρόνων τῶν περὶ τὴν ὀρχήστραν καὶ κείμενος κατὰ 0,21 ταπεινότερον τοῦ ἐδάφους τῆς ὀρχήστρας ἀποχωρίζει αὐτήν ἀπὸ τοῦ κοίλου. Ὁ δρόμος οὗτος ὁ πλακόστρωτος ἐξετέλει διπλὸν ἔργον, τὸ μὲν ὡς δρόμος διὰ τοὺς θεατὰς τὸ δὲ ὡς ὑδραγωγεῖον διὰ τὰ ἀποφῆρα καὶ μετοχευτὴν διὰ τῶν δύο ἐν τοῖς ἄκροις αὐτοῦ εὐρισκόμενων ὀπῶν τὰ ἀπὸ τοῦ κοίλου καταρρέοντα πολυπληθῆ ὕδατα.

Μέχρι τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεάτρου τῆς Ἐπιδαύρου ἐπιστεύετο ὅτι ἡ ὀρχήστρα τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου εἶχε σχῆμα πετάλου καὶ οὐδεὶς ποτὲ ἠδύνατο νὰ φαντασθῆ ὅτι τὸ γνήσιον καὶ ἀληθῶς Ἑλληνικὸν σχῆμα αὐτῆς ἦτο τὸ κυκλικόν. Ἄλλ' ἡ ὀρχήστρα τοῦ Ἐπιδαυρίου Θεάτρου μᾶς ἔδωκε τὴν ἀληθῆ ὄντως μορφήν καὶ ἀπέδειξε ὅτι αἱ πεταλοειδοῦς σχήματος ὀρχήστρα εἶνε θωμαϊκῶν χρόνων κατασκευάσματα καὶ μεταγενέστερα τροποποιήσεις ὡς ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐποχῆς τῆς κυκλικῆς καὶ Ἑλληνικῆς ὀρχήστρας.

Εἰς ἀπόστασιν μόλις 4 μέτρων ἀπὸ τοῦ λιθίνου περιθωρίου τῆς ὀρχήστρας ὑψοῦτο ἡ καλουμένη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων σκηνὴ καὶ πρὸ αὐτῆς τὸ προσκήνιον μετὰ τοῦ παρασκηνίου.

Μόνον εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ θεάτρου φαίνεται ὅτι ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἐπῆλθον μεταβολαὶ τινες· διότι ἡ σκηνὴ μετὰ τῶν συναφῶν αὐτῇ οἰκοδομημάτων θὰ ἐχρησίμευσεν ὡς κατοικία. Ἄλλ' οὔτε αἱ κατοικίαι αὗται οὔτε ἡ ἐν νεωτέροις χρόνοις κατασκευασθεῖσα ἐν τῇ σκηνῇ ἀσβεστοκάμινος κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ προσκηνίου καὶ τὰ ἐκεῖ παρασκήνια μετέβαλον τόσον ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἱκανὴν ἔννοιαν τῶν οἰκοδομημάτων τῶν ἀποτελούντων τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρου τοῦ Πολυκλείτου. Οὕτω σαφῶς δυνάμεθα ἐκ τῶν θεμελίων καὶ τῶν τοίχων νὰ διακρίνομεν τὴν σκηνὴν ἀποτελοῦν οἰκὸδόμημα μῆκος 26, 15 καὶ πλάτος 6,00 μετρ. μετὰ τῶν σωζόμενων βάσεων τῶν πέντε ἀρραβδῶτων κίωνων τῶν ὑποβασταζόντων ποτὲ τὸν ἄνω ὄροφον. Διακρίνομεν σαφῶς τὴν ἐκ λευκοῦ τιτανολίθου βᾶσιν τοῦ προσκηνίου καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἐκατέρωθεν τῶν παρόδων παρασκηνίων.

Δέκα καὶ ὀκτὼ ἡμικίονες ἰωνικοῦ ὄψου ἐκ πάγου λίθου ὑπεβάσταζον θριγκὸν ἐκ μονολίθου ἐπιστυλίου καὶ διαζώματος καὶ γείσου.

Τὸ θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ ἀνέτως δέκα τέσσαρας χιλιάδας θεατῶν. Ἦτο ἄρα μικρότερον τοῦ Διονυσιακοῦ ἐν Ἀθῆναις θεάτρου δυναμένου νὰ περιλάβῃ κατὰ τὴν ἀναλογίαν αὐτὴν δέκα ἐπτὰ χιλιάδας θεατῶν.

Τοιοῦτον ἐν ὀλίγοις τῆς Ἐπιδαύρου τὸ θέατρον. Ἄλλ' ἡ ἀμυδρὰ αὕτη περιγραφὴ μόλις δύναται γραμμῆς τινος νὰ παρασχηθῆ περὶ αὐτοῦ. Μόνον ὁ ἐν αὐτῷ εἰσερχόμενος δύναται ἀληθῶς νὰ κατανοήσῃ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν ἀρ-

μονίαν τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Πολυκλείτου καὶ ν' ἀντιληφθῆ τὴν χάριν ἣτις γοητεύει καὶ καταπλήττει.

Μόλις περατοῦμεν τὴν ἐν τῷ θεάτρῳ διδασκαλίαν καὶ σπεύδομεν πρὸς τὰ ἐν τῷ τεμένει μνημεῖα, ὧν πρῶτον προσελκύει τὴν προσοχὴν ἡμῶν ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἐκ πάγου λίθου ἐπιχειρισμένον διὰ κονιάματος ἦτο κατασκευασμένον ὁ ναὸς ὅλος καὶ μόνον μέλανος λευκοῦ τιτανολίθου πλάκες ἦσαν ἐπιστρωμένα ἐν τῷ δαπέδῳ. Ἐξ κίονες κατὰ τὰς μικρὰς πλευρὰς καὶ ἑνδεκα κατὰ τὰς μακρὰς ἀπετέλουν τοῦ ναοῦ τὴν περίστασιν. Ὁ τῶν μακρῶν πλευρῶν ἀριθμὸς τῶν κίωνων ἀποτελεῖ παρέμβασιν ἀληθῶς τοῦ παρεδεδεγμένου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἀρχιτεκτονικῇ ἀριθμοῦ· ἀλλὰ τοῦτο προήλθε διότι ὁ ναὸς ἐστερεῖτο ὀπισθοδόμου. Νῆαι μαρμαρίναι καὶ Νηρηίδες ἀπετέλουν τοῦ ναοῦ τὰ ἄκροτήρια, συμπλέγματα δὲ περίκομψα Κενταυρομαχίας καὶ Ἀμαζονομαχίας ἐκόσμουσαν τὰ ἀετώματα. Χρυσελεφάντινον ὑπερφυσικοῦ μεγέθους ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἔργον τοῦ Παρίου Θερασυμήδους ἦτο ἰδρυμένον ἐπὶ βάρθρον ἐν τῷ βάρθρῳ τοῦ σηκοῦ τοῦ ναοῦ. Ὁ Θεὸς ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου στηριζῶν τὴν μίαν μὲν τῶν χειρῶν του ἐπὶ τῆς βακτηρίας τὴν δὲ ἐτέραν ἔχων ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνέροντος ὄψεως. Ἐπὶ τοῦ χρυσελεφάντινου δὲ θρόνου ἔφ' οὗ ἦτο ἰδρυμένος ὁ Θεὸς ὁ τοῦ Ἀριγνώτου υἱὸς Θερασυμήδης εἶχεν ἐργασθῆ ἀνάγλυφα παριστῶντα τὸν Βελλεροφόντην φονεύοντα τὴν Χίμαιραν καὶ τὸν Περσέα ἀποκόπτοντα τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης.

Μακρὰ καὶ περίεργος ἐπιγραφὴ ἀποκαλυφθεῖσα ἐν τῷ ἱερῷ περιέχει τὴν γενομένην μείοδοτικὴν δημοπρασίαν πρὸς κατασκευὴν τοῦ ναοῦ τούτου καὶ ἀναγράφει τὰς δαπάνας τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ ἀνεληθούσας εἰς ἑκατὸν περίπου χιλιάδας δραχμῶν. Οὕτω μανθάνομεν ἐξ αὐτῆς ὅτι τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ ἀνέλαβε νὰ κατασκευάσῃ ὁ Μνασικλῆς ὁ Ἐπιδαυρίος ἀντὶ 2000 δρ., ἐνῶ ὁ Λύκιος ὁ Κορίνθιος ἀνέλαβε νὰ προμηθεύσῃ τὸν λίθον τῆς περιστάσεως ἀντὶ 6000 δραχ. Ἀντὶ χιλίων τριακοσίων δραχ. ἀνέλαβεν ὁ Μαρσύας στύλων καταξυλῶν καὶ ὁ Λύκιος ὁ Κορίνθιος νὰ παράσχη τὰς ἐλάτας ἀντὶ δρ. 4390 ἐνῶ ὁ Τυχαιμένης ὁ Κρής εἴλετο κυπαρίσσο παροχῶν.

Μετὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τὴν προσοχὴν ἡμῶν προσελκύει καὶ ἡ περιώνυμος τοῦ Πολυκλείτου θόλος, τὸ περικαλλέστερον καὶ κομψότερον τῶν ἐν τῷ τεμένει μνημείων. Τὸ νῦν σωζόμενον περίεργον τοῦτο οἰκοδόμημα σύγκεται ἐξ 6 συγκεντρικῶν κυκλικῶν κτισμάτων ἐκ πάγου λίθου. Τὰ τρία παχύτερα ἀπετέλουν κρηπιδώματα. Δωρικὴ στοὰ ἔξ ἑικοσι καὶ ἔξ κίωνων περιφερικῆ ἔβαινε ἐπὶ τοῦ πρῶτου κρηπιδώματος, ἐνῶ σηκὸς ἐκ πάγου λίθου μετὰ βάσεως καὶ ἐπικράνου μαρμαρίνου ἔβαινε ἐπὶ τοῦ δευ-

τέρου κρηπιδώματος. Ἐτέρα ἐσωτερικὴ Κορινθιακοῦ ὄψου στοὰ ἐκ δέκα καὶ τεσσάρων Κορινθιακῶν κίωνων ἔβαινε ἐπὶ τοῦ τρίτου κρηπιδώματος. Πλούσιος χρωματισμὸς συνεπλήρου τὸν γλυπτικὸν δίοκοσμον τῆς Θόλου καὶ τὴν γυμνὴν τοῦ τοίχου ἐπιφάνειαν ἐκλήθη ὁ περιφανὴς ζωγράφος Πανσίας νὰ κοσμήσῃ δι' ἔργων γραφικῆς. Μεταξὺ τῶν ζωγραφιῶν αὐτῶν ὑπερεῖχεν Ἔρωσ ἀπορρίπτων τὰ βέλη καὶ τὸ τόξον καὶ λαμβάνων ἀντ' αὐτοῦ λύραν, καὶ Μέθη πίνουσα ἐξ ὑαλίνης φιάλης. Μικρὰν ἰδέαν τοῦ ἀριστουργήματος τούτου τοῦ Πολυκλείτου δύναται νὰ λάβῃ ὁ ἐπισκέπτης ἐκ τῆς ἐν τῷ Μουσίῳ τῆς Ἐπιδαύρου γενομένης μερικῆς ἀναστηλώσεως τῆς Θόλου.

Ἐν σπουδῇ ὡς ἐκ τῆς ὥρας ἐπισκεπτόμεθα

Ο ΑΒΒΑΣ ΩΜΠΕΝ

Περιττὸν νὰ εἰπῶμεν πῶς αἱ ἀκόλουθοι ἐπιστολαὶ περιῆλθον εἰς τὴν κατοχήν μας. Εὐρίσκομεν αὐτὰς περιέργως, ἠθικὰς καὶ διδασκτικὰς, καὶ τὰς παραδίδομεν εἰς τὴν δημοσιότητα χωρὶς καμίαν μεταβολὴν πλὴν τῆς παραλείψεως κυρίων τινῶν ὀνομάτων, καὶ ὀλίγων παραγράφων αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν σχέσιν μὲ τὰ συμβάντα τῆς ζωῆς τοῦ Ἀββά Ὁμπέν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'

Ἡ Κυρία δὲ Π— πρὸς τὴν Κυρίαν δὲ Γ—

Νοαρμοντιέ, ... Νοέμβριος, 1844

Ἐποσχέθηκα, νὰ σοῦ γράψω, ἀγαπητῆ μου Σοφία, καὶ κρατῶ τὸν λόγον μου· δὲν ἔχω, ἐξ ἄλλου, καὶ τίποτε καλλίτερον νὰ κάμω τὲς ἀτελείωτες αὐτῆς νύκτες.

Εἰς τὸ τελευταῖον μου γράμμα σοῦ ἔλεγα τὴν διπλὴν ἀνατάλασιν πού ἔκαμα, ὅτι δηλαδὴ ἤμουν τριαντάρα καὶ οἰκονομικῶς κατεστραμμένη. Διὰ τὸ πρῶτον δυστύχημα, ἀλλοίμονον! δὲν ὑπάρχει κανὲν φάρμακον· εἰς τὸ δεύτερον, ἦτο φαίνεται ἐπὶ τέλους μοιραῖον νὰ ὑποταχθῶμεν ἀγογγύστως. Διὰ νὰ φέρωμεν τὸ ἰσοζύγιον πρέπει νὰ ζήσωμεν τοῦλάχιστον δύο χρόνια μέσα στὴν μελαγχολικὴν αὐτὴν ἔπαυλιν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν σοῦ γράφω σήμερον. Ἐδειξα ἀρκετὴν στωικότητα. Ἄμα ἔμαθα εἰς ποῖαν κατάστασιν εὐρίσκονται τὰ οἰκονομικά μας, εἶπα στὸν Ἐρρίκον, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐλθῶμεν εἰς τὴν ἐξοχὴν ὁποῦ ἤμπορούσαμεν νὰ κάμωμεν οἰκονομίας· ἔπειτα ἀπὸ ὀκτὼ ἡμέρας εὐρισκόμεθα εἰς Νοαρμοντιέ.

Δὲν θὰ σοῦ εἰπῶ τίποτε διὰ τὸ ταξίδι μας. Ἐπειτα ἀπὸ χρόνια, νὰ εὐρεθῶ μονάχη μετὰ τὸν σύζυγόν μου, καὶ ἐπὶ τόσον καιρὸν! Οὐτ'

τὸ Στάδιον τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τοῦ Ἀβάτου τὰς δύο στοὰς. Ἐξετάζομεν τὸ ἀρχαῖον ἱερόν καὶ τὸν οἶκον τῶν ἱερέων. Δὲν παραλείπομεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν δι' ὀλίγων καὶ νὰ παράσχωμεν τὰς σχετικὰς πληροφορίας περὶ τῶν ναῶν τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Ἀφροδίτης, περὶ τοῦ Ἐπιδοτείου καὶ τοῦ Ἀνακείου, περὶ τοῦ Γυμνασίου, τοῦ ναοῦ τῆς Ὑγιείας καὶ τοῦ Ὁδείου. Ρίπτομεν ἐν βλέμμα εἰς τὸ Καταγώγιον, παμμέγιστον οἰκοδόμημα ἐξ 160 δωματίων συγκείμενον ἐν οἷς κατέλουν οἱ τὸ ἱερόν ἐπισκεπτόμενοι καὶ διατρέβοντες ἐν αὐτῷ. Χωρὶς ἡμεῖς νὰ διατρέψωμεν πολὺ ἐν τῷ Καταγώγιῳ διακόπτομεν τὴν διδασκαλίαν, διότι ὁ ἥλιος ἔρριπτε πλέον τὰς τελευταίας του ἐπὶ τῶν σεμνῶν τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἐπιδαύρου ἐρειπίων ἀκτίνας.

Γ. Π. ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ

ἐκεῖνος οὐτ' ἐγὼ βέβαια εἶχαμεν πολλὴν διάθεσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχα λάβῃ τὴν ἀπόφασιν νὰ φανῶ συμβιβαστικῆ, τὰ πράγματα ἐπήγαιναν καλὰ.

Τὸ μέρος ἐδῶ ὑπὸ γραφικὴν ἐποψιν εἶναι ἀπαραμίλλον. Ὑπάρχουν δάση καὶ ἀπόκρημνοι βράχοι, ἡ δὲ θάλασσα ἀπέχει μόνον μισὴν λεύγαν. Ἐχομεν τέσσαρας μεγάλους πύργους τῶν ὁποίων οἱ τοῖχοι ἔχουν πάχος δεκαπέντε πόδας. Εἰς τὸ βάθος τῶν παραθύρων ἐτακτοποίησα τὸ ἐργαστήριόν μου. Τὰ ἐπιπλά μας δὲν εἶναι καὶ μεγάλα πράγματα καθὼς ξεύρεις. Αἱ θύραι δὲν κλείνουν ἀσφαλῶς, τὸ πάτωμα, ὅλο ἀπὸ σανίδι, τρίζει, ὁ ἄνεμος σφριρίζει καὶ ἡ θάλασσα βοῖζει μελαγχολικὰ, δὲν ἠμπορεῖς νὰ φαντασθῆς ἤρχισα ὁμως, νὰ συνειθίζω εἰς ὅλα αὐτὰ.

Προσπαθῶ νὰ κάμω ὅτι ἠμπορεῖ νὰ διώξῃ τὴν μελαγχολίαν· καλλιερῶ διάφορα ἄνθη, ἐλπίζω δὲ πρὶν ἔλθῃ ἡ βαρυνειωσιά, τὸ μέρος αὐτὸ ἐδῶ νὰ μ' ἀρέσῃ γιὰ νὰ μείνω. ἠμπορεῖς νὰ ἦσαι ἀπὸ τώρα βεβαιωμένη ὅτι ὁ πύργος σου θὰ εἶναι ἔτοιμος τὴν ἀνοιξὴν καὶ θὰ σὲ περιμένῃ. Ἄς ἠμποροῦσα νὰ σὲ ἔχω ἐδῶ κοντὰ μου τώρα! Τὸ καλὸν τοῦ Νοαρμοντιέ εἶναι ὅτι δὲν ἔχομεν γείτονες· εἶμεθα ὀλομόναχοι καὶ μετὰ τὴν σοῦ λέγω, ὅτι δὲν ἔχομεν ἄλλους ἐπισκέπτας ἀπὸ τὸν ἱερέα μας τὸν Ἀββᾶν Ὁμπέν, νέον πολὺ καθὼς πρέπει. Ἐχει καμαρωτὰ καὶ πυκνὰ φρούδια, καὶ μεγάλα μαῦρα μάτια πού σὰν τὰ κυττάξῃ σὲ φοβίζουν. Τὸ κήρυγμά του τὴν περασμένην Κυριακὴν δὲν ἦτο καὶ τόσον ἀσχημον. Ἦσαν τὰ λόγια του τόσον ταιριαστὰ μετὰ τὴν περίστασιν μας: «Ἡ δυστυχία, εὐσεβεῖς χριστιανοί, εἶπε, εἶναι θεῖον δῶρημα πρὸς ἐξαγνισμὸν τῶν ψυχῶν μας». Ναὶ ἀλλὰ τότε καί

ἡμεῖς πρέπει νὰ ἡμεθα εὐγνώμονες πρὸς τὸν ἔντιμον ἐκεῖνον χρηματιστὴν ὁ ὁποῖος, θέλων νὰ ἐξαγγίση τὴν ψυχὴν μας, ἔφυγε μαζί με τὰ χρήματά μας.

Υγίαινε, ἀγαπημένη μου φίλη.

Τὸ πιάνο μου μόλις ἔφθασε μαζί με ἄλλα μεγάλα κιβώτια. Πρέπει νὰ πάγω νὰ τὰ ἀνοίξω.

Υ. Γ. — Ἄνοιγω τὸ γράμμα μου διὰ νὰ σ'εὐχαριστήσω διὰ τὸ δῶρον σου. Εἶναι πολὺ εὐμορφο, πάρα πολὺ εὐμορφο. Τὸ στακτὶ ἐπανωφόρι με τὴν κουκούλα εἶναι θαυμάσιον. Ἐδῶ φαίνεται ὅλη σου ἡ καλαισθησία. Θὰ τὸ φορέσω τὴν Κυριακὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἵσως κανέναν περιοδεύον ἐντολοδόχος εὐρεθῆ ἐκεῖ νὰ τὸ θαυμάσῃ. Τί σημαίνουν ὅμως τὰ μυθιστορήματα πού μου στέλλεις; θέλω νὰ ἦμαι σοβαρά. Ἡ τάχα δὲν ἔχεις ἀφορμὰς νὰ τὸ πιστεύης; Ἐγὼ θὰ διδάξω τὸν ἑαυτὸν μου. Ὅταν ἐπιστρέψω στὸ Παρίσι, ἔπειτα ἀπὸ τρία χρόνια (Ἦψιστε Θεὲ θὰ ἔχω πατήσει τὰ τριάντα τρία!). Ἀλήθεια ὁμῶς δὲν ξεύρω κ' ἐγὼ ποῖα βιβλία ἐπὶ τέλους πρέπει νὰ σοῦ ζητήσω νὰ μοῦ στείλῃς. Τί με συμβουλεύεις νὰ μάθω; Γερμανικὰ ἢ Λατινικὰ; Θὰ ἦτο πολὺ ὠραῖον νὰ διαβάζῃ κανεὶς τὸν Βίλελμ Μάιστερ καὶ τοὺς στίχους τοῦ Χόφμαν εἰς τὸ πρωτότυπον. Ἐδῶ εἰς τὸ Νοαρμοντιέ εἶναι τὸ καταλληλότερον μέρος νὰ διαβάζῃ κανεὶς ρομάντσα. Ἀλλὰ πῶς ἠμπορῶ νὰ μάθω ἐδῶ τὰ γερμανικὰ; τὰ λατινικὰ πολὺ θὰ μοῦ ἐταίριαζαν, διότι τὸ νομιζῶ τόσον ἄδικον νὰ τὰ κατέχουν μόνον οἱ ἄνδρες διὰ τὸν ἑαυτὸν τους. Ἡθελα πολὺ νὰ ἔπαιρνα ὀλίγα μαθήματα ἀπὸ τὸν Ἀββᾶν Ὁμπέν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'

Ἡ ἰδία πρὸς τὴν ἰδίαν.

Νοαρμοντιέ, ... Δεκέμβριος, 1844

Πολὺ θὰ παραξενευθῆς. Ὁ καιρὸς περὶ γρηγορώτερα ἀπ' ὅσον ἠμποροῦσες σὺ ἢ ἐγὼ νὰ φαντασθῶμεν. Ἡ ἀδυναμία τοῦ κυρίου καὶ αὐθέντου μου μοῦ δίδει πτερὰ καὶ θάρρος εἰς ὅλα. Ἀληθινὰ οἱ ἄνδρες εἶναι πολὺ κατώτεροι ἀπὸ μᾶς. Εἶναι στενοχωρημένοι καὶ ἔχασε τελείως τὴν ζωηρότητά του. Ἐυπνᾶ τὸ πρωτὶ ὅσον ἠμπορεῖ ἀργά, πηγαίνει ἰππασίαν καὶ κνηγί ἢ ἐπισκεπτεται τοὺς περὶ ἡλιθίους ἀνθρώπους — δικηγόρους καὶ δικαστὰς πού κατοικοῦν εἰς τὴν πόλιν, ἀπάνω κάτω ἔξ λεύγας μακρὰν ἀπ' ἐδῶ. Ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι βροχερὸς πηγαίνει καὶ τοὺς βλέπει! Ἦρχισε ἀπὸ ὀκτῶ ἡμερῶν νὰ διαβάζῃ τὸν Μωπρό, καὶ εὐρίσκειται ἀκόμη στὸν πρῶτον τόμον. Ἀλλὰ ὡς σοῦ ὁμιλήσω διὰ τὸν ἑαυτὸν μου.

Ὁ ἀέρας τῆς ἐξοχῆς δὲν ἤξεύρεις τί καλὸ μοῦ κάμνει. Αἰσθάνομαι καλὰ τὴν ὑγείαν μου, ὁ καθρέπτης μοῦ λέγει πὸς δὲν εἶμαι τριάντα. Κάννω καθ' ἡμέραν μακρυνοὺς περιπάτους. Χθὲς κατῶρ-

θωσα νὰ πείσω τὸν Ἐρρίκον νὰ ἔλθῃ μαζί μου στὴν ἀκρογιαλιά. Τὴν ὥραν πού ἐκεῖνος ἐκυνηγοῦσε γλάρους, ἐγὼ ἐδιάβαζα τὸν Γκισούρ. Ἐκεῖ στ' ἀκρογιαλί, με τὴν ταραγμένη θάλασσα, οἱ ὠραῖοι στίχοι ἐφαίνοντο ξεχωριστὰ ὠραῖοι. Ἡ θάλασσά μας δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ παραβληθῆ με τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλ' ἔχει τὴν ποιήσιν τῆς ὅπως κάθε θάλασσα. Εἰξεύρεις τί μοῦ κάμνει ξεχωριστὴν ἐντύπωσιν ὅταν διαβάζω τὸν Βύρωνα; — ἡ βαθειὰ γνώσις καὶ ἡ ἀντίληψις τῆς φύσεως. Δὲν περιγράφει τὴν θάλασσαν ἀπλῶς καὶ μόνον διότι ἔφαγε στρειδία. Ἐταξίδευσε καὶ εἶδε τρικυμίας. Ὅλοι αἱ περιγραφαὶ του εἶναι ἀπὸ τὴν ζωὴν. Οἱ ἰδικοί μας ποιηταὶ φροντίζουν διὰ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν μόνον. Καθὼς ἐπηγαινοηρόμουν λοιπὸν με τὸ βιβλίον στὸ χέρι κ' ἐπαρτηροῦσα κ' ἐθαύμαζα γύρω, ὁ Ἀββᾶς Ὁμπέν — δὲν ἤξεύρω ἂν σοῦ ὠμίλησα περὶ τοῦ Ἀββᾶ μου εἶναι ὁ ἱερεὺς τοῦ χωριοῦ — ἦλθε εἰς συνάντησίν μου. Εἶναι νέος ἱερεὺς καὶ συχνὰ ἔρχεται καὶ με βλέπει. Εἶναι πεπαιδευμένος καὶ ἤξεύρει «πῶς νὰ συμπεριφέρεται με ἀνεπτυγμένους». Ἐκτὸς τούτου, ἀπὸ τὰ μεγάλα μαῦρα μάτια του τὰ ὠχρὰ καὶ τὸ μελαγχολικὸν βλέμμα του, ἐκατάλαβα ὅτι ἔχει κάποιαν ἐνδιαφέρουσαν ἱστορίαν τὴν ὁποίαν προσπαθῶ νὰ μαντεύσω. Ὁμιλήσαμεν διὰ τὴν θάλασσαν, διὰ τὴν ποιήσιν καὶ, αὐτὸ θὰ σὲ ἐκπλήξῃ περὶ πολὺ, διὰ ἕνα παπᾶν τοῦ Νοαρμοντιέ ὁμιλοῦσε καλὸὺς τσικα. Κατόπιν μ' ἔφερε στὰ χαλάσματα παλαιοῦ μοναστηρίου ἀπάνω σ' ἕνα ἀπόκρημνον βράχον καὶ μοῦ ἔδειξε πελωριὰν ἐξώπορταν σκαλισμένην με διάφορα φανταστικὰ σχήματα. Ὡ! ἂν εἶχα χρήματα νὰ τὴν σώσω ἀπὸ τὴν τελειωτικὴν καταστροφὴν! Ὑστερὰ πάλιν με ὄλας τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Ἐρρίκου ὁ ὁποῖος ἠθέλε νὰ φάγῃ, ἐπέμενα νὰ πάω στὸ σπίτι τοῦ παπᾶ διὰ νὰ μοῦ δείξῃ ἕνα περιεργον ἀρχαῖον πού εὐρήκε ὁ ἴδιος μέσα εἰς τὴν αὐτὴν ἐνὸς χωρικοῦ. Ἦτο, ἀλήθεια, ὠραϊότατον: ἕνα κοντὶ ἀπὸ σμάλτο πού ἠμποροῦσε νὰ κάμῃ ἐξαίρετα γιὰ θήκη κοσμημάτων. Ἀλλὰ, Θεέ μου, τί κατοικία! ἔμεῖς πού νομίζομεν ὅτι εἴμεθα πτωχοί! Φαντάσον μὴ καμαροῦλλα, κατῶγι, με πάτωμα ἀσβεστωμένο, καὶ με μόνον ἐπιπλα ἕνα τραπέζι, τέσσερα καθίσματα καὶ μίαν πολυθρόναν παραγεμισμένην ἀπὸ ἄχερα καὶ κατασχισμένην. Ἐπάνω στὸ τραπέζι ἦσαν τρία τέσσερα ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία. Ἀπὸ κάτω, ὡς νὰ ἦτο κρυμμένη, εὐρήκα τὴν *Jocelin*. Καθὼς με εἶδε νὰ κυττάζω τὸ βιβλίον αὐτὸ, ἐκοκκίνισε. Ἐπροσπαθοῦσε τέλος πάντων με κάθε τρόπον νὰ παρουσιάσῃ εὐπρόσωπον τὸ τρισάθλιον σπίτι του χωρὶς ὑπερηφάνειαν καὶ προσποίησιν. Εἶχα πάντοτε τὴν ὑποψίαν ὅτι ὁ Ἀββᾶς ἔκρυπτε κάποιαν ρομαντικὴν ἱστορίαν. Καὶ αὐτὸ γρήγορα τὸ κατάλαβα. Μέσα εἰς τὸ βυζαντινὸ κοντὶ πού μᾶς ἔδειξε, ἀνεπαύετο μὴ κατὰξρη ἀνθο-

δέσμη, πέντε ἢ ἕξι χρόνων τουλάχιστον. «Εἶναι κανένα λείψανον; τὸν ἠρώτησα. «Ὁχι» μοῦ ἀπήντησε με κάποιαν ταραχὴν. «Δὲν ἤξεύρω πῶς εὐρέθη ἐκεῖ». Κατόπιν ἐπῆρε τὴν ἀνθοδέσμην καὶ τὴν ἐτρούπωσε προσεκτικὰ μέσα εἰς τὸ συρτάρι τοῦ τραπεζιοῦ του. Δὲν εἶναι τοῦτο ἀπόδειξις; Ἐπέστρεψα λοιπὸν εἰς τὴν ἑπαυλιν ξαφνισμένη ἀπὸ τὴν πτώχειαν πού εἶδα, ἀλλὰ γεμάτη ἀπὸ θάρρος διὰ νὰ ὑπομείνω τὴν ἰδικήν μου ἢ ὅποια μοῦ φαίνεται τώρα ἀσιατικὴ πολυτέλεια. Ἐπρεπε νὰ ἔβλεπε τὴν ἐκπληξίν του ὅταν ὁ Ἐρρίκος τοῦ ἔδωσε τριάντα φράγκα γιὰ κάποιαν πτωχὴν γυναῖκα πού ὁ ἴδιος μᾶς εἶχε συστήσῃ! Πρέπει, ἀλήθεια, νὰ τοῦ κάμω κανένα δῶρον. Ἡ πολυθρόνα μου ἐκείνη πού εἶχα εἰς τὸ δωμάτιόν μου δὲν μοῦ φαίνεται καὶ πολὺ κατάλληλη, εἶναι ἀπὸ ἄχερο καὶ πολὺ σκληρὴ. Θέλω νὰ τοῦ δώσω μὴ καθὼς ἐκείνη πού ἐπῆρα ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Πρέπει ἐσὺ νὰ μοῦ τὴν ἐκλέξῃς καὶ νὰ μοῦ τὴν στείλῃς ὅσον ἠμπορεῖς γρήγορα.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γ'

Ἡ ἰδία πρὸς τὴν ἰδίαν

Νοαρμοντιέ, ... Φεβρουάριος, 1845

Δὲν ἔχω πλέον ἀφορμὰς νὰ πλῆττω εἰς τὸ Νοαρμοντιέ. Ἐπειτα εὐρήκα τώρα εὐχάριστον ἐνασχόλησιν, καὶ τὸ ὀφείλω εἰς τὸν Ἀββᾶν μου. Δὲν εἶναι τίποτε πού νὰ μὴ τὸ ξεύρη, ὡς καὶ βοτανικὴν. «Λοιπὸν ξεύρετε καὶ βοτανικὴν»; τοῦ λέγω προχθές. «Τόσον, μοῦ ἀπήντησε, ὅσον γιὰ νὰ διδάσκω ἐδῶ τοὺς ἀνθρώπους ποῖα χόρτα τοὺς εἶναι χρήσιμα, καὶ νὰ εὐρίσκω κάποιαν ἐνασχόλησιν εἰς τοὺς μακρυνοὺς καὶ μοναχικοὺς περιπάτους μου.» Ἐσκέφθηκα ἀμέσως λοιπὸν ὅτι θὰ ἦτο γιὰ με ἀρκετὰ διασκεδαστικὸν πρᾶγμα νὰ συνάξω ὠραῖα ἄνθη, νὰ τὰ ξηραίνω καὶ νὰ τὰ φυλάττω μέσα «εἰς τὸν παλιὸν μου Πλούταρχον δεμένα με κορδελίτσες». «Νὰ με διδάξετε βοτανικὴν», τοῦ εἶπα. «Ἡθελε νὰ περιμένωμεν τὴν ἀνοιξιν, διότι δὲν ὑπάρχουν ἄνθη τὴν ἐποχὴν αὐτὴν. «Καὶ ὅμως ἔχετε μερικὰ ξηρὰ ἄνθη», ἀπήντησα, «τὰ εἶδα σπίτι σας». Ἐννοοῦσα τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἀνθοδέσμην πού με τόσην ἀγάπην εἶχε φυλαγμένην. Ἐὰν ἠμποροῦσες νὰ ἔβλεπες τὸ πρόσωπόν του!.. Ὁ δυστυχισμένος! Ἀλήθεια ὁμῶς, γρήγορα μετάνιωσα διὰ τὸν ἀσυλόγιστον αὐτὸν ὑπαιτιγμόν μου. Καὶ διὰ νὰ τὸν κάμω νὰ τὸ λησμονήσῃ ἔσπευσα νὰ τοῦ εἰπῶ ὅτι ἦτο ὠραῖον πρᾶγμα νὰ ἔχη κανεὶς μίαν συλλογὴν ἀπὸ ξηραμένα ἄνθη. Αὐτὸ λέγεται *herbarium* δηλαδὴ βοτανολόγιον. Ἐσυμφώνησεν ἀμέσως μαζί μου καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν μοῦ ἔφερε τυλιγμένα μέσα εἰς στακτὶ χαρτὶ διάφορα ὠραῖα ἄνθη, τὸ καθένα με τὸ ὄνομά του γραμμένο ἐπάνω σὲ μικρὰ δελτάρια. Τὰ μαθήματα τῆς βοτανικῆς ἤρχισαν καὶ ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἔκαμα μεγάλας προσόδους. Ἀλλὰ, τί νὰ σοῦ

πῶ; δὲν εἶχα καθόλου ἰδέαν πῶς ἡ βοτανικὴ ἦτο τόσο ἀνήθικον πρᾶγμα, ἢ πῶς θὰ εἶχε τόσην δυσκολίαν νὰ τὴν ἐξηγήσῃ κανεὶς καὶ μάλιστα παπᾶς. Τὸ ξεύρεις, ἀγαπητή μου, ὅτι τὰ ἄνθη ὑπανδρεύονται, ὅπως καὶ ἡμεῖς, καὶ ὅτι τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ ἔχουν πολλοὺς συζύγους. Μία τάξις αὐτῶν ὀνομάζονται φανερόγαμα, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλὰ τὸ βάρβαρον ὄνομα. Εἶναι ἑλληνικὸν καὶ σημαίνει τὸ νὰ νυμφεύεται κανεὶς φανερά. Ἀλλὰ ὀνομάζονται κρυπτόγαμα — ἐκεῖνα δηλαδὴ πού νυμφεύονται κρυφίως: τὰ μανιτάρια πού σοῦ ἀρέσουν κάμουν τὸν γάμον των κρυφίως. Ὅλα αὐτὰ εἶναι, βέβαια, πολὺ σόκιν, ἀλλὰ δὲν τὰ κατάφερε καὶ ἀσχημα εἰς τὴν ἐρμηναίαν — καλλίτερα ἀπὸ μένα πού σοῦ τὸ ἔγραφα καὶ ἡ ὁποία εἶχα τὴν ἀνοησίαν νὰ γελῶ δυνατὰ εἰς πολλὰ λεπτὰ σημεία. Ἐγείνα ὁμῶς τώρα προσεκτικὴ καὶ δὲν θὰ κάμω πλέον ἄλλας ἐρωτήσεις.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Δ'

Ἡ ἰδία πρὸς τὴν ἰδίαν

Νοαρμοντιέ, ... Φεβρουάριος, 1845

Πολὺ θ' ἀνυπομονῆς βέβαια νὰ μάθης τὴν ἱστορίαν τῆς πολυτίμου ἐκείνης ἀνθοδέσμης: ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν τολμῶ νὰ τὸν ἐρωτήσω. Πρῶτον διότι πιθανὸν νὰ μὴν ὑπάρχη καὶ καμία ἱστορία, καὶ, δεύτερον, ἐὰν ὑπάρχη, νὰ εἶναι τέτοια ἱστορία πού νὰ μὴ θέλῃ ὁ ἴδιος νὰ πῆ τίποτε. Ὅσον γιὰ με, εἶμαι ἀρκετὰ πεπεισμένη ὅτι... μὰ ἔλα, ὡς ποῦμε τὴν ἀλήθεια. Εἰξεύρεις ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ ἔχω μυστικὸν ἀπὸ σένα. Ξεύρω τὴν ἱστορίαν καὶ με λίγα λόγια θὰ σοῦ τὴν πῶ: «Πῶς ἔτυχε, κύριε Ἀββᾶ», τοῦ εἶπα μίαν ἡμέραν, σεῖς με τόσον πνεῦμα καὶ με τόσην παιδείαν νὰ καταδικασθῆτε νὰ ζῆτε ἔτσι μέσα εἰς ἕνα χωριουδάκι;» Μοῦ ἀπήντησε με θλιβερό χαμόγελο: «Εὐκολώτερον νὰ εἶναι κανεὶς πνευματικὸς τῶν κατοίκων πτωχοῦ χωρίου παρά πόλεως. Πρέπει κανεὶς ν' ἀπλώνῃ τὰ πόδια του ὡς ἐκεῖ πού φθάνει τὸ πάτωμά του». «Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς» τοῦ εἶπα «ἔπρεπε νὰ εἰσθε εἰς καλλιτέραν θέσιν». «Μοῦ εἶπαν μίαν φορὰν», ἐξηκολούθησεν, «ὅτι ὁ θεὸς σας ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ν—εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ με θεωρήσῃ ὡς ὑποψήφιον διὰ τὴν ἐφημερίαν τῆς Ἁγίας Μαρίνας. Εἶναι ἡ καλλιτέρα θέσις μέσα εἰς ὅλην τὴν ἐπισκοπήν. Ἡ γρηὰ θεία μου ἡ ὁποία εἶναι ἡ μόνη συγγενὴς μου πού ζῆ καὶ ἡ ὁποία κατοικεῖ εἰς τὸ Ν—εἶπεν ὅτι θὰ ἦτο γιὰ με εὐτύχημα ἐὰν μοῦ ἔδιδαν τὴν θέσιν ἐκείνην. Ἀλλ' ἐγὼ ἐδῶ εἶμαι πολὺ καλὰ, καὶ ἔμαθα με εὐχαρίστησιν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἔκαμεν ἤδη ἄλλην ἐκλογὴν. Τί με πειράζει; Μήπως δὲν εἶμαι εὐτυχὴς εἰς τὸ Νοαρμοντιέ; Ἄν ἐδῶ ἠμπορῶ νὰ κάμω ἔστω καὶ μικρὸν καλόν, ἐδῶ εἶναι καὶ τὸ μέρος μου. Δὲν πρέπει νὰ φύγω. Ἐπειτα, ἡ ζωὴ τῆς πόλεως μου ἐνθυμίζει...» Ἐσταμάτησε καὶ τὰ μάτια τοῦ

ἐπῆραν θλιβεράν καὶ ὄνειρώδη ἔκφρασιν. Ἐπειτα συνερχόμενοι ἀπὸ τὴν σύγχυσιν εἶπεν «Παρητήσαμεν τὴν βοτανικὴν...» Ἐγὼ ὅμως δὲν μπορούσα πλέον νὰ σκεφθῶ γιὰ τὰ ξηρὰ ἐκεῖνα παλαιὰ χόρτα κ' ἐξηκολούθησα τὰς ἐρωτήσεις μου. «Πότε ἱερωθήκατε;» «Πρὸ ἐννέα ἐτῶν.» «Ἐννέα ἐτῶν... ἀλλὰ λοιπὸν εἴχατε τότε τὴν ἡλικίαν διὰ ν' ἀρχίσετε ἓνα στάδιον. Δὲν ἤξεύρω, ἀλλὰ πάντοτε ἐφαντάσθηκα ὅτι μικρὸς θὰ εἴχατε κλήσιν πρὸς τὴν ἱερωσύνην.» «Ἀλλοίμονον! ὄχι», ἀπήντησε ἐντροπαλά, «ἀλλ' εἶναι λόγοι ποῦ μ' ἔκαμαν νὰ πάρω αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν ἀργά· εἶναι μιὰ αἰτία...» Ἡ στενοχωρία τὸν ἐπνιγε καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ προχωρήσῃ. Ἐγὼ ἐπῆρα θάρρος. «Στοιχηματίζω», εἶπα, «ὅτι κάποια ἀνθοδέσμη ποῦ εἶδα ἔπαιξε σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν ἀπόφασίν σας». Μόλις ἡ αὐθάδης αὐτὴ παρατήρησις ἐβγήκε ἀπὸ τὰ χεῖλη μου καὶ ἠννόησα ὅτι καλλίτερον θὰ ἦτο νὰ ἐδάγκανα τὴν γλῶσσαν μου παρὰ νὰ πῶ τέτοιο πράγμα· μὰ ἦτον ἀργά. «Πῶς, μάλιστα, Κυρία, ἔχετε δίκαιο, θὰ σὰς τὰ πῶ ὅλα, ἀλλ' ὄχι σήμερα — μιὰν ἄλλην ἡμέρα. Εἶναι ἡ ὥρα ποῦ θὰ σημάνη ἡ καμπάνα ἔχομε ἔσπερινόν.» Καὶ ἔφυγε πρὶν ἀκουσθῆ τὸ πρῶτον κτύπημα τῆς καμπάνας. Ἐπερίμενα ν' ἀκούσω καμιά τρομακτικὴ ἱστορία. Ἦλθε τέλος πάντων τὴν ἄλλην ἡμέραν καὶ μόνος του ἄρχισε πάλιν τὴν χθεσινήν ὁμιλίαν. Μοῦ ἐξομολογήθηκε ὅτι ἀγαποῦσε κάποιαν νέαν εἰς Ν—, ἡ ὁποία ὅμως δὲν εἶχε περιουσίαν, κ' ἐκεῖνος, φοιτητής, δὲν εἶχε παρὰ τὰ πνευματικά του ἐφόδια. Μίαν ἡμέραν τῆς λέγει: «Πηγαίνω στὸ Παρίσι, ὅπου ἐλπίζω νὰ ἐργασθῶ· δὲν θὰ μὲ λησμονήσης τὸν καιρὸν ποῦ θὰ ἐργάζομαι μέρα καὶ νύκτα γιὰ νὰ γίνω ἄξιός σου; Ἡ κόρη ἦτο δεκαεὶς ἢ δεκαεπτὰ ἐτῶν καὶ πολὺ αἰσθηματικὴ. Τοῦ ἔδωσε τὴν ἀνθοδέσμην ὡς σημεῖον πίστεως.» Ἐπειτα ἀπὸ ἓνα ἔτος ἔμαθε τὸν γάμον τῆς μετὰ ἓνα δικηγόρον εἰς Ν—, τὸν καιρὸν ἀκριβῶς ποῦ ἐκεῖνος διωρίζετο καθηγητής. Τὸ κτύπημα αὐτὸ τὸν εἶχε συντρίψῃ καὶ ἠρνήθη νὰ δεχθῆ τὴν ἔδραν ἡ ὁποία τοῦ προσεφέρθη. Μοῦ εἶπεν ὅτι ἀπὸ τότε δὲν ἠμποροῦσε τίποτε ἄλλο νὰ σκεφθῆ, καί, καθὼς μοῦ ἐξιστοροῦσε τὴν ἀπλὴν αὐτὴν ἐρωτικὴν ἱστορίαν, ἦτο τόσοσιν συγκινημένος ὡς νὰ εἶχε συμβῆ χθές. Τότε ἔβγαλε τὴν ἀνθοδέσμην ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ ῥάσου του. «Θὰ ἦτο παιδικίστικο καί, ἴσως ἄτοπον νὰ τὴν φυλάττω ἐγὼ καὶ τὴν ἔρριψε στὴ φωτιά.» Ὅταν τὰ φτωχὰ ἀνθη ἔπασσαν νὰ τρίζουν καὶ ν' ἀνάβουν, ἤρχισε πάλιν νὰ μιλῆ μετὰ πρὸς τὴν φωνήν: «Σὰς χρεωστῶ εὐγνωμοσύνην ποῦ μοῦ ἐζητήσατε νὰ σὰς εἰπῶ τὴν ἱστορίαν μου. Πρέπει νὰ σὰς εὐχαριστήσω ποῦ μ' ἔκαματε ν' ἀποχωρισθῶ ἀπὸ τὰ ἀνθη αὐτὰ ἦτον γιὰ μένα τόσοσιν ἄτοπον νὰ τὰ φυλάττω ἀκόμα.» Ἄλλ' ἐφαίνεται ὅτι ἡ καρδιά του ἦτο πλημμυρισμένη κ' εὐκόλως ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ διακρίνῃ πόσον ἡ

θυσία ἐκείνη τοῦ ἐστοίχισε. Δυστυχισμένοι καλόγηροι! Τί ζωὴ περνοῦν καὶ οὗτοι. Πρέπει ν' ἀπαγορεύουν στὸν ἑαυτὸν τους καὶ τὰς περὶ ἀδωὰς σκέψεις καὶ πρέπει νὰ ἐξορίζουν ἀπὸ τὴν καρδιά τους κάθε αἰσθημα ποῦ ἀποτελεῖ, γιὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τὴν εὐτυχία... καὶ αὐτὲς ἀκόμη τὲς ἀναμνήσεις ποῦ εἶνε μέρος αὐτῆς τῆς ζωῆς. Οἱ καλόγηροι μὰς ὑπενθυμίζουν τὸν ἑαυτὸν μας, ὅλας τὰς δυστυχισμένας γυναῖκας, ποῦ κάθε ἀληθινὸν αἰσθημα μὰς ἀπαγορεύεται ὡς ἔγκλημα. Εἶναι σ' ἐμὰς συγχωρημένοι νὰ ὑποφέρωμεν ἀλλὰ καὶ τότε ἀκόμη πρέπει νὰ κρύπτωμεν τὸν πόνον μας... Ὑγίαινε. Ἀγανακτῶ μετὰ τὸν ἑαυτὸν μουδιὰ τὴν ἀσυγχώρητον περιέργειάν μου, ἀλλ' ὑπέκνησα πρὸς χάριν σου.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ε'

Ἡ ἴδια πρὸς τὴν ἴδιαν.

Νοαρμοντιέ, ... Μάϊος, 1845.

Πρὸ καιροῦ ἐσκόπευα νὰ σοῦ γράψω, ἀγαπητῆ μου Σοφία, ἀλλὰ πάντοτε μ' ἔκρατοῦσεν ἓνα αἰσθημα ἐντροπῆς. Ὅτι θέλω νὰ σοῦ πῶ εἶναι τόσο περίεργο, τόσο γελοῖο καὶ ἀκόμη τόσο θλιβερό, ποῦ δὲν ξεύρω ἂν θὰ σοῦ φέρῃ τὰ δάκρυα ἢ τὸ γέλιο. Κ' ἐγὼ ἡ ἴδια δὲν ἤξεύρω τί νὰ πῶ. Ἀλλὰ θὰ ἔλθω στὰ γεγονότα χωρὶς περισσότερα λόγια.

Στὰ προηγούμενα γράμματά μου σοῦ ὁμίλησα πολλὰς φορὰς διὰ τὸν Ἀββᾶν Ὁμπέν. Εἶναι ὁ ἐφημέριος τοῦ χωριοῦ μας ἐδῶ, τοῦ Νοαρμοντιέ. Σοῦ εἶπα ἀκόμη καὶ τὸ ἱστορικὸν ποῦ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ἱερωθῆ. Μακρὰν ἐδῶ ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ μετὰ τὲς μελαγχολικὰς ἐκεῖνες σκέψεις ποῦ ἐσὺ ξεύρεις πόσον με βασανίζουν, ἡ συντροφία ἐνός ἐξυπνοῦ, ἀνεπτυγμένου, καὶ εὐχαρίστου ἀνθρώπου ἦτο γιὰ με κάτι ποῦ τόσοσιν ἡ ψυχὴ μου ἐπιθυμοῦσεν. Πολὺ πιθανὸν νὰ τὸν ἀφῆκα νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἠσθανόμουν γι' αὐτὸν κάποιο ἐνδιαφέρον διότι, δὲν ἐπέρασαν καὶ πολὺ ἡμέραι μετὰ τὴν γνωριμίαν μας καὶ ἄρχισε νὰ ἔρχεται σπῆτι μας ὡς παλαιὸς φίλος. Τὸ ὁμολογῶ ὅτι μοῦ ἄρεσε πολὺ νὰ ἔχω τὴν συναστροφὴν ἐνός ἀνεπτυγμένου ἀνθρώπου. Ἡ ἀμάθειά του εἰς τὰ τοῦ κόσμου ἐμεγάλωνεν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μου τὴν πνευματικὴν ὑπεροχὴν του. ἴσως, ἀκόμη—γιατί πρέπει νὰ σοῦ πῶ τὸ καθετί· δὲν θέλω νὰ κρύψω ἀπὸ σὲ καὶ τὴν παραμικρὰν λεπτομέρειαν τοῦ χαρακτήρου μου—ἴσως, ἀκόμη, ἡ ἀφέλεια τῆς φιλοσοφίας μου (διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὴν ἰδικὴν σου ἔκφρασιν) ὅπου τόσες φορὰς με ἐγελοῦσες, ἔπαιξε κ' ἐδῶ τὸ μέρος τῆς χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω. Μ' ἀρέσει νὰ ἦμαι εὐχάριστος σ' ἐκεῖνους ποῦ μ' εὐχαριστοῦν, καὶ νὰ με ἀγαποῦν ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἐγὼ ἀγαπῶ... Σὲ βλέπω ν' ἀνοίγῃς τώρα τὰ

μάτια σου στὰ λόγια μου αὐτὰ, καὶ νομίζω πῶς σ' ἀκούω νὰ φωνάζῃς «Ἰουλία». Ἀλλὰ μὴν ἀνησυχῆς. Ἐγὼ περὶ τὴν ἡλικίαν ποῦ δὲν ὑπάρχει φόβος ν' ἀκούσης τρέλλες. Καὶ πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃς. Κάποια οἰκειότης ἀνεπτύχθη μεταξὺ μας χωρὶς—καὶ σπεύδω νὰ σοῦ τὸ πῶ—τίποτε νὰ λεχθῆ ἢ νὰ γίνῃ ἀνάρμοστον πρὸς τὸ σχῆμα του. Εἶναι τόσοσιν εὐτυχῆς μετὰ τὴν συντροφίαν μου. Πολλὰς φορὰς μιλήσαμε γιὰ τὲς πρώτες ἡμέρας τῆς ζωῆς του, καὶ μετὰ κάθε τρόπον τὸ ἀνήσυχον πνεῦμα μου ἐζητοῦσε νὰ φέρῃ στὸ μέσον τὸ ζήτημα ἐκεῖνο τῆς πρώτης ἀγάπης του, ποῦ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ φερῆται τὸ ῥάσο. Καὶ δὲν ἦτο καὶ δύσκολο νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς, ὅτι πολὺ συχνὰ ὁ νοῦς του ἐπήγαινε εἰς τὴν ἀπιστην ἀγάπην του. Μίαν ἡμέρα τὴν συνήντησε εἰς τὴν πόλιν καὶ μάλιστα τῆς ὁμίλησε. Μοῦ τὰ ἐξιτόρησεν ὅλα καθὼς ἐπέστρεψε, καὶ μετὰ κάπως ψυχρὸν τρόπον ἐπροσθεσεν ὅτι ἦτο εὐτυχισμένη καὶ μετὰ διάφορα χαριτωμένα παιδάκια. Ἡ ἐκδήλωσις τῶν συχνῶν παροξυσμῶν τοῦ χαρακτήρου τοῦ Ἐρρίκου ἔγινε ἀφορμὴ ν' αὐξηθῆ ἡ πρὸς τὸν Ἀββᾶν ἐμπιστοσύνη μου καὶ νὰ μεγαλώσῃ ἡ πρὸς ἐμὲ συμπάθειά του. Ἐννόησε τὸν σύζυγόν μου ὡς ἂν τὸν εἶχε γνωρίσῃ ἀπὸ δέκα ἔτη τώρα. Ἐπειτα αἱ συμβουλαὶ του εἶναι σοφαὶ ὅσον καὶ αἱ ἰδικαὶ σου, καὶ ἀκόμη περὶ ἀμερόληπτοι, διότι ἐσὺ ἐπιμένεις, ὅτι ἔχω παντοῦ καὶ πάντοτε ἄδικον, ἐνῶ ἐκεῖνος μοῦ εὐρίσκει εἰς ὅλα δίκαιον, ἀλλὰ συγχρόνως μοῦ συσταίνει φρόνησιν καὶ τάκτ. Μετὰ λίγα λόγια ἀποδεικνύεται ἀφοσιωμένος φίλος. Ἐχει κάτι τι τὸ ἀβρὸν ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς ἐπάνω του, ποῦ με κρατεῖ αἰχμαλωτισμένην. Τὸ φυσικόν του μοῦ ἐνθυμίζει τὸ ἰδικόν σου: εἶναι μεγαλόφρων, ἰσχυρὸς, εὐαίσθητος καὶ σεμνὸς μετὰ ὑπερβολικὴν αἰσθησιν τοῦ καθήκοντος....

Ἄλλ' ἐπίτηδες μασῶ τὰ λόγια μου καὶ βραδύνω νὰ σοῦ πῶ ἐκεῖνο ποῦ θέλω. Δὲν μπορῶ νὰ μιλήσω καθαρὰ ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ χαρτί ποῦ τόσο με φοβίζει! Ἄς ἦτο δυνατόν νὰ εἶμεθα ἐδῶ τώρα μαζί, δίπλα στὴ φωτιά, κ' αἱ δύο σκυμμένες ἀπάνω στὸ ἴδιο κέντημα! Μὰ ἐπὶ τέλους, Σοφία, ἐπὶ τέλους πρέπει νὰ σοῦ πῶ ὅλη τὴν ἀλήθειαν! Ὁ κακὸς τύχος, εἶναι μαζί μου ἐρωτευμένος! Ἦμπορεῖς νὰ γελᾷς καὶ ἴσως νὰ ἦσαι ταραγμένη. Πόσον ἠθελα νὰ σὲ ἐβλεπα αὐτὴν τὴν στιγμὴν. Δὲν μοῦ εἶπε βέβαια οὔτε λέξι, μὰ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα καὶ μαῦρα μάτια του δὲν μποροῦν νὰ λένε ψέματα... Εἶμαι βεβαία, ὅτι τώρα θὰ γελᾷς μ' αὐτὰ μου τὰ λόγια.

Φαντάσου κατάκτησιν—τόσον ἀδφᾶν κατάκτησιν ὡς αὐτὴν—εἰς τὴν ἡλικίαν μου. Εἶναι κάτι τι ἐπὶ τέλους νὰ προκαλῆς ἓνα τέτοιο αἰσθημα, ἓνα αἰσθημα τόσοσιν ἀπίστευτον!... Ἀλλὰ τί ἐντροπή! τὸ μικρὸν αὐτὸ αἰσθημα γρήγορα ἐσβυσεν. Ἀδίκησα, εἶπα στὸν ἑαυτὸν μου, ἓνα χρηστὸν ἀνθρώπον μετὰ τοὺς ἀστόχα-

στους τρόπους μου. Εἶναι τρομερό! Πρέπει ἀμέσως νὰ δώσω ἓνα τέλος. Καὶ ἐβασάνισα τὸν νοῦν μου νὰ εὔρω τὸ μέσον ποῦ ἠμποροῦσα νὰ τὸν ἀπομακρύνω. Μιὰ μέρα ποῦ ἡ θάλασσα ἦταν τραβηγμένη, περιπατοῦσαμε μαζί στὴν ἀμμουδιά. Δὲν ἐτολμοῦσε νὰ προφέρῃ λέξιν, κ' ἐγὼ δὲν ἤμιον λιγώτερον στενοχωρημένη. Πέντε λεπτὰ ἐπέρασαν ἔτσι βουβά, κ' ἐγὼ, διὰ νὰ κρύψω τὴν ταριχὴν μου, ἐμάζευα κοχύλια. Ἐπὶ τέλους τοῦ λέγω «καλέ μου Ἀββᾶ, πρέπει ἐξάπαντος νὰ ζήσετε ζωὴ καλλίτερον ἀπ' αὐτὴν. Θὰ γράψω στὸν θεῖον μου, τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ ἐν ἀνάγκῃ, θὰ ὑπάγω νὰ τὸν ἰδῶ». «Ν' ἀφήσω τὸ Νοαρμοντιέ!» ἀνέκραξε, σταυρῶν τὰ χέρια του. «Ἄλλ' ἐδῶ εἶμαι τόσοσιν εὐτυχῆς! Τί ἄλλο μπορῶ νὰ θέλω ἀφοῦ εἴσθε σεῖς ἐδῶ; Μὲ ἔχετε συνειθίσει μετὰ τόσα ὥραϊα πράγματα, ποῦ τὸ φτωχὸν μου σπιτάκι μοῦ φαίνεται τώρα παλάτι.» «Ὅχι», ἀπήντησα, «ὁ θεῖός μου εἶναι πολὺ γέρον, καὶ ἂν εἶχα τὸ δυστύχημα νὰ τὸν χάσω, δὲν ξεύρω πῶς ποῖον πλέον ν' ἀποταθῶ γιὰ νὰ σὰς εὔρω καμιά θέσιν κατάλληλη.» «Ἀλλοίμονον, Κυρία, πολὺ θὰ ἐλυπόμουν ν' ἀφήσω αὐτὸ τὸ χωριό!... Ὁ ἐφημέριος τῆς Ἀγίας Μαρίας ἀπέθανεν... Μὰ οὔτε τὸ σκέπτομαι, γιὰτί πιστεύω θὰ ἔλθῃ στὴ θέσιν τοῦ ὁ Ἀββᾶς Ρατῶν, ὁ ὁποῖος εἶναι πολὺ ἄξιος. Πολὺ θὰ χαρῶ γιὰ τὸν διορισμόν του, διότι ἂν ὁ ἐπίσκοπος ἐσκέπτετο ἐμὲ—»

«—Ὁ ἐφημέριος τῆς Ἀγίας Μαρίας ἀπέθανεν!» ἐφώνησα, «θὰ πάγω στὸν θεῖον μου σήμερα.»

«—Α, Κυρία, μὴ τὸ κάμῃς αὐτό. Ὁ Ἀββᾶς Ρατῶν εἶναι πολὺ περὶ ἄξιος ἀπὸ μένα καὶ ἔπειτα ν' ἀφήσω τὸ Νοαρμοντιέ!...»

«Μὰ, πρέπει!» εἶπα μετὰ ἀπόφασιν. Στὰ λόγια αὐτὰ ἐγαμήλωσε τὸ κεφάλι του καὶ δὲν ἐτόλμησε ν' ἀντιτείνῃ. Ἀμέσως ἔτρεξα εἰς τὴν ἔπαυλιν. Μετὰ ἀκολούθησε δυὸ βήματα κατόπιν ὁ δυστυχισμένος, χωρὶς νὰ μπορέσῃ νὰ προφέρῃ λέξιν ἀπὸ τὴν ταραχὴν του. Ἦτο κατασυντριμμένος. Δὲν ἔχασα οὔτε λεπτό. Στὰς ὀκτὼ ἤμιον στοῦ θεῖου μου. Τὸν εὐρήκα πολὺ εὐνοϊκὰ διατιθειμένον διὰ τὸν Ρατῶν· ἀλλὰ μετὰ ἀγαπᾶ καὶ ξεύρω πόσον ἐπιρροὴν ἔχω ἐπάνω του. Μετὰ λίγα μου λόγια ἐπέτυχε ἐκεῖνο ποῦ ἠθελα. Ὁ Ρατῶν ἀπεκλείσθη καὶ ὁ Ἀββᾶς Ὁμπέν εἶναι ἐφημέριος τῆς Ἀγίας Μαρίας. Εἶναι τώρα δύο μέρες ποῦ εὐρίσκειται στὴν πόλιν. Ὁ καὶ μὲν ἐννόησε τὸ «πρέπει» ποῦ εἶπα. Μετὰ εὐχαρίστησε σοβαρῶς, καὶ μοῦ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του χωρὶς τίποτε ἄλλο νὰ προσθήσῃ. Τοῦ ὀφείλω κ' ἐγὼ εὐγνωμοσύνην ποῦ ἔφυγε ἀπὸ τὸ Νοαρμοντιέ τόσοσιν γρήγορα. Μοῦ ἔλεγε μάλιστα ὅτι ἐβιάζετο νὰ φύγῃ γιὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Ἐπίσκοπον. Φεύγων μοῦ ἔστειλε τὸ εὐμορφὸ καὶ μικροῦτσικο ἐκεῖνο βυζαντινὸ κουτί

καὶ μοῦ ἐζήτησε τὴν ἄδεια νὰ μοῦ γράφῃ κάποτε. Ἔ, λοιπόν, ἀγαπητή μου; Εἶσαι εὐχαριστημένη; Αὐτὸ εἶναι ἓνα μάθημα ποὺ δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ στὴ ζωὴ μου ὅταν ἐπιστρέψω στὸ Παρίσι. Ἀλλὰ τότε θὰ ἦμαι τριάντα τριῶν, καὶ δύσκολα ἤμπορῶ νὰ περιμένω τέτοιαν λατρείαν.... τέτοιαν ἀφοσίωσιν ὅσῃν τὴν ἰδικήν του!... Ἀλήθεια, αὐτὸ θὰ ἦναι ἐκτὸς πάσης συζητήσεως. Δὲν πειράζει ἀπὸ τὰ ἐρεῖπια ὅλης αὐτῆς τῆς ἀνοησίας μοῦ ἔμεινεν ἓνα κουτὶ καὶ ἓνας ἀληθινὸς φίλος. Ὅταν θὰ εἶμαι σαράντα, καὶ γιὰ γιὰ, θὰ κάμω μὲ κάθε τρόπον νὰ εὔρω διὰ τὸν Ἀββᾶν Ὁμπὲν πόρον ζωῆς στὸ Παρίσι. Μιὰ μέρα θὰ δῆς πὺθὸν θὰ τὸ κατορθώσω, ἀγαπητή μου, καὶ ὁ Ἀββᾶς Ὁμπὲν θὰ δώσῃ στὴν θυγατέρα σου τὴν πρώτην μετάληψιν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΤ'

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

N—, ... Μάιος, 1845

Ἀγαπητέ μου Καθηγητά, — Σὰς γράφει ὁ ἐφημέριος τῆς Ἀγίας Μαρίνας, καὶ ὄχι πλέον ὁ ταπεινὸς λειτουργὸς τοῦ Νοαρμοντιέ. Ἀφῆκα τὸ ἐρημητήριόν μου καὶ ἰδοὺ ἐγὼ τώρα πολίτης λαμπρῶ ἐγκατεστημένος εἰς μίαν ἀπὸ τὰς καλλιτέρας ὁδοὺς τῆς N— ἐφημέριος μεγαλοπρεποῦς ἐκκλησίας, καλῶς διατηρουμένης, μὲ θαυμασίαν ἀρχιτεκτονικήν, καὶ ἀπεικονιζομένης σὲ κάθε λεῦκα μα τῆς Γαλλίας. Τὴν πρώτην φορὰν ποὺ ἐλειτούργησα ἐπάνω εἰς μαρμάρων φυσιαστήριον, ποὺ ἦστραπτε ἀπὸ χρυσόν, ἐρωτοῦσα τὸν ἐαυτόν μου ἐὰν εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος. Ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἀληθέστατον, καὶ μιὰ ἀπὸ τῆς χαρῆς μου εἶναι ἡ ἐλπίς ποὺ ἔχω ὅτι τὰς διακοπὰς θὰ ἔλθετε νὰ μὲ ἐπισκεφθῆτε. Θὰ σὰς ἔχω ἔτοιμον ἀναπαυτικὸν δωμάτιον, καὶ καλὸ στρώμα, διὰ νὰ μὴ ἀναφῶ τὸ βορδῶ, τὸ ὁποῖον ἐγὼ ὀνομάζω βορδῶ τοῦ Νοαρμοντιέ, καὶ τὸ ὁποῖον ἀξίζει, τολμῶ νὰ εἰπῶ, τὸν κόπον νὰ δεχθῆτε. Ἀλλὰ, θὰ μ' ἐρωτήσετε, πῶς εὐρέθηκα, ἀπὸ τὸ Νοαρμοντιέ εἰς τὴν Ἀγίαν Μαρίναν; Μὲ ἀφήκατε «μάγειρον» καὶ μ' εὐρίσκατε Ἐπίσκοπον.

O Melibæe, deus nobis hæc otia fecit.

Ἡ θεία Πρόνοια, ἀγαπητέ μου Καθηγητά, ἔστειλε μίαν μεγάλην Κυρίαν ἀπὸ τὸ Παρίσι εἰς τὸ Νοαρμοντιέ. Κάποιον δυστύχημα ποὺ δὲν θὰ μάθωμεν ποτὲ, ἐλάττωσε προσωρινὰ τὰ εἰσοδήματά της εἰς 10,000 κορῶνας τὸ ἔτος. Εἶναι εὐχάριστη καὶ καλὴ γυναῖκα, δυστυχῶς ὅμως ὀλίγον κούφη ἐξ αἰτίας τῶν ἐλαφρῶν ἀναγνωσμάτων καὶ τῶν σγέσεών της μὲ τοὺς δαντῆδες τῆς πρωτευούσης. Ἀπελπισμένη μέχρι θανάτου μὲ τὸν σύζυγόν της μὲ τὸν ὁποῖον δὲν ἔχει τίποτε κοινόν, μοῦ ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ δείξῃ δι' ἐμὲ ἐνδιαφέρον. Ἀτέλειωτα ἦσαν τὰ δῶρα καὶ αἱ

ἐπισκέψεις. Καθ' ἡμέραν καὶ νέον σχέδιον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἡ παρουσία μου ἦτο ἀναγκαῖα. «Κύριε Ἀββᾶ, θέλω νὰ μάθω λατινικά... Κύριε Ἀββᾶ, θέλω νὰ μὲ διδάξετε βοτανικήν. Θέλω αὐτὸ, θέλω ἐκεῖνο». Μὰ τὴν ἀλήθειαν, ὅλοι οἱ καθηγηταὶ τῆς Ἀγίας Α— δὲν θὰ ἦσαν ἀρκετοὶ νὰ σβύσουν τέτοιαν δίψαν μαθήσεως. Εὐτυχῶς ὅμως, τέτοιαι ἰδιοτροπία δὲν διαρκοῦν πάντοτε καὶ πολὺ: δύο-τρία μαθήματα καὶ πλέον οὐ. Ὅταν τῆς εἶπα μιὰ μέρα ὅτι τὸ ῥόδον λατινιστὶ λέγεται *rosa*, ἐφώναξεν: «Πόσα πράγματα ξεῦρετε, κύριε Ἀββᾶ! Ἀπορῶ πῶς τὸ ἐκάματε νὰ ταφῆτε μέσα εἰς τὸ Νοαρμοντιέ!» Καί, διὰ νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθειαν, ἀγαπητέ μου Καθηγητά, ἡ καλὴ αὐτὴ κυρία διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἀνοήτων βιβλίων ποὺ γράφονται σήμερον ἐγέμισε τὸ κεφάλι της μὲ τὲς περὶ παραδόξους ἰδέες. Μιὰ μέρα μοῦ ἐδάνεισε ἓνα βιβλίον ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὸ Παρίσι, καὶ τὸ ὁποῖον, καθὼς μοῦ ἔλεγε, τὴν εἶχε καταμαγεύσῃ τὸ *Abelard*, ὑπὸ *de Rémusat*. Θὰ τὸ ἐδιαβάσατε, βέβαια, καὶ θὰ ἐθανυμάσατε τὰ ἀρχὰς ποὺ ἀναπτύσσει ὁ συγγραφεὺς μὲ τόσῃν πολυμαθειᾷ ἀλλὰ, δυστυχῶς, καὶ μὲ τόσον ἄδικον πνεῦμα. Στὴν ἀρχὴν ἐπήδησα στὸν δεύτερον τόμον ποὺ διαλαμβάνει τὴν «Φιλοσοφίαν τοῦ *Abelard*», καὶ ἀφοῦ τὸν διέτρεξα μὲ τὸ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον, ἐπέστρεψα εἰς τὸν πρῶτον, ποὺ περιγράφει τὴν ζωὴν τοῦ μεγάλου αἰρεσιάρχου. Τοῦτο, βέβαια, εἶναι ὅλον ὅσον ἡ Κυρία ἤξιωσε νὰ διαβάσῃ. Αὐτὸ ἀγαπητέ μου Καθηγητά, μὲ ἔκαμε ν' ἀνοιξῶ τὰ μάτια μου. Ἐκατάλαβα, ἀληθινὰ, ὅτι ἦταν ἐπικίνδυνον πρᾶγμα ἡ συνάναστροφὴ μὲ ὠραίας κυρίας ποὺ ἔχουν μέσα τους τὴν δίψαν τῆς μαθήσεως. Αὐτὴ ἡ κυρία τοῦ Νοαρμοντιέ εἶχεν εἰς μεγάλον βαθμὸν τὴν μανίαν αὐτῆν. Ἡ καθ' ὑπερβολὴν ρομαντικὴ αὐτὴ κατάστασις μοῦ ἐδίδε μεγάλον κόπον ὅταν αἴφνης μιὰ μέρα μοῦ λέγει: «Κύριε Ἀββᾶ, ὁ τιτουλάριος τῆς Ἀγίας Μαρίνας ἀπέθανε, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ λάβετε τὴν θέσιν του. Πρέπει». Καὶ ἀμέσως ἐπῆρε ἓνα ἀμάξι κ' ἐτράβηξε νὰ δῆ τὸν Ἐπίσκοπον ὀλίγας ἡμέρας ὕστερα ἡμῶν ἐφημέριος τῆς Ἀγίας Μαρίνας, κἀπως ἐντροπιασμένος διότι ἡ θέσις μοῦ ἐδίδετο κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα ὅλα χαρούμενος ποὺ ἐξέφευγα ἀπὸ τὰ νύχια μιᾶς *Λεάνης* τῆς πρωτευούσης. Λεάνια, ἀγαπητέ μου Καθηγητά, εἶναι Παρισινὴ ἔκφρασις διὰ τῆς γυναικὸς τοῦ συρμού.

Ὡ Ζεῦ, γυναικῶν ὅσον ὅπασας γένος!

Ἐπρεπε τάχα ν' ἀπορρίψω τὴν καλὴν αὐτὴν τύχην διὰ νὰ προκαλέσω τὸν πειρασμόν; Τί ἀνοησία! Ὑγιαίνειτε, ἀγαπητέ μου καθηγητά. Δὲν βλέπω τὴν ὄραν ποὺ θὰ ἔλθετε ἐδῶ νὰ συζητήσωμε μαζὶ περὶ φιλοσοφίας ξαπλωμένοι κ' οἱ δύο μας ἐπάνω στὲς πολυθρόνας, ἐμπρὸς σ' ἓνα παχουλὸ ὀρνιθόπουλο καὶ μιὰ μεποτίλια βορδῶ, *more philosophorum*. *Vae let me ama.*

[Μετάφρ. Ν. ΓΑΒΡΙΗΛ]

PROSPER MERIMÉE

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τὸ Γυμνόν

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ἐπιτολή Ἀββᾶς Ὁμπὲν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Προινῶ, καθηγητὴν τῆς Θεολογίας εἰς Ἀγίαν Α—.

Ούτε ήτο, ούτε είναι και τόσοσιν εύκολον ένα τέτοιο πράγμα, αφού όπισθεν των Αιγυπτίων τρίζουν τα δόντια των τα Άγγλικά συμφέροντα, τα όποια, ως εκ του συναγωνισμού των με τα Έλληνικά, προσπαθούν να ματαιώνουν κάθε πρόοδον του Έλληνισμού. Ότι όμως εκεί έχει κατορθώσει «να βάλη 'ς το σακκι» τον λόρδον Κρόμερ, αυτό είναι άναμφισβήτητον. Ό,τι δέν ειμφορούσε να κάμη ως αντιπρόσωπος ενός Κράτους μικροῦ και άνισχύρου, τό είχε κάμη ως άνθρωπος. Δι' αυτόν μάλιστα τον λόγον έθεωρείτο και εις όλην την Αίγυπτον ως καιροσκόπος που γνωρίζει να έπιλαμβάνεται των περιστάσεων. Ίδιως από της ημέρας όπου έπέτυχε την μεγαλοπρεπή ικανοποίησιν της ύβρισιθείσης σημαίας μας, ο Αιγυπτιακός Έλληνισμός κυριολεκτικώς ώμνηεν εις τό όνομά του.

***

Ούδεμία άμφιβολία ότι ο κ. Γρυπάρης είναι ένας γόης. Όμιλητής εύγλωττος αλλά και συνομιλητής θελκτικός. Την γοητείαν της συνομιλίας του πολλάκις την ήσθάνθη. Έγκυκλοπαιδικός και φιλότεχνος με αισθήματα καλλιτεχνικά δέν λησμονεί ότι άλλοτε έθεράπευε τας Μούσας. Ένεκα των αισθημάτων του αυτών που προδίδουν την εύγενικότητα της ψυχής του και τας αγαθάς διαθέσεις του προς έπιτέλεσιν οίουδήποτε πράγματος, ούδέποτε άρνείται εις ό,τι του ζητηθή ή ενέργειά του και ή υποστήριξις του. Και σάς ύπόσχεται την ύποστήριξιν του με όλην την δύναμιν της ψυχής του. Με την διαφοράν όμως ότι ή πραγματοποίησις της ύποσχέσεως βραδύνει να έλθη και πολλάκις χάνεται. Άλλά τούτο δέν συμβαίνει διότι δέν θέλει να φανή χρήσιμος, καθόσον είναι μάλλον άλτρουιστής παρά εύγώιστης, αλλά διότι ο κ. Γρυπάρης είναι ο μέγας γόης που άγαπή περισσότερο τον ιδανισμόν από τον πραγματισμόν.

Διά τον ιδεαλισμόν του αυτών εις τοιούτου είδους πράγματα δέν τον άδικώ. Σκέπτεται ως προς τό ζήτημα αυτό όπως σκέπτονται όλοι οι μεγάλοι πολιτικοί. Και ή έπιρροή των μεγάλων πολιτικών δέν είναι διαρκής παρά όταν γνωρίζουν να έπιλαμβάνονται των αναγκών της στιγμής. Εις τό σημείον τούτου έγκειται όλη ή έπιτυχία των. Υποθέτω ότι εις μίαν τοιαύτην αντίληψιν των πραγμάτων και της ζωής ο κ. Γρυπάρης όφείλει τας άτομικάς του έπιτυχίας καθώς και τας έθνικάς, όσάκις έχομεν τοιαύτας, εις την βασιλεύουσιν. Όπως και άν έχη τό πράγμα, ο κ. Γρυπάρης είναι ένας από τους έξηνουστέρους Έλληνας διπλωμάτας και ένας μεγάλος, μα πολύ μεγάλος γόης.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Ο ΡΟΪΔΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ

Μερικαί σημειώσεις και πληροφορία. — Η Πάπισσα Ιωάννα και οι δύο της μεταφρασταί. — Ένας τύπος του Καρτιέ - Λατέν. — Αλφρέδος Ζαρρύ. — Η Πάπισσα Θριαμβεύει.

ΕΝΑ έξαισιον έλληνικόν βιβλίον έπέρασε τελευταίως με ύπερηφάνειαν από τας βιτρίνας των Γαλλικών βιβλιοπωλείων. Ήτο ή «Πάπισσα Ιωάννα» του Ροΐδη. Από την Ελλάδα την έξηφάνισεν ο καιρός και ή λογικρία την όποιαν έπιβάλλουν οι θρησκειολαοι εις έαυτούς. Άλλ' όπως μερικά ώραία φαντάσματα, τό βιβλίον του Ροΐδη, αφού έλησμονήθη και έσκεπασθή με μαύρον ράσον εις την Ελλάδα, ένεφανίσθη άλλου κατάλευκον και θαμβωτικόν. Πρώ τριών μηνών είδομεν έδώ την άμαρτωλήν Πάπισσαν. Ένώ ένομιζομεν ότι εινε εις την κόλασιν, αυτή έχύνετο από περιφρημον έκδότην, τον Φασκέλ, εις τα Γαλλικά βιβλιοπωλεία και ώμιλούσε μίαν γλώσσαν την όποιαν άγαπά τό σκάνδα-

λον—την Γαλλικήν. Η νέα γαλλική έκδοσις (ή Πάπισσα είχε μεταφρασθή, ως γνωστόν, και πρό 25 έτών εις την Γαλλίαν και ειχεν έπίσης λησμονήθη) καθηναλώθη σχεδόν εις τό διάστημα των τελευταίων τριών μηνών. Δέν ύπάρχει άμφιβολία ότι ο χωρισμός της Έκκλησίας από του Γαλλικού κράτους έχαμε τό βιβλίον του Ροΐδη επίκαιρον και ένδιαφέρον εις τους Γάλλους. Άλλά τό άποτέλεσμα εινε ότι ο Ροΐδης διαβάσεται αυτήν την στιγμην εις την Γαλλίαν. Και τούτο δέν θα ώφελήσῃ τον Ροΐδη, ο όποιος ούδέποτε θα μάθη αυτήν την είδησιν, αλλά θα ώφελήσῃ τους Γάλλους. Όσαι μυριά-

ΑΛΦΡΕΔΟΣ ΖΑΡΡΥ

δες συγγραφέων και άν μπαίνουν εις τό Παρίσι από όλον τον κόσμο, όλίγοι αξίζουν, ό,τι αξίζει εκείνος που έγραψε την Πάπισσαν Ιωάνναν.

Την Πάπισσαν την μετέφρασαν ο Alfred Jarry και ο κ. Ιω. Σάλτας. Ο δεύτερος εινε από τους Έλληνας εκείνους οι όποιοι αποκαλύττονται άπροόπως εις τας μεγαλοπόλεις καταλαμβάνοντες τον χώρον ενός ξένου. Ο κ. Σάλτας, ο όποιος λείπει από την Ελλάδα πρό εικοσιπέντε έτών, εινε σήμεραν διακεκριμένος έπιστήμων, ιατρός του ύπουργείου των ταχυδρομείων και τηλεγράφων της Γαλλίας, έξασκων την έπιστήμην του εις τό βον διαμέρισμα των Παρισίων. Κάθε Έλλην ο όποιος άργει να γυρίσῃ εις την Ελλάδα, της προστοιμάζει κάποιον έξαιρετικόν δώρον. Ο κ. Σάλτας της έδωσε την μετάφρασιν της Πάπισσης, την άνανέωσιν του Ροΐδη, και αυτό νομίζω πως εινε αρκετόν, διότι άποδίδω πολλήν σημασίαν εις αυτήν την τελευταίαν γελαστήν και ύπερήφανον εμφάνισιν του εαρινού εκείνου πνεύματος της Άττικής έντός της Γαλλίας. Εις έποχην όπου ή ελληνική φιλολογία στέκεται άκόμη εις τό κατώφλιον της Εύρώπης, ενώ άλλαι την έπρόφθασαν και άνοιξαν την θύραν, τό να εκδίδεται ο Ροΐδης από τον Φασκέλ, τό να διαβάσεται, τό να έξαντλήται ή έκδοσις έντός τριών μηνών εινε ένα γεγονός. Ο Έλλην ιατρός μεταξύ των έπισκεπτών του σαλονιού του, οι όποιοι εινε συγγραφείς και ποιηταί της Γαλλίας, ανεζήτησε σύντροφον εις τό έργον και εύρηκε τον Αλφρέδον Ζαρρύ. Ο Ζαρρύ ήτο ένας λόγιος από τους περισσότερο αναδιησαντας την Παπικήν Ρώμην, και από τους νικήσαντας δύο μεγάλας δυσκολίας εις τον κόσμον τούτον. Ήξευρε λατινικά και άρχαία ελληνικά. Ο κ. Σάλτας τον έμύνησεν εις την γλώσσαν της Πάπισσης Ιωάννας, και μία έπίμονος συνεργασία μās έδωσε την αίθριαν αυτήν μετάφρασιν, εις την όποιαν ύπάρχει όλόκληρος ο Ροΐδης.

***

Ο ένας εκ των δύο μεταφραστών δέν έπρόφθασε να ιδή τό βιβλίον του. Ο Αλφρέδος Ζαρρύ απέθανεν εις τό νοσοκομείον πρό τριών μηνών. Και απέθανε την

ημέραν του Ψυχοσαβάτου «με άκραν έπικαιρότητα» όπως έγραψε κάποιος βιογράφος του. Απέθανε διότι έπινε πολύ. Άλλά δέν έπινε διά τον λόγον διά τον όποιον πίνουν όλοι οι άνθρωποι... Ήτο ο παραδοξότερος των νέων συγγραφέων που ένεφανίσθησαν ποτέ εις τό Καρτιέ - Λατέν, σπανίως δέ άλκολικός έδικαιολόγησε τον άλκολισμόν του όσον αυτός. Ο Ζαρρύ ήτον ένα πνεύμα άλλόκοτον, ανεξήγητον, όλιγον τερατώδες και πολύ ποιητικόν, από εκείνα τα πνεύματα τα όποια έχουν τό μυστηριώδες και τρομακτικόν πέταγμα της νυχτερίδας. Από τα έργα του φαίνεται ότι δέν ήθελε ποτέ να σκεφθή υπό τον ήλιον, και ότι όσάκις έσκέφθη ήτο πάντοτε νύχτα. Δέν τον έτρόμαζεν έν τούτοις ποτέ ή ζωή όπως τον Ρολλινά, αλλά άπεύρητο εις τό σκότος διά να την κοροΐδέσῃ. Ήτο ένας παραδόξος σαρκαστής, ο όποιος δέν έγραψε καμίαν γραμμην που να όμοιάζῃ με σατυρικά βιβλία όλων των καιρών, αλλά έγραψε πράγματα πρωτότυπα μέχρις αυθαδειας. Η πρώτη άρετη αυτών των πραγμάτων ήτο ότι άνήκον μόνον εις τον Ζαρρύ. Ο έπιλογος του άνεκδότου έργου του «Gestes et opinions du docteur Faustrolle» έχει ως εξής.

«Αυτό τό χειρόγραφον θα δημοσιευθή όταν ο συγγραφέας του άποκτήσῃ αρκετήν πείραν ώστε να ήμπορέσῃ να τό καταλάβῃ τελείως».

Ίδου ένας έπιλογος ο όποιος δέν ύπάρχει εις όλα τα βιβλία! Ο Ζαρρύ ειχε τό θάρρος όχι μόνον να τον γράψῃ, αλλά και να τον πιστεύῃ. Εινε βέβαιον ότι πολλά πράγματα έξ εκείνων που έγραψε τα ειχεν έννοήσει μόνον αυτός. Άλλά ο ύπερήφανος αυτός παραδόξος δέν ήθέλησε και να τα έπιβάλῃ εις κανένα. Έάν έδημοσίευε βιβλία, τό έχαμε μόνον διά να τα διαβάσουν εκείνοι οί όποιοι θα ειχον την διάθεσιν να εισδύσουν εις την σκοτεινήν γωνίαν του κόσμου εις την όποιαν αυτός έγελούσε και έφαντάζετο τα πράγματα

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΛΤΑΣ

κατά τον ιδικόν του τρόπον. Εύτυχώς πολλοι τον παρηκολούθησαν έως εκεί, και όταν έμελετήθη τό ιδιότροπον και αυθαδέστατον έργον του, είδαν ότι τό πνεύμα του Ζαρρύ λάμπει εις τό σκότος, όπως τα μάτια της γάτας. Εις τό έργον αυτό ανεγνωρίσθησαν στρωφόντητες αι όποιαι ειχαν γραμμην, και σπληνικαί μεγαχολία άνθίζουσαι ένα έξαιρετικόν χιούμορ. Τό παράδοξον και έξω παντός τόπου και καιρού θεατρικόν του έργον Ubu Roi τό όποιον προχθες άκόμη έπαίχθη, έργον τό όποιον εινε άπροσδιόριστον μεταξύ Φασουλῆ, δράματος και άριστοφρανικής κωμωδίας, τό ειχε συνθέσει εις ηλικίαν 15 έτών όταν ήτο εις τό σχολείον διά να σατυρίσῃ τον καθηγητήν του.

Τό έργον έπαίχθη εις κύκλον φίλων, έπειτα έφθασεν μέχρι του θεάτρου και του έξησφάλισε μίαν δυνατήν φήμην πρωτοτυπίας. Ο Ζαρρύ απέθανε εις ηλικίαν 35 έτών και όμως έπρόφθασε να αφήσῃ μυθιστορήματα, μελέτας, και μίαν όγκώδη συνεργασίαν του εις τας έφημερίδας, εις τον Mercure de France εις άλλα περιόδικα, ένα εκ των όποιων ειχεν εκδώσει ο ίδιος μαζί με τον Ρεμύ ντε Γκουμόν. Έπειδή τό παραδόξον αυτό πνεύμα πατούσεν εις στερεάν μορφωσιν και εις κλασσικας σπουδάς, ύπάρχει μεταξύ των τυπωμένων βιβλίων του και ή «Μεσσαλίνα», όγκώδες μυθιστόρημα της άρχαίας Ρώμης τό όποιον έγράφη κατόπιν άληθινής έρευνής εις τον Ρωμαϊκόν κόσμο. Η λεπτομέρεια αυτή έξηγεί πως ο Ζαρρύ ήσθάνθη ένδιαφέρον διά τό βιβλίον του Ροΐδη.

***

Ο Ζαρρύ ως άνθρωπος ούδέποτε ένεύσθη προς τον συγγραφέα. Εξούσεν όπως έγραφε. Ήτο παραδόξος εις τό σπίτι του εις τό καφνεύειον και εις τον δρόμον όπως και εις τα βιβλία του: Έπλησίαζε μόνον τον κύκλον του Μωρεάς εις τό Καρτιέ - Λατέν. Μέγας ξενύχτης και μέγας πότης. Εις τό δωμάτιον του ειχε κουκουβάγιες. Αυτά τα πουλιά, έλεγε, μισούνται από τό πλήθος διότι κοιμούνται την ημέραν και ζούν την νύχτα, όπως αυτός.

Άλλά τ' αγαπούσε διότι «ils chantent dans son oeuivre»... Κοντός, ρωμαλέος, νευρικός, χλωμός, μελαχροινός, μανιάδης σαδιστής, ήτο πάντοτε εύθυμος, έκτάκτως αγαθός, και περιεφρόνησεν έντελώς κάθε τρόπον με τον όποιον ήμπορούσε να καλλιτερεύσῃ την τύχην του. Ο «Φιγαρώ» τον ακριβοπλήρωσε διά να του γράψῃ ένα μικρόν ομορμιστικόν άρθρον. Άλλά την τρίτην ημέραν ο Ζαρρύ έδραπέτευσεν από τον «Φιγαρώ», σχαινόμενος την ύποχρέωσιν να παραδίδη ένα χειρόγραφον εις όρισμένην ώραν. Με έξ χιλιάδες φράγκα που έκέρδισεν από την «Μεσσαλίνα» έκτισεν εις την έξοχην ένα σπίτι και εκάθισε μέσα, μόνος, έξαφανισμένος και εύτυχής.

Ο Μιρμπά τον ειχε καλέσει κάποτε εις γεύμα. Ο Ζαρρύ έπήγαν εις τό γεύμα μεθυσμένος από άπέντι.

— Γιατί πίνετε; Τον ήρώτησεν ή κυρία Μιρμπά.

— Διότι μόνον εκείνος που πίνει εινε δυνατός, κυρία μου.

— Άλλά οι ταύροι εινε δυνατοί, χωρίς να πίνουν.

— Δέν πίνουν οι ταύροι; Τότε τους συλλυπούμαι!

Έπεσεν άρρωστος αιφνιδίως, από τον άλκολισμόν. Τον έπήγαν εις τό νοσοκομείον, και εκεί, απέθανε άφίνων την πλέον άπρόοπτον τελευταίαν θέλησιν. Εις τας τελευταίας του στιγμάς ο φίλος του έσκυψε και τον ήρώτησε.

— Θέλεις τίποτε;

Ο Ζαρρύ απήντησεν.

— Ένα cure-dent!

Ο φίλος του έμεινε κόκκαλο, ο Ζαρρύ κατόρθωσε να εινε άπρόοπτος έως τό τελευταίον δευτερόλεπτον της ζωής του.

***

Η μεγάλη άγάπη του προς τους κλασσικούς— ή όποια τον έχαμε να άπαγγέλλῃ με τα λαμπρά του ελληνικά στίχους άρχαίων έλλήνων ποιητών εις τό καφνεύειον—έφερε φυσικά και την προσέγγισιν του προς τον Ροΐδη, μέχρι του σημείου εκείνου της άγάπης και της άφοσιώσεως, τό όποιον χρειάζεται διά να γίνη ή μετάφρασις. Οφείλομεν εις αυτόν και εις τον κ. Σάλταν ένα δώρον σημαντικόν: Μετέφρασαν και διέδωσαν εις μίαν από τας πρώτας γλώσσας της γής, ένα έργον τό όποιον δικαιοσύνη να όνομασθή σπάνιον χωρίς να χάσῃ τίποτε ή λέξις, την Πάπισσαν Ιωάνναν. Η Γαλλία θα γνωρίσῃ ένα κλασσικόν της νέας Ελλάδος, τον Έμμανούηλ Ροΐδη. Και μόνον διά της εμφάνισεως της Γαλ-

Ο Δανός κριτικός Γεώργιος Μπράντες εις ένα του άρθρου ομιλεί περί των Ἑλληνικῶν φυσιογνωμιῶν εἰς τὴν σύγχρονον ποίησιν. Εὐρίσκει ὅτι δλόκληρος ἡ ποίησις κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια στρέφεται πρὸς τὴν ἀρχαιότητα.

Ἡ Λαίδη Σέσιλ εἰς τὴν «Ἐθνικὴν Ἐπιθεώρησιν» τοῦ Λονδίνου γράφει μακρὸν ἄρθρον εἰς τὸ ὅποιον ἐπιτίθεται κατὰ τῶν συνηγῶρων τοῦ ἀρχαίου ἐνδύματος. Κάθε ἐνδυμα, λέγει, ἔχει τὴν ἐποχὴν του καὶ εἶναι ματαιοπονία νὰ ζητῆ κανεὶς πράγματα ποῦ δὲν γίνονται.

Εἰς τὴν «Νύονα Anthologia» τῆς Ρώμης ὁ ποιητὴς Α. Φογκατάρο δημοσιεύει ἐκ τοῦ τόμου τῶν ποιησέων του ποῦ θὰ ἐκδόσῃ πρόσεχως, ἓνα ἀπόσπασμα ἐπιγράφομενον τὸ «Τραγοῦδι τῆς Ἀγωνίας» γεμάτο ἀπὸ λυρισμὸν καὶ ποιητικὴν ὀρμὴν.

Ὁ Οὐίλιαμ Σόρπ δημοσιεύει εἰς τὸ Ἀγγλικὸν περιοδικὸν «Harper's» ἄρθρον διὰ τοῦ ὁποίου ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀμφισβητούμενη ὡς ἔργον τοῦ Σαίξπηρ τραγωδία «Τίμων ὁ Ἀθηναῖος» εἶνε ἀσφαλῶς ἔργον τοῦ μεγάλου Ἀγγλοῦ τραγουδοῦ.

Ὁ Πουτσίνης ἤρχισε τὴν μελοποίησιν νέου μελοδράματος «Ἡ κόρη τῆς δύσεως», τὸ ὅποιον θὰ παιχθῇ εἰς τὴν Σκάλαν πιθανῶς τὴν προσεχῇ ἀνοιξίῃ. Ἡ ὑπό-

θεσις τοῦ ἔργου ἐλήφθη ἀπὸ τὸ δράμα τοῦ Belasco «Ἡ κόρη τῆς χρυσοῦς Δύσεως» τὸ ὅποιον μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν παίζεται εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ὁ Πουτσίνης ἐργάζεται διαμένων ἐκ περιτροπῆς εἰς τὰς τέσσαρας ἐπαύσεις του ἐν Torre del Lago, Salsomaggiore, Chiatti καὶ Abetone.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σὰν παραμύθια Ἀχιλλέα Γεωργιάδη. Ἀθῆνα δρ. 1.

Ἱστορία τῆς Μουσικῆς Η. Α. Κόστλιν μετάφρ. Ἀναστασίου Κ. Μάλτου. Βιβλιοθήκη Μαρασλή Ἀθῆναι δρ. 7:50.

Les deux Testaments par Pol Arcas. Ἐκδοσις γαλλικὴ τοῦ «Monde Hellénique». τῶν Δύο Διαθηκῶν Πολ. Δημητρακοπούλου. Ἀθῆναι, τυπ. «Ἐστία».

Il poeta Marinetti Tullio Panteo. Milano Sole. Edit. Milanese.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κον Ν. Β. Ἀθῆνας. — Γραμμέμον μὲ ἀμέλειαν καὶ μὲ βίαν. Ἔχει κ' ἑμορφίεσ ποῦ χάνονται ὁμοῦ.

ΖΗΤΕΙΤΑΙ τὸ διπλοῦν τεῦχος ἀρ. 163-164 τοῦ Ἰουλίου 1907, πρὸς δρ. 5.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

ΚΑΘΕ συνδρομητὴς τῶν «Παναθηναίων» ὁ ὁποῖος ἐγγράφει ΕΝΑ νέον συνδρομητὴν ἐτήσιον καὶ συναποστέλλει τὸ τίμημα τῆς ἐγγραφῆς, λαμβάνει ὡς δῶρον ΔΕΚΑ βιβλία ἀπὸ τὴν Α' Σειρᾶν τοῦ κατωτέρου καταλόγου ἢ ΤΡΙΑ ἀπὸ τὴν Β' Σειρᾶν.

Πρὸς εὐκολίαν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι θέλουσι νὰ ἐκλέξουν καὶ ἀπὸ τὰς 2 Σειρᾶς μαζί, διατιμῶμεν ἐν γένει τὰ βιβλία τῆς Α' Σειρᾶς πρὸς Δρ.—Φρ. 1 ἕκαστον καὶ τῆς Β' Σειρᾶς πρὸς 3. Θὰ λαμβάνουν δὲ βιβλία ἀξίας Δρ.—Φρ. 10.

Τὰ βιβλία θ' ἀποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελευτῶν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν βιβλίων τοῦ καταλόγου μας, ἀναλαμβάνομεν ν' ἀποστείλωμεν ὅ,τι δήποτε βιβλίον μᾶς ζητηθῇ μὴ ὑπερβαῖνον τὰς Δρ.—Φρ. 10 διὰ κάθε νέαν ἐγγραφήν.

Κάθε συνδρομητὴς μᾶς ἔχει βεβαίως ἓνα στενὸν φίλον ἢ συγγενὴ φιλαναγνώστην, ἢ διατεθειμένον ὁποσδήποτε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἔργον ἐνὸς περιοδικοῦ. Αὐτὸν τὸν φίλον ἢ συγγενὴ ἄς θελήσῃ νὰ τὸν ἐγγράψῃ εἰς τὰ «Παναθηναία». «Ὅ,τι ζητοῦμεν ἀπὸ τοὺς συνδρομητὰς μᾶς εἶναι ἐλάχιστον διὰ κάθε ἓναν χωριστά. ΜΕΓΙΣΤΗ ὁμοῦ θὰ ἦναι ἡ ἐκ τοῦ συνόλου ἐπίσχυσις τῶν «Παναθηναίων».

Τὰ βιβλία τὰ ὁποῖα προσφέρομεν δὲν εἶναι ἀμοιβῆ ὑπηρεσίας. Θὰ ἦναι ἐνθῦμον μίαις στενωτέραις σχέσεως, ποῦ θὰ συνδέσῃ τοὺς συνδρομητὰς μᾶς μὲ τὸ περιοδικὸν τὸ ὅποιον ἐξέλεξαν ὡς πνευματικὸν τῶν σύντροφων.

Σ Ε Ι Ρ Α Α'

- Χ. Ἀγγινος: Ἐδῶ κ' ἐκεῖ.
- Δ. Βικέλας: Λουκῆς Λάρας, διήγημα.
- Ν. Ἐπισκοπόπουλος: Ἐρημὲς ψυχῆς, δράμα.
- Δ. Γρ. Καμπούρογλους: Mémoires du Prince N. Ypsilanti.
- Κ.Μ. Κωνσταντόπουλος: Ἱστορία τῆς βυζαντ. τέχνης.
- Σπ. Λοβέρδος: Ἡ Ἁγία Πόλις.
- Μ. Μαλακάσης: Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου, δράμα.

Γ. Μαυρογιάννης: Βυζαντ. τέχνη καὶ καλλιτέχναι.

Σπύρος Μελάς: Ὁ Γενὸς τοῦ Ἰσκιου, δράμα. Ἄντ. Μηλιαράκης: Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

Κίμων Μιχαλίδης: Σὰν Ζωὴ καὶ σὰν Παραμῦθι. Παῦλος Νιρβάνας: Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία.

Ἀρχιτέκτων Μάρφας, δράμα. Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια. Παγὰ Λαλέουσα. ποιήματα. Σαλώμη, δράμα.

Ὁσκαρ Οὐάιλντ: Πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ, Ἐντυπώσεις. Πάρεργα Φύλλα.

Κωστῆς Παλαμᾶς: Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθῆναν. Κ. Παπαρρηγόπουλος: Ἱστορικαὶ πραγματεῖαι.

Κώστας Παρορίτης: Ἀπὸ τῆ Ζωῆ τοῦ Δειλινοῦ, διηγήματα.

Ι. Πολέμης: Ἐξωτικά, ποιήματα. Ι. Πολυλάς: Ἡ Φιλολογικὴ μᾶς Γλώσσα.

Γ. Στρατήγης: Τραγοῦδια τοῦ Σπιτιοῦ. Ἀνδρέας Συγγρός: Ἀπομνημονεύματα τόμος Α' Β'.

Λεύκωμα «Παναθηναίων». Πανηγυρικὸν τεῦχος «Ἐστίας»: Ὀλυμπ. Ἀγῶνες 1896. Σπαρτιατικὸν Ἡμερολ.: Ἔτος 1906. 1907.

Σ Ε Ι Ρ Α Β'

- Δ. Βικέλας: Λουκῆς Λάρας ἐκδ. πολυτελής.
- Γρηγόριος Ξενόπουλος: Μαργαρίτα Στέφα. Διηγήματα Σειρᾶ Α'. Β'. Γ'.
- Τόμοι τῶν «Παναθηναίων» χαρτόδετοι 1ος, 2ος, 3ος, 4ος, 6ος, 7ος, 8ος, 9ος, 11ος, 12ος.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: Ἐν Λονδίῳ (22 Fenchurch street), Ἀλεξανδρεία, Καῖρω, Χαρτοῦμ (Σουδάν), Κωνσταντινουπόλει (Γαλατᾶ καὶ Σταμπούλ), Σμύρνη, Θεσσαλονίκη, Καβάλλα, Πειραιεῖ, Πάτρας, Βόλω, Σύρω, Καλάμαις, Χανίοις, Ἡρακλεῖω, Ρεθύμνῃ (Κρήτης).

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ 30^{ΗΣ} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1908

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Ταμειον καὶ Ἐθνικὴ Τράπεζα	Δρ.	11,434,794.94
Διαθέσιμα παρὰ ταῖς ἐν Εὐρώπῃ Τρ. εἰς χρ.	»	2,603,767.92
Χρυσὸς καὶ Συνάλλαγμα εἰς χρυσόν.	»	2,153,170.38
Προεξοφλήσεις Κεντρικοῦ καὶ Ὑποκαταστημάτων	»	13,502,603.47
Λ/σμοὶ τρέχοντες εἰς χρυσόν καὶ δραχμάς	»	60,997,541.12
ἐπὶ ἐνεχύρω χρεωγράφων	»	21,186,600.54
ἐπὶ ἐμπορ. καὶ ἄλλων ἐγγυήσεων	»	9,673,215.75
ἐπὶ ὑποθήκῃ ἀκινήτων	»	2,940,752.12
Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρω χρεωγράφων	»	11,772,119.99
Προσωρινοὶ τρέχοντες λ/σμοὶ εἰς χρυσόν καὶ δραχμάς	»	13,175,336.57
Χρεώγραφα καὶ τοκομερίδια εἰς χρυσόν καὶ δραχμάς	»	6,898,908.40
Ὁμολογία Ἐθνικῶν Δανείων καὶ Δάνεια εἰς Δήμους, λιμένας καὶ λοιτὰ Νομικὰ πρόσωπα	»	2,392,376.35
Καταστήματα καὶ κτήματα	»	721,705.01
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως Κεντρικοῦ καὶ Ὑποκαταστημάτων	»	1,607,314.65
Ὑποκαταστήματα καὶ διάφορα	»	161,060,207.21
	Δρ.	161,060,207.21

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Κεφάλαιον Ἐταιρικόν	Δρ.	40,000,000.—
Ἀποθεματικὸν τακτικόν	»	8,915,000.—
» ἑκτακτικόν	»	500,000.—
Ὁμολογία φρ. χρ. 2 1/2 ἑκατ. ἐξοφλητέα τῇ 1 ^η Ἰουλίου 1924	»	2,750,000.—
Καταθέσεις εἰς χρυσόν καὶ δραχμάς	Δρ.	75,678,388.22
Ταμειυτήριον	»	5,511,847.25
Ταμειον συντάξεων ὑπαλλήλων	»	394,825.95
Ἐξωτερικοὶ λ/σμοὶ εἰς χρυσόν	»	25,547,021.94
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	»	1,058,300.14
Γραμμάτια εἰσπραχθέντα εἰς χρυσόν καὶ δραχμάς	»	560,463.71
Μερίσματα πληρωτέα	»	144,360.—
	Δρ.	161,060,207.21

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς
Z. K. ΜΑΤΣΑΣ

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Φ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν ἐκτελεῖ Προεξοφλήσεις, Εἰσπράξεις γραμματίων, Προκαταβολὰς ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἐμπορευμάτων, Ἀνοίγει τρεχουμένους λ/σμοὺς ἠγγυημένους καὶ ἐν γένει ἀναδέχεται τὴν ἐκτέλεσιν πάσης τραπεζικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως ὑπὸ συμφερωτάτους ὁρους, Δέχεται χρεώγραφα πρὸς φύλαξιν ἀντὶ ἐλαχίστων δικαιωμάτων, Ἐνοικιάζει χρηματοκιβώτια εἰς ἰδιώτας, Δέχεται καταθέσεις χρημάτων εἰς χρυσόν καὶ τραπεζογραμμάτια πληρώνουσα τόκον:

3	%	εἰς πρώτην ζήτησιν
3 1/2	%	διὰ καταθέσεις ἕξ μηνῶν
4	%	» » ἐνὸς ἔτους
5	%	» » δύο ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα

Διὰ τὰς εἰς τὸ Ταμειυτήριόν της, λειτουργοῦν καθ' ἐκάστην, καταθέσεις ὡς καὶ διὰ τὰς χάριν ἀγαθοεργῶν σκοπῶν, πληρώνει τόκον 4 1/2%.

